

Віктор Ідзьо

BASTERNAE - БАСТАРНІЯ

згідно зі свідченнями античних,
римських джерел та карти
Клавдія Птолемея
(III ст. до н. е. – III ст. н. е.)

Інститут Східної Європи
Кафедра українознавства

Університету «Львівський Ставропігон»

The Eastern-European Institute, Kafedra Ukrajinovnavstva University «L'viv Stavropigion»

Віктор Ідзьо

Basternae - Бастарнія

**згідно зі свідченнями античних,
римських джерел та карти**

Клавдія Птолемея (III ст. до н.е.-III ст. н. е.)

Івано-Франківськ «СІМІК», 2015

Друкується за рішенням Вченої Ради
Науково - дослідного Інституту українознавства МОН України,
протокол №5 від 14 квітня 2008р.

Монографія директора Інституту Східної Європи, завідувача Кафедрою українознавства Університету «Львівський Ставропігійон» доктора історичних наук, професора, академіка Академії Наук Вищої Школи України “Basternae – Бастарнія згідно зі свідченнями античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н. е. - III ст. н. е.)”, присвячена 55 - ти літтю (1960 – 2015pp.), 35-літтю науково-педагогічної діяльності.

Автор, доктор історичних наук, професор, академік Віктор Ідзьо у праці “Basternae – Бастарнія згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н. е. - III ст. н. е.)” вперше на основі досягнень української, російської та європейської науки робить глибокий фактологічний аналіз письмових, археологічних, лінгвістичних, топографічних та картографічних джерел, більшість, під таким кутом зору, апробується та аналізується вперше.

Дослідник з'ясовує питання становлення та розвиток давньоукраїнського етносу, староукраїнської державності на території України на підставі свідчень античних, римських джерел, готських джерел, карти Клавдія Птолемея та Певтінгерових таблиць, дорожньої карти римських шляхів, відтворює процеси III ст. до н. е. - III ст. н. е., які кристалізували становлення староукраїнського етносу та державності у торгово - економічних, політичних та культурних взаємовідносинах Бастарнської держави з Римською рабовласницькою державою.

Рецензенти:

В.Грабовецький – доктор історичних наук, професор, академік АНВШ України.

Я.Дашкевич – доктор історичних наук, професор, керівник Львівського відділення Інституту Археології та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАНУ, завідувач кафедри сходознавства Львівського національного університету ім. І. Франка;

В.Кабузан-доктор історичних наук, професор, завідувач історичного відділу Українського державного університету міста Москви, провідний науковий співробітник Інституту Російської Історії РАН.

Я.Калакура – доктор історичних наук, професор Київського національного університету ім.Т.Шевченка.

П.Кононенко-доктор філологічних наук, професор УУМ, голова вченої ради Українського державного університету міста Москви, віце-президент академії Академії Наук Вищої Школи України, академік УАПН, академік МСАН.

М.Пришляк – доктор політичних, доктор філософських наук, професор Римського університету.

©На передній обкладинці 1 - Карта картографа К. Птолемеєм I - II ст. н. е. з локалізацією країни Бастарнії.

©На задній обкладинці 2 - Римська дорожня карта “Певтінгерові Таблиці” III - IV ст. н. е., з означення на ній Карпат, які римляни називали “Альпи Бастарнські”.

Зміст

Вступ.....	5
Розділ І. Історичний етногенез Бастарнії.....	6
Розділ ІІ. Західні та Східні території Бастарнії згідно зі свідченнями джерел та карти Клавдія Птолемея (ІІІ ст. до н. е. - ІІІ ст. н. е.).....	16
Розділ ІІІ. Бастарнія та Римська рабовласницька держава в політичних, торгово - економічних взаємовідносинах за свідченням джерел, археологічної науки археології та висновків вчених (ІІІ ст до н.е. - ІІІ ст. н.е.).....	23
Висновок.....	80

Вступ.

В Монографії “Basternae – Бастарнія – згідно зі свідченнями античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е.- III ст. н. е.)” будуть розглянуті проблеми становлення ранньофеодальної державності на території України на прикладі державного утворення кельтів та слов’ян, яке відоме із античних та римських джерел і зокрема карти ”Сарматія” картографа I - II ст. н.е. Клавдія Птолемея.

Наукова праця “Basternae – Бастарнія - згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е.- III ст. н. е.)” досліджує питання ролі кельтів та слов’ян в історичному та політичному розвитку українського народу та його впливу на етно - культурні процеси, які проходили у Східній Європі. “Basternae – Бастарнія - згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е.- III ст. н. е.)” безпосередньо торкнеться генезису староукраїнської держави, у III ст. до н.е. - III ст. н.е., включить у проблему дослідження розвитку політичних, торгово-економічних організацій староукраїнського етносу державне утворення “Бастранія”, яке розвинуло феодалізм на території України у взаємовідносинах з Римською рабовласницькою імперією.

Праця “Basternae - Бастарнія - згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н. е.- III ст. н. е.)” вперше на основі досягнень сучасної історичної науки зробить глибокий, фактологічний аналіз письмових, археологічних, лінгвістичних, топографічних та картографічних джерел, більшість яких у такому контексті апробується і аналізується вперше.

З’ясовуватиметься питання становлення та розвиток староукраїнського етносу, староукраїнської державності території України на підставі свідчень античних, римських джерел та вітчизняних джерел та карти Клавдія Птолемея, яка відтворює процеси III ст. до н.е.- III ст. н. е., які кристалізували становлення староукраїнського етносу та державності, феодального ладу в українському суспільстві у торгово-економічних, політичних взаємовідносинах з Римською державою.

Монографія “Basternae-Бастарнія - згідно зі свідченнями античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е.- III ст. н.е.)” дасть повний опис та аналіз джерел, проведе хронологічну класифікацію джерел у поєднанні з останніми напрацюваннями археологічної науки, покаже, що власне староукраїнські старожитності регіонів Карпат, Прикарпаття, Подністров’я, Побужжя та Подніпров’я склали основу державного об’єднання Бастарнії, яке картограф К.Птолемей розмістив на території України.

У праці “Basternae - Бастарнія- згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н. е.- III ст. н. е.)” буде наголошено, що зафіксована картографічно Клавдієм Птолемеєм як соціально-економічна, політична етнструктура держава Бастарнія, створила прогресивні форми господарювання, ранньо-феодальну політичну організацію зі стабільним економічним ринком і високим рівнем технічної майстерності в римську добу. Власне Бастарнія стоїть біля витоків староукраїнської ранньо-феодальної державності.

Розділ 1.

Історичний етногенез Бастарнії.

Історичним підґрунтям етногенезу держави Бастарнів, яка відома згідно свідчень античних та римських джерел з III ст. до н. е. по III ст. н. е., а також згідно карти Клавдія Птолемея, є кельтська цивілізація, яка розвинувши свої соціально економічні та політичні організації і розпочала рух в інші області Європи із верхньодунайсько - східнофранцузького центру в VI ст. до н. е.

Слід наголосити, що становлення і розвиток кельтської цивілізації уже детально розглянуто в монографії “Кельтська цивілізація на території України”. Сьогодні в контексті з’ясування проблеми “Бастарнія та Рим: політичні та торгово - економічні взаємовідносини III ст. до н. е. - III ст. н. е.” ми з’ясуємо етногенез Бастарнської держави в контексті взаємовідносин кельтів, римлян та слов’ян[4, с.5].

Згідно свідчень римських джерел нам відомо, що кельтські князі територій Франції, Німеччини починають пересуватися і переселятися на південь, зокрема в Італію.

Археологічні джерела переконливо доводять, що на межі VI - V ст. до н. е. кельти з’являються в Італії. Південний світ був підданий масованому нападу кельтів. Біля 400 року кельти, бажаючи збагатитися за рахунок багатих областей Італії, спустошують райони Болонії. Тут вони дійшли до Риму, знищивши прекрасне етруске місто Мельпум. Основна маса кельтів осіла по річці По та в міланській області. В основному, це було племінне об’єднання боїв. Друге племінне об’єднання Сенонів проникло ще далі, і підійшло до Риму.

В 387 році до н. е. кельти розгромили римське військо, і напали на Рим. Галли під керівництвом Бренна спустошили і спалили місто і захопили велику здобич, встояла тільки остання частина міста - Капітолій. Для римлян ця окупація кельтів була вирішальним моментом в їх історії. Після цього своє відновлення римляни розпочали з реорганізації війська і побудови кам’яних стін. Напад кельтів на Рим та Італію сильно занепокоїв весь античний світ. Після перемоги в 338 році кельтів над латинами, галли в 299 році до н. е. вторглися в Етрурію. Тут вони розгромили римські війська біля Клузія. Однак, в битві біля м. Сентина в Умбрії у 295 році до н. е., вони були розбиті. Кровопротитні битви римлян з кельтами тривали до 280 року до н. е. Кельти почали відступати з Італії. Щоб не допустити втрати свого впливу в Італії вони запросили на допомогу свої

співплемінників з-за Альп. Однак, і ця допомога їм не допомогла, у 225 році до н. е. в битві біля Таламона кельти були розгромлені, і вся середня Італія була звільнена з - під їх панування. Через рік, у 226 році до н. е. римські війська вторгнулись в Північну Італію, яку контролювали бої, і почали завоювання цих земель. Так наближався кінець існування кельтської держави в Італії - Цісальпійської Галлії. Між 225 - 190 роками до н. е. між римлянами і кельтами ще продовжувались жорстокі бої. В 192 році римляни зламали могутність боїв і зруйнували їх торгово - ремісничий і політичний центр Болонью. Вся влада над цією частиною Італії перейшла до Риму. Частина боїв змушена була відійти на північний - схід. Як бачимо, кельти Італії були розгромлені, і тому частина кельтських князів спрямовує свої походи в Східну Німеччину та Швейцарію. Можна зробити припущення, що бої переселилися на територію: Подунав’я, Паннонії (Угорщина), Чехію та Подністров’я - Галичину[5, с.41 - 44].

Спочатку кельти опанували Середньо - Дунайський регіон. Як засвідчує біля 358 року до н. е. Помпей Трог, вони воювали з іллірійцями. Олександр Македонський в 335 році прийняв послів дунайських народів, які просили військової допомоги проти кельтів. В 310 році до н. е. напади кельтів на дунайський регіон стали загрозливими для функціонування дунайських народів.

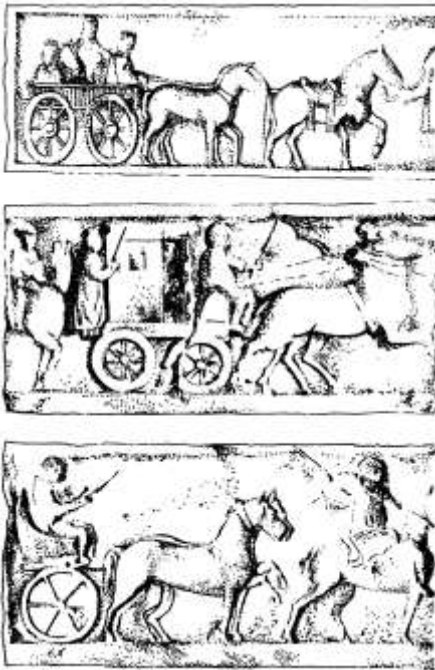

Рис. 1. Рух кельтських народів по регіонах Європи (V ст. до н. е. I ст. н. е.)

Серед них виникла паніка, вони не змогли організувати захист своїх земель, і почали панічно тікати в сторону Карпат та Прикарпаття, про що ми наголошували вище. В 298 році до н.е. військово - політична система кельтів проникнула на територію сучасної Болгарії, друга група зайняла Фракію. Після смерті македонського царя Лісемаха (281 р.) перед кельтами відкрилась територія Іллірії, яка швидко була завойована кельтським князем Болгієм. Загони другого кельтського князя Керефрія напали на болгарську територію. В 279 році до н.е. кельти спустошили Македонію, цар Птолемей Керавн був ними вбитий. Опісля кельтські князі Бренн і Акіхорій вдерлись у Фракію і через Фесалію - у Грецію. В Фермопілах князь Бренн наштовхнувся на опір афінського війська. Основні кельтські війська обійшли Парнас і направились до Дельфійського святилища.

Рис.2. Карта складена Клавдієм Птолемеєм.

Страбон розповідає, що в поході на Дельфи брали участь галати - тектосаги. Всі вони захопили великі багатства. Кельтське військо знищило Фесалію. Тут зусиллями фокійців і етолійців кельтське військо було зупинене і змушене було відступити в Фесаллію. Князь Бренн, який бажав подальшого наступу, покінчив життя самогубством. Тут вперше джерела наголошують, що військо, яке раніше керувалося Бренном, під керівництвом іншого князя вирушило в південно - східному напрямку до Херсонеса. За одними зі свідчень, тільки в малу Азію кельтів-галатів пішло біля 20 тисяч воїнів. В 270 році до н.е. вони поселились на ріці Галіс (нині Кизилірмак, приблизно неподалік нинішньої столиці Туреччини - Анкари)[19, с.3 - 17].

З цього часу їх держава почала називатися Галатія. Як вважає Ян Філіп, кельтських воїнів в цьому регіоні налічувалося близько 70 тисяч, тому вони цілком могли впливати на територію Карпат, Дунаю, Дністра, Дніпра [24, с.115 - 118]. Рис.2. Карта складена К.Птолемеєм.

В Подунав'я та Паннонію, як засвідчує кельтський епос, військо кельтів йшло під керівництвом царя Сіговеса. Ми не знаємо точно, де і в якій кількості осіли кельти. Однак відомо, що в IV ст. до н.е. вони відомі в областях Карпатських гір. В цей час вони захоплюють території Чехії, Словаччини, де засновують Богемію, а також територію Українського Прикарпаття, Подністров'я, де засновують Галичину. Також Побужжя та Подніпров'я, які називаються кельтським іменем Бастарнія, що засвідчено археологічними джерелами, та картою Клавдія Птолемея [32].

Як засвідчує Юлій Цезар в своїх записках, вольки-тектосаги були народом хоробрим і відігравали в історії Європи далеко не останню роль. Можна наголосити, що власне вони, поселившись на землях Чехії та в більшій мірі Словаччини та Паннонії в IV ст. до н.е., що засвідчено і археологічно. Кельти просунулись далі в кінці IV ст. до н. е. в Карпати та Прикарпаття Подністров'я та Побужжя де створили державу Бастарнію. Цього приводу французький вчений Жан Маркаль вважає, що уже в V - II ст. до н. е. кельти в Центральній і Східній Європі стають

чисельними, однак в основному кельти складають воєнну і інтелектуальну еліту суспільства численних князівств Центральної та Східної Європи. Дуже швидко вони розчиняються в Дністро-Дніпровському регіоні. Корінне населення на східноєвропейських територіях лиш перебирає від них військово-політичну систему, ремесла, культуру і релігію. Скоро кельтська князівська знать, зокрема в III - II ст. до н. е. розчиняється в лонах місцевих: фракійських, слов'янських жінок. Кельтські князі через фракійок, слов'янок поступово набирають рис місцевих народів Центральної та Східної Європи. В I - III ст. н. е. ще залишаються тут певні кельтські ознаки, так званий кельтський симбіозний народ "Бастарни", який з III ст. н. е. до III ст. н.е. відіграє велике значення в житті народів, що проживали на території України і суміжних землях. На кельтській політичній, економічній та релігійній основі це населення перетворюється в суто слов'янський політичний, економічний та культурно - релігійний конгломерат Бастарнів [14, с.8 - 12].

Як засвідчують археологічні та письмові джерела, у Дністровському регіоні в даний час відзначається найтісніше проникнення кельтів в середовище місцевого населення, що пояснюється перейняттям кельтських металургійних термінів, а також відчутно в топонімії. Закріпившись в регіоні Подністров'я, кельти поширили свій вплив на Побужжя і Подніпров'я, що підтверджується численними знахідками кельтських речей в цих регіонах [7, с.15 - 23].

Сукупність свідчень як літописних, так і археологічних починає проливати світло на питання проживання кельтів і формування ними соціально - економічних і політичних інститутів на території сучасних Подністров'я, Побужжя, Подніпров'я в III ст. до н. е. - III ст. н. е. В цей час, наголошує М. Трубаčov, почався культурний, політичний і економічний вплив кельтів на населення України. Окрім культурного впливу, наголосимо, відбувся також військовий натиск кельтів на регіон Прикарпаття, Побужжя, Подніпров'я, що підтверджується похованнями воїнів, які проходили Карпати у Сколівських Бескидах і знайденими предметами кельтської зброї на Дністрі та Дніпрі [21, с.49 - 53].

Топоніміка Подністров'я перших століть н.е. всюди пов'язується з плеємінною назвою кельтів - галатів, кельтів -боїв. Таку топоніміку подає нам К.Птолемей в Подніпров'ї, яку там він означає як бастарнську. Підтвердженням нашої гіпотези, ми зауважимо, що на великій території кельтів - галатів існує цілий ряд тотожних назв, що пов'язується з проживанням на цих територіях гальських племен. Назви пов'язані з політичною етнімією кельтів - галатів, які закріпились в Подністров'ї, опорні пункти просунулись на Побужжя, де відмічені великі скарби кельтських монет [22, с.24 - 24, с.168 - 169].

Їх топоніми тягнуться, як засвідчує К.Птолемей від Галича на Дністрі в Подніпров'я, що дозволяє вважати, що з давніх часів це був один адміністративно - політичний, та економічний регіон, у якому кельти мають пряме відношення до становлення, як політичного, так і економічного Бастарнської держави, що засвідчує карта К.Птолемея. Можна допустити, що в стародавні часи існував кельтський мовний ареал, який згідно з висновками, зафіксованими на карті К.Птолемея видно, що Бастарнія, поширюється своєю етноназвою від Дністра до Дніпра. В подальшому в слов'янський час ця етноструктура називається Склавінами та Антами [8, с.204 - 205, с.215 - 216].

Рис.3. Країна Бастарнія, зафіксована на карті К. Птолемея.

Серед зафіксованих пластів кельтських гідронімів, видно, що вони тягнуться з Галичини на великі території на північний схід і схід від Галичини в Побужжя і Подніпров'я. Вони зафіксовані також і території розміщення К.Птолемеєм держави Бастарнії [34, с.51 - 59].

О.М.Трубачев наголошував, що гідроніми та топоніми, які пов'язуються з бастардами зафіксовані від Карпатських гір до Подніпров'я [22, с.4 - 9, с.24 - 25, с.168 - 169, с.279 - 282], іншими словами, наголошує А.Д.Мачинський, ядро цього топонімічного пласту бастарнів знаходилося на території Галичини, тобто там, де відкриті археологічні пам'ятки кельтів, або розвивалися під їх впливом. Дані бастарнські топоніми розкидані на північний схід від концентруючого ядра, а тобто від регіону сучасної Галичини і ми знаходимо їх аналоги на Побужжі та Подніпров'ї. У цьому ж напрямку археологічно простежуються сліди найбільш глибокого впливу кельтської культури на культуру місцевого слов'янського населення, що і сформувало Бастарнську державу [15, с.33 - 35].

Характерно, зауважує О.М.Трубачов, що в Верхньому Подністров'ї поряд з кельтськими віднайдено і значний пласт і старослов'янських гідронімів. Оскільки археологія фіксує пам'ятки бастарнського ареалу на території Галичини, а також їх пласт топонімів та гідронімів, то можна переконливо говорити про проникнення військово - політичних союзів кельтів з князівською владою на територію Побужжя і Подніпров'я, де і утворив Бастарнську державу, що топонімічно і археологічно засвідчено і доповнюється картою К.Птолемея [22, с.4 - 9, с.24 - 25, с.168 - 169, с.276 - 282].

Можна з впевненістю сказати, що в Прикарпатті, Побужжі та Подніпров'ї проходила інтеграція кельтів у слов'янський світ, що прискорило розвиток матеріальної, духовної та політичної культури слов'ян, яка переросла в етно - політичну назву консолідацію під назвою "Бастарнів" [8, с.204 - 205].

Кельтський світ, як можна збагатив слов'ян металургійною, сільськогосподарською та політичною термінологією, зокрема словами: коньк, коназ, конязь, князь. Такий кельтсько - слов'янський симбіоз бастарнів підтверджується свідченнями грецького вченого Ефора, який у IV столітті до н.е. вважав кельтів - бастарнів сусідами скіфів. Російський вчений А.Спіцин, який віднайшов присутність гальштатської культури в Немирівському городищі на Поділлі фактично доказав сусідство кельтів - бастарнів і скіфів, де під першими він вважав слов'ян. Сукупність фактів дає нам право наголошувати, що в II - I ст. до н.е. окремі військово - політичні союзи кельтів - галатів поселились на Дністер, Побужжя та частину Подніпров'я і сукупності цих територій, про що наголошує К.Птолемей і утворили Бастарнську державу [9, с.53 - 75].

Збільшення території, які окреслили політичну етноструктуру кельтів в означену К.Птолемеєм державу Бастарнів, яка розташована ним між Дністром і Дніпром сприяла асиміляції кельтів слов'янами і перетворення Бастарнської держави в суто слов'янську. Поглинання слов'янами кельтів, та утворення Бастарнської держави, як вважає російський дослідник XIX століття Ф.Браун, проходило з II - III ст. н. е. до II - III ст. по н.е., після чого кристалізувалася слов'янська культура [3, с.165 - 166, с.172 -173].

Археологічний матеріал з поховання біля Подністров'я та Подніпров'я говорить, що власне бронзові та залізні підвіски, мечі з сталевим окуттям піхв є характерними для кельтів, знайдені в Подністров'ї, Побужжі та Подніпров'ї: посуд, кераміка, прикраси, зброя - можуть говорити про присутність кельтів - Бастарнів з II ст. по IV ст. н.е.

В своїй праці Клавдій Птолемей "Керівництво з Географії", що була написана в 141 році н.е., вчений використовував географічну сітку координат в градусах та хвилинах, для точної локалізації гірських хребтів, витоків гір річок, а також міст в Подністров'ї, Побужжі та Подніпров'ї. Всю цю країну на своїй карті він називає Бастарнія. К. Птолемей локалізує міста на території Прикарпаття, Побужжя та Подніпров'я, назви яких, як зауважував дослідник М.Плеза, пояснюються тільки з застосуванням кельтської мови. В останній восьмій книзі К.Птолемея вказує на географічне розташування міст, які він локалізував по ріках в Прикарпатті (Дністру), Подністров'ї, Побужжі (Бугу та притоках) та Подністров'ї (Дніпрі та притоках), які ввідає в підпорядкування жирно виділеній країні Бастарнії.

В 40 - 50 роках XX ст. польський дослідник М. Плеза вважав, що Бастарнія дійсно кельто - слов'янський етномасив, розташовувався в Дністро - Дніпровському міжріччі. На його думку

означені на Дністрі, Бузі та Дніпрі кельтські міста Бастарнії дійсно функціонували в означений К.Птолемеем час [29, s.42, s.44 - 46].

Згідно з науковими дослідженнями сучасного вченого

А.Д.Мачинського можна зробити висновок що держава Бастарнія своєю королівською владою охоплювала територію Карпат, Прикарпаття і Побужжя. В II - III ст. н. е. Бастарнії просунулися в Подніпров'я що засвідчується археологічно [15, с.33 - 35].

Сучасні археологи Л.І.Крушельницька [11, с.119 - 122], М.Бандрівський та Я.Йосипишин [2, с.11 - 12], прийшли до висновку, що кельтська цивілізація на території України, карта К.Птолемея, яка тут цю цивілізацію репрезентує, ще визначає зовсім не вивчена, як і означені на ній кельтські міста в Подністров'ї, Побужжі, Подніпров'ї. Не вивчена і Бастарнія [2, с.11 - 12]. Можна наголосити, що кельтські міста стояли на найважливіших трансєвропейських шляхах "Бастарнії", який у середньовіччі в стародавній Україні - Русі отримав назву "Руський путь". Згідно з висновками польського дослідника М.Плези, міста країни Бастранив Дністро - Подніпров'я ще чекають своїх дослідників. Місцезнаходження цих міст, які означив К.Птолемей археологічно не встановлено, розрахунки їх розміщення поки що неконкретні, що залишає дану проблему відкритою для подальшої наукової дискусії [30, s.42, s.44 - 46].

Зауважимо, що на присутність кельтів - бастранив як етносу в Прикарпатському, Бужському та Подніпровському регіонах вказує і карта кельтських старожитностей, яку ще в 50 - х роках XX ст. склав дослідник Ю.В.Кухаренко, який наголошував на переконливих прикладах сукупності наявних джерел: "що кельти дійсно своїм приходом в Подністров'я, Побужжя та Подніпров'я, прискорили суспільно - економічний та політичний розвиток слов'янського світу, хоча цей процес був і небезболісним для слов'ян. Створивши в слов'янському світі Центрально - Східної Європи ряд опорних пунктів на найважливіших комунікаційних шляхах Подністров'я, Побужжя та Подніпров'я та встановивши контроль на значній території, вступивши в контакт з скіфським світом, кельти фактично своєю військово - політичною системою зупинили просування степовиків у слов'янський світ. Політична гегемонія кельтів, сприяла широкому процесу асиміляції кельтів з місцевими племенами. Однак разом з асиміляцією кельти передавали слов'янам передові технології металургії. Це проявляється в широкому розповсюдженню досягнень кельтів в чорній металургії, металообробці, гончарному виробництві. Що до етнічної приналежності латенських пам'яток, розташованих на схід від Карпат, то їх вважаємо бастранивськими, власни вони і є головними ознаками Бастранивської держави, яку означив на своїй карті К.Птолемей. Сукупність археологічних досліджень, проаналізованих Ю.В.Кухаренком, в кінцевому підсумку дали йому право вважати їх бастранивськими [12, с.119 - 122].

Найсильніше відчутна політична роль кельтів на території від Карпат до Подніпров'я в Бастранивській державі була середини III ст. до н.е. до першої половини I ст. до н.е. Занепад в I - II ст. н.е. кельтської культури в Україні і зокрема Бастранивської держави, на базі якої виникла слов'янська держава Антів у другій половині III ст. н.е., пов'язується з приходом в регіон висококультурної Римської держави і в її політичному та торгово - економічному впливі на племінні конгломерати, що проживали на території України. Вплив Риму і занепад в II - III ст. н.е. Бастарнії проглядається на тлі загального занепаду кельтської культури в Центральній та Західній Європі. Однак, частково на території України, зокрема в басейні Дністра, Бугу та частково Дніпра продовжує утримувати панівне становище в рамках Бастранивської держави кельтська військово - політична знать, однак вона швидко розчиняється в місцевому суспільстві. Найбільший процес асиміляції кельтської знаті проглядається в II - III ст. н.е., що видно по матеріалах липецької культури, хоча, як наголошує І.Д.Зильмонтович, окремі яскраві риси Бастранивської держави в населення України виявляються і значно пізніше в IV ст. н.е. [6, с.116 - 117].

По усій сукупності даних можна вважати, що кельти Подністров'я проникли із сучасної території Чехії, очевидно це був військово - політичний союз боїв. Римські джерела свідчать, що у 192 році до н.е. бої були остаточно вигнані римлянами з Італії і переселились на територію сучасної Чехії, яка на думку дослідників Г.Г.Абезгауз, В.Е.Еременко, В.Г.Журавльова, С.Ю.Каргопольцева, була тим плацдармом, звідкіля військово - політичний союз кельтів - боїв в останній чверті III ст. до н.е. проник у Прикарпаття, а згодом і у Подністров'я. На їх думку, це були кельти - галати Малої Азії пізніші Бастарнії регіонів Прикарпаття та Подністров'я, військово - політичний союз яких і

поширив свій вплив на Подніпров'я де в серединних землях між Дніпром і Дністром утворив, відому із карти К.Птоломея державу Бастарнію, на слов'янському етнічному масиві[1, с.36 - 37].

З наступом кельтів на Причорномор'я, Наголошував А.Д.Мачинський, тут складається складна політична ситуація, її фіксує і "Декрет Протогена", розповідаючи про прихід у регіон військових загонів бастарнів. Галати, за розповіддю ольвійського декрету, виступали в союзі із скірами. Це загадкове слов'янське плем'я проживало, на нашу думку, у регіоні верхнього Подністров'я. Цілком можливо, що вже у цей час починає складатися симбіоз місцевого слов'янського етносу із прийшлою військово-політичною організацією кельтів. Поховальний інвентар кельто - слов'янів III ст. до н.е. середнього Дністра говорить про переплетіння різних культур. Ця сукупність починає набирати явного воєнізованого забарвлення. Знайдені у похованнях кельтські шоломи, пластинчаті панцирі, кельтські щити, фібули, можуть свідчити про домінування кельтської військової - політичної організації у середовищі слов'ян Подністров'я [15, с.36 - 37].

Весь наявний речовий інвентар, усі наявні матеріали, наголошував дослідник М.Смішко, вказують на реальну можливість проживання кельтів у регіонах на схід від Карпат. Ці матеріали досить реально засвідчують військово - політичну присутність кельтів, та у той же час говорять, що ці військово - політичні союзи кельтів були етнічною меншістю у регіонах Прикарпаття, Подністров'я і Подніпров'я, тому ймовірно створивши культуру латену у регіонах, які ми вивчаємо, вони розчинились у місцевому населенні, однак своєю соціально - економічною і політичною організацією кристалізували слов'янський етнос [33, с.155 - 159].

На нашу думку яскравим підтвердженням таких висновків можуть слугувати матеріали археологічно дослідженої культури Поянешти - Лукашівка. Дана культура виникла у Подністров'ї на окраїні латенського світу за безпосередньою участю кельтів. Згідно з даними останніх досліджень А.Д.Мачинського у даній культурі виявлені слов'янські, бастарнські старожитності[15, с.35 - 37].

Російський дослідник Ф.Браун вважав, що у даній культурі присутній вагомий кельтський елемент, який домінує над слов'янським. З'єднавшись ці компоненти слов'янський і кельтський склали конгломерат бастарнський [3, с.165 - 166, с.207 - 208].

По всій сукупності свідчень культура Поянешти -Лукашівка належить кельто - слов'янському симбіозу з певними, як вважають дослідники, фракійськими компонентами. Вона співставляється з відомими з античних і римських джерел бастарнами, яких античні автори вважали, то кельтами то германцями, то змішаним населенням [11, с.119 - 122].

В.Н.Татищев, опираючись на літописні свідчення, які до нас не дійшли, писав: "Славен на чолі слов'янських племен виходячи з Подунав'я залишив там сина Бастарна з своїм народом Бастарнами" [23, с.146].

Дослідник Д.А.Мачинський, ототожнюючи бастарнів з носіями культури Карпатських курганів, де останні у IV - V ст. н.е. набирають рис суто слов'янського етносу [15, с.94 - 97].

Ряд дослідників, зокрема, вважають, що кельтські політичні і соціально - економічні і культурні традиції були домінуючими не тільки у пшеворській культурі, культурі Карпатських курганів і у культурі Поянешти - Лукашівка у Подністров'ї і Побужжі. М.Щукін вважає, що кельти -бастарни даного регіону сформували і черняхівську культуру. На його думку формування черняхівської культури відбувалося у кінці II - першій пол. III ст. н.е. Дана культура, на думку дослідника, як і раніша кельтська, теж має загальноєвропейський характер. Нова черняхівська кераміка, на думку дослідника, зберігає древньо - кельтські традиції. Черняхівські старожитності після припинення римського впливу вже у III ст. починають повертатися до попереднього стану. Так, наголошує М.Щукін, у III ст. н.е. після н.е. повсюди знову починає відновлюватися обряд трюпопокладення, а це значить, що у Подністров'ї відбувався процес відновлення релігії, яка мала велике значення в ореолі кельтської культури.

Починаючи з кінця II ст. усюди відбуваються процеси нівелювання римської культури. У варварському світі починають виходити з моди римо - провінційні фібули, вони замінюються підв'язними фібулами, які були поширені у кельтів. Дуже характерний приклад ми бачимо у зміні озброєння. В III ст. у Подністров'ї, Побужжі та Подніпров'ї на зміну короткому римському мечу приходить довгий меч - зброя, яка за 200 років до римської доби була поширена у середовищі кельтської військової організації. В цей же час зникають умбони з шипом, які призначалися для легкого щита і з'являються сферичні умбони на важких щитах, які за даними джерел зафіксовані у

кельтів і слов'ян. Змінюються наконечники стріл і наконечники списів, у пізньо - римський час вони нагадують наконечники списів кельтської епохи пізнього латена і зовсім відмінні від аналогічного озброєння римського часу.

Така раптовість відродження в етносу Дністро - Дніпровського регіону кельтських традицій може говорити, що древні кельтські традиції в обл. Карпат законсервувалися і відновилися навіть через 200 років. На нашу думку, кельто-слов'янський симбіоз був дуже життєздатним і довготривалим. Можна припускати, що кельти в зв'язку з передовою політичною, економічною і культурною системою, дуже повільно розчинялись у слов'янському етносі Подністровського і Побужського регіону, і тому їх культурні і економічні традиції могли бути живучі і у ранньослов'янській культурі, яке репрезентували бастарни [25, с.18 - 23].

Згадка про галатів у цьому декреті дає право говорити, що галати - "Декрету", це кельти Подністров'я і Прикарпаття, можливо і Подунав'я, які, створивши між 279 - 212 р. могутню державу Галатію у Фракії, поширили свою владу на території Прикарпаття і Подністров'я. Очевидно, галати Декрету це і є бастарни (кельто-слов'янський) етнос, який у III ст. до н.е. займав територію Подністров'я, Прикарпаття, устя Дунаю, Побужжя та Подніпров'я, що засвідчено картою К.Птолемея. Бастарни були найсхіднішим кельтським (галльським) політичним об'єднанням в етнічному розумінні кельто - слов'янським народом, в якому провідну політичну роль відігравали галати [31, с.460].

Ряд дослідників вважають, що внаслідок союзу галатів зі скірами у них виникла велика і могутня держава Бастарнія, яка охоплювала всю територію від Бугу до Дунаю та Дніпра, де Прикарпаття і Подністров'я були її серединними землями. Можна вважати, що у кінці III поч. II ст. до н.е. галатам удалося об'єднати весь цей регіон в одну політичну систему, яку К.Птоломей означає як Бастарнію. Археологічні матеріали дослідження останніх десятиліть дуже добре співставляються з історичними свідченнями Страбона та інших авторів кінця II ст. до н.е., де проживали бастарни. А.Д.Мачинський вважає, що пам'ятки типу Поянешти - Лукашівка в лісостеповій зоні між Карпатами і Дністром, а також зарубинецькі і пшеворські старожитності Верхнього Подністров'я, Побужжя та Подніпров'я слід пов'язувати з військово - політичним союзом на чолі якого стояли галати - бастарни. Матеріальна культура цих пам'яток настільки різко відрізняється від рівня культури історично кельтських областей, що стає зрозумілим, що основна маса населення, яка входила до складу бастарнського військово - політичного союзу не могла бути кельтами. На нашу думку, більш значну частину цього об'єднання складали слов'яни. Таким чином галати "Декрету на честь Проточена" були бастарнським військово-політичним об'єднанням із Дністро - Дніпро - Дунайського регіону. А.Д.Мачинський вірно вважає, що вторгнення бастарнів у Причорномор'я відбувалося з територій, які лежать на схід від Карпат, тобто із Верхнього і Середнього Подністров'я у регіон нижнього Подунав'я. Не виключено, наголошував дослідник, що назва стародавнього міста у Подунав'ї Галич пов'язується з приходом кельтів у даний регіон. Зі співставлення різних джерел стає зрозумілим, що основна маса бастарнів була не кельтами, а слов'янами, тому не відомо, чому історики минулого такі як Полібій і Тіт Лівій так переконливо намагались довести, що бастарни - це галати [15, с.34 - 35].

Характерно, що імена родів бастарнів і їх князів звучить у вимові швидше слов'янській. Омелян Партицький вважав, що процес асиміляції бастарнів у Подністров'ї був дуже швидкий, хоч вони і були, безперечно, галуззю тих кельтів, які у III ст. до н.е. створили могутню державу з столицею Тіле, а у древній Бастарнії вони були тільки народом військовим, войовничим і зухвалим, який не займався землеробством. Поселення бастарнів в нашому краї, наголошував дослідник, відбулося мирним шляхом. Бастарни були військовими зайдами, а не завойовниками. Єдина їх заслуга в тому, що вони створили могутню державу Бастарнію, яка швидко починає війни з сарматами і римською рабовласницькою державою.

Очоливши місцеві слов'янські племена, королі бастарнів, вважав О.Партицький, швидко поширили свою владу на Побужжя та Подніпров'я [16, с.202 - 206, с.259 - 260, с.298 - 299].

Усі наведені факти свідчать про те, що суспільство бастарнів у більшій мірі було слов'янським. Слід наголосити, що вищу частину цього суспільства складали кельти або, принаймі мірі кельтизована група населення, яка в кінці I ст. до н.е. займала лісостепові області на схід Карпат, і була відома античному світу під назвами військово - політичних союзів бастарнів і скірів [15, с.33 - 35].

Поховальні речі Побужжя та Подніпров'я II ст. до н.е. - III ст. н.е. безумовно кельтські [16, с.300-304]. Їх досить добре проаналізував Ю.В.Кухаренко, який підтвердив вплив кельтів на розвиток слов'янського етносу Галичини, Волині та Київщини [12, с.31 - 32].

У час приходу в Подністров'я та Подніпров'я галати уособлювали могутню цивілізацію. Утвердившись етно-політично і культурно у Подністров'ї, бастарни втягнули у свій економічний і політичний ореол і місцеві слов'янські племена Побужжя та Подніпров'я. За період кельтизації регіону і створення кельто - слов'янського симбіозу, який упродовж свого політичного і етнічного розвитку кристалізувався у ранньослов'янський бастарнський етнос. Ряд дослідників і серед них Є.Н.Мінне вважають, що кельтизація регіонів Бугу, Дністра і Дніпра, яка привела до виникнення Бастарнської держави відбувалася в два етапи. Перший етап, це коли слов'яни уперше зіткнулись з кельтами у V ст. до н.е. підпавши під вплив їхньої політичної організації, що змусило слов'ян покинути свою Подунайську батьківщину і переселитися в області Карпат, Подністров'я, Бугу та Подніпров'я до споріднених з ними слов'ян будинів. І вдруге, коли кельти безпосередньо просунулися у Подністров'я і Побужжя та Подніпров'я у III ст. до н.е. і внаслідок злучення з слов'янами утворили Бастарнську державу [27, с.102 - 104].

Дослідник В.Парван, проаналізувавши матеріал гальшматської культури Карпат і Подністров'я, дійшов висновку про глибоке проникнення кельтів - галатів у слов'янське середовище Трансільванії, Галичини і Поділля, та Подніпров'я де кельти заснували свої політичні і торгово - ремісничі пункти: Галич, Кам'янець (Подільський), Малий Галич в районі Трансільванії та Самбатос (Київ) на Дніпрі це творіння бастарнської цивілізації чи держави Бастарнів [28, с.8 - 9].

До кельтів у цьому регіоні проживали слов'яни, які були у стадії політичного і економічного формування. Кельти своєю передовою політичною організацією, поступово розчиняючись у слов'янському етносі, прискорили процес політичної консолідації слов'ян, яка відома як Бастарнська держава [10, с.102 - 107].

Дослідники І.Русанова, Е.Симонович вважали, що в культурі Латена цього періоду присутній вагомий кельтський елемент, який домінує над слов'янським. Цей кельто - слов'янський етнос вони називають бастарнами, власне він і стоїть біля підвалин Птолемеєвої Бастарнії [17, с.95 - 96]. К.Тацит так характеризував бастарнів: "Я сумніваюсь чи зараховувати племена певкінів, венедів до германців чи до сарматів, хоча певкіни, яких дехто називає бастарнами тому, що мають одну і ту ж мову, одяг села і хати, і за цими ознаками вони відрізняються від сарматів" [20, с.352].

На нашу думку, найближчий до істини був Тіт Лівій, який називав бастарнів галатами, тобто кельтами і розповідає, що мовою і звичаями вони подібні до кельтського племені скордисків [13, с.462].

Отже у час Тіта Лівія, як вважав М.Смішко, кельто-слов'янський симбіоз Прикарпаття і Подністров'я явно означував Бастарнів. В цей час бастарнська військово-політична знать, технічна наука сільськогосподарська система домінувала у середовищі слов'ян Прикарпаття і Подністров'я і самі бастарни займали панівне становище у підвладному слов'янському суспільстві. Та з плином часу кельто - слов'янський симбіоз бастарнів почав набирати рис слов'янської етно - культури, що можна спостерігати на місцях проживання культури Карпатських курганів, яку дослідники вважають слов'янською чи карпо - бастарнською [18, с.149 - 152].

Здається, правий Д.А.Мачинський, ототожнюючи бастарнів з носіями культури Карпатських курганів, де останні набирають рис у IV - V ст. н.е. суто слов'янського етносу [15, с.33 - 37].

Ряд дослідників вважає, що кельтські політичні і соціально - економічні і культурні традиції, які відомі державним утворенням бастарнів були домінуючими не тільки в Пшеворській культурі і

культури Карпатських курганів, а і у культурі Поянешти - Лукашівка та Черняхівській у Подністров'ї, у Пшеворській в Зарубинецькій культурі Подніпров'я. М.Щукін вважає, що кельти даного регіону сформували і черняхівську культуру. На його думку, формування черняхівської культури відбувалося у кінці II першої пол. III ст. н.е. Дана культура, на думку дослідника, як і раніша кельтська, теж має загальноєвропейський характер. Нова черняхівська кераміка, на думку дослідника, зберігає древньо - кельтські традиції. Черняхівські старожитності після припинення римського впливу уже в III ст. н.е. починають повертатися до попереднього стану.

Так, наголошує М.Щукін, у III ст. н.е. повсюди починає знову відновлюватися обряд трупопокладення, а це означає, що у Подністров'ї проходив процес відновлення релігії, яка мала велике значення в ореолі кельтської культури. Починаючи з кінця II ст. всюди тривають процеси цивілізації римської культури. У варварському світі починають виходити з моди римо-провінційні фібули, їх починають замінювати підв'язні фібули, які були поширені у кельтів. Дуже характерний приклад ми бачимо у зміні озброєння. У III ст. н.е. у Подністров'ї, Побужжі та Подніпров'ї на зміну короткому римському мечу приходить довгий меч, зброя, яка за 200 років до римської доби була поширена у середовищі кельтської військової організації. В цей же час щезають умбони з шипом, які призначалися для легкого щита і появляються сферичні умбони на важких щитах, які за даними джерел зафіксовані у кельтів і слов'ян. Змінюються наконечники стріл і наконечники списів. У пізньо - римський час вони нагадують наконечники списів кельтської епохи пізнього латену і зовсім відмінні від аналогічного озброєння римського часу. Така раптовість відродження в етносу Подністров'я, Побужжя та Подніпров'я кельтських традицій може говорити, що древні кельтські традиції в обл. від Карпат до Дніпра законсервувались і відновилися навіть через 200 років. На нашу думку, кельто - слов'янський симбіоз був дуже життєздатним і довготривалим. Можна припускати, що кельти у зв'язку з передовою політичною, економічною і культурною системою дуже повільно розчинялись у слов'янському етносі Карпатсько - Дніпровського регіону і тому їх культурні і економічні традиції були живучі і у державі Бастарнів [25, с.18 - 23].

Очевидно, як наголошував К.Годловський, що відновлення кельтських традицій у Карпатсько - Дніпровському регіоні пов'язуються з наступними обставинами: перша причина - економічна і соціальна. Слов'янський етнос із кельтською політичною і соціально - економічною структурою піднімається на вищий щабель варварського суспільства. У ньому утверджується варварська держава, яка переростає у ранньофеодальну. Даний регіон у II - III ст. н.е., про що наголошувалось вище, уже протиставляє себе Римській імперії і починає з останньою відкрити конфронтацію. У цей же час, а тобто у III ст. н.е., зароджуються ранньофеодальні відносини. Два дослідники, які працювали над проблемами етногенезу ранніх слов'янських старожитностей, незалежно один від одного зареєстрували різкі перемиї у соціально - політичній, економічній структурі бастарнів - слов'ян у II - перш. пол. III ст. н.е. [26, с.136 - 178].

Другою причиною, яка спричинила кельтський ренесанс у слов'янському суспільстві Карпатсько - Дніпровського регіону могли бути кризові процеси, котрі відбувалися у Римській рабовласницькій державі. Власне, на поч. III ст. н. е. після н.е. починається занепад економічної і політичної системи, що призвело до остаточного краху Римську рабовласницьку державу. Власне цей крах, наголошує М.Б.Щукін, відновлює вплив широкомаштабного кельтського світу і у II - III ст. н.е., що спричиняє кельтський ренесанс. Це пояснює тотожність зарубинецьких, латенських старожитностей із тотожними гончарними виробами черняхівської культури [25, с.22 - 23].

Єдина заслуга цієї етноструктури полягає в тому, що вона створила під політичним надбанням кельтів могутню (Галицьку - Волинсько - Київську) Бастарнську державу, яка починає війни з сарматами і Римською рабовласницькою державою. Очоливши місцеві слов'янські племена, королі бастарнів швидко поширили свою владу на всю територію України [8, с.206 - 215].

У висновок наголосимо, що всі наступні факти говорять про те, що суспільство бастарнів у більшій мірі було слов'янським. Слід наголосити, що вищу частину цього суспільства становила кельтизована група населення, яка в кінці II ст. н.е. займала лісостепові області на схід Карпат і була відома античному світу під назвами військово - політичних союзів, чи держави Бастарнів [10, с.102 - 117].

Список використаних джерел та літератури:

1. Абезгацюз Г.Г., Еременко В.Е., Журавлёв В.Г., Каргопольцев С.Ю. К вопросу о ранней дате могильников зарубинецкой культуры.; в сб // Проблемы хронологии эпохи латена и римского времени. - Спб., 1992.
2. Бандрівський М., Йосипишин Я. Кельти на Заході України. Україна в минулому. Київ - Львів, 1996. - Вип. IX.
3. Ф.Браун. Разыскания в области готы - славянских отношений. - Спб., 1899.
4. Дюваль Поль-Мари. Кельты. Первое европейское сообщество. Кельты. Курьер Юнеско. - М., 1976. - Январь.
5. Жофруа Рене. Кельты в Восточной части Европы. Кельты. Курьер Юнеско. - М., 1976. - Январь.
6. Зильмонтович И.Д. Гончарные печи Луки-Врублевской. - КСИА.- М., 1967.- Вып.112.
7. Ідзьо В. Кельтська цивілізація на території України. Львів "Сполом", 2002.
8. Ідзьо В.С. Кельти і слов'яни - сфера взаємовпливу на етапі формування держави у слов'ян. Історико-Філологічний Вісник Українського Інституту. - М., 1997. - Т. I.
9. Ідзьо В.С. Кельти на Правобережній Україні в III ст. до Р.Х.- III ст. після Р.Х. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 1997.- № 3.
10. Ідзьо В. Ранньослов'янське суспільство і ранньослов'янська державність. Зародження і становлення християнства на території України. Видання II доповне і перероблене. Львів. Сполом. 2004.
11. Крушельницкая Л.И. Кельтский памятник в верхнем Поднестровье. КСИА, вып. 105. М. 1965.
12. Кухаренко Ю.В. Распространение латенских вещей на территории Восточной Европы. СА., 1959 № 1.
13. Латышев В.В. Известия древнейших писателей, греческих и латинских о Скифии и Кавказе. Вестник Древней Истории.- М., 1948.- №2.
14. Маркаль Жан. Три лики женщины. Кельты. Курьер Юнеско. - М., 1976. - Январь.
15. Мачинский А.Д. Кельты на землях к Востоку от Карпат. Кельты и кельтские языки. - М., 1974.
16. Партицький О. Старинна історія Галичини.- Львів, 1984.
17. Славяне и их соседи в конце I тыс. до н.э - первой пол. I тыс. н.э.- М., 1993.
18. М.Ю.Смішко. Карпатські кургани I пол. I тис. н.е. - К., 1960.
19. Страбон. География. - Л.Є 1964.- 7.
20. Тацит Корнелий. О происхождении германцев и местоположении Германии. Собрание сочинений в 2-х томах. - Л., 1969. - Т. I.
21. Трубачев О.Н. Ранние славянские этнонимы – свидетели миграции славян. Вопросы языкознания. - М., 1974.- №6.
22. Трубачев О.Н. Этногенез и культура древнейших славян. Лингвистические исследования. - М., 1991.
23. Татищев В.Н. История государства Российского. - М., 1964. - Т. III.
24. Филип Я. Кельтская цивилизация и её наследие. - Прага, 1961.
25. Щукин М.Б. Черняховская культура и явление кельтского ренессанса. КСИА. - М., 1973. - Вып. 133.
26. Godlowski K. Nektore zagadanie stosunkow społecznych okresu poznolate ieskiego rsyvskiego w swetle analizy ementarzu. Sprowozdania Archeologiczne.- Warszawa, 1957. - T. 3.
27. Minns E.H. Scythian and Creeks. - Cambridge, 1913.
28. Parvan V. Dakia. - Cambridge, 1928.
29. Plezia M. Grecki i lacinskie zrodla do naistarszych dzieyow slowian. - Poznan - Krakow, 1952. - Gz. I. - V.
30. Ptolemaeus K. Sarmatia. Weimar Verlag des Geographischen Institus, 1848.
31. Praistoria ziem Polskich, Poznyokres latenski i okres rzymski. - Ossoliniem, 1981.- T. 5..
32. Sarmatia et Dacia cum Ponto Euxirco et Caucasso gecundum Ptolemaeus.- Weimar Verlag des Geographischen Institus, 1848. - Karta.
33. Smisko M. Stanowisko wczesnorzyvskie w Kolokolini pod Rohatyn.- WA. - XIII, 1935.
34. Schachmatow A.A. Zialtesten slavisch-keltischen Beziehungen. Archiv fur slavische Phislogie. Bd. XXXIII.- Berlin, 1912.

Розділ 2.

Західні та Східні території Бастарнії згідно свідчення джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н. е. - III ст. н. е.).

Західні та Східні території Бастарнії згідно свідчення джерел та карти Клавдія Птолемея ще слабо досліджені. Всі населені пункти, та в військово-політичні експедиції бастарнів на схід є предметом подальшого дослідження. Однак же сьогодні сукупність проаналізованих джерел та свідчення карти К.Птолемея дає нам право наголошувати на наявності уже у III - II ст. до н.е., у Східній Європі могутнього слов'яно - кельтського конгломерату, який за свідченням джерел та картографії К.Птолемея означувався, як Бастарнія.

Археологія засвідчує, що бастарни створюють могутньої торгово - ремісничну та політичну організації, королівство бастарнів, на Дністрі, Бузі, вітря якого спрямовується як на схід так і на південь. Слід наголосити, що ранні джерела фіксують бастарнів на Дністрі і це зрозуміло, оскільки Дністер здавна служив одним із найважливіших торгових шляхів, що зв'язував слов'ян Верхнього Подністров'я з Причорномор'ям. Дністер був добре відомий ще античним авторам, які називали його Тірас. Під такою назвою згадується грецьким істориком V ст. до н.е. Геродотом. Так ріку називали і римські автори перших ст. н.е. : Страбон, Пліній Старший, Птолемей. З III - IV ст. н.е. у джерелах поширюється сучасна назва ріки - Дністер. Римський історик Амміан Марцеллін (330 - 400 роках) - називає ріку Данастром . Власне вони розміщують тут бастарнів, розповідають про них, як про галльський чи германський народ, полемізують відносно його приналежності[4, с.185 - 216].

Про бастарнів, які кристалізували могутню політичну та економічну систему на межі н.е., розповідає римський історик К.Тацит. Він наголошує, що племенні об'єднання бастарнів розмовляють гальською мовою, охоплюють територію Карпатського регіону і Подністров'я[5, с.200 -201]. У слід за Тацитом, на пів століття пізніше, про бастарнів у регіоні Дністра та Карпат розповідає Клавдій Птолемей. Він розміщує їх на Дністрі на у східних територіях від Дністра наголошуючи, що бастарни просунулись на схід від Дністра. За попереднім аналізом сукупності джерел, можна наголошувати, що бастарни закріпившись в верхній течії басейну Дністра , згодом проникли на територію Побужжя[6, с.23 - 27].

Такі наші висновки підтверджуються археологічними свідченнями та картою, яку склав К.Птолемей на межі I - II ст. н.е. , на якій розміщені бастарди в частині Дністра, Буга та Дніпра. Ця карта була видана в Німеччині в 1848 році і з того часу вивчається і аналізується вченими[17].

Рис. 1. Карта Сарматії складена К.Птолемеєм. (III ст. до н. е. - II ст. н. е.).

На ній розміщені місця розселень основних народів, їх опорні пункти на території Європи та України, в тому числі на Дністрі, який має в ті часи мав назву Тірас. Першою ознакою наявності бастарнів дали дослідження XIX ст., які зробило припущення наявності бастарнських міст на Дністрі на східних і південних територіях від Дністра. Візитною карткою бастарнської культури були кельтські старожитності в Немирівському городищі. А. Спіцин вважав, згідно цих археологічних свідчень, опираючись на грецького вченого Ефора, у вказаний нами час, кельтів сусідами скіфів. Розміщення Немирівського городища пізньогальштатського періоду отожднюється вченими з розміщенням Кам'янець - Подільського на середньому Дністрі. Усі решта міста реконструйовані вченими XIX ст. гіпотетично, однак, у їх висновках, наголошувалось на функціонуванні в басейні Дністра, Бугу. Дніпра кельто - слов'янського симбіозу, який був означений як бастарди згідно свідчень карти К.Птолемея та мовного лексикону цього часу[7, с.204].

Російський історик XIX ст. Ф. Браун з'ясовуючи карту К. Птолемея, не знає кому належать розміщені Птолемеєм на Дністрі, Бузі та Днірпі міста, він тільки зауважує, що населені пункти цього регіону носять явно кельтські імена. Якщо взяти до уваги, як це засвідчує на своїй карті К.Птолемей, що панівним етносом у цьому регіоні були бастарди, що очевидно ці старожитності є бастарнські. Власне за таких обставин стає зрозумілою карта К. Птолемея, який розміщує бастарнів в середині території України, де з однієї сторони вони оперті на Карпати та Дністер, з другої сторони Побужжя та Подніпров'я[8, с.33].

Як відомо праця К.Птолемея "Керівництво з географії" була написана в 141 р. н. е. При її написанні К.Птолемей користувався записками Міноса з Тіри, який жив в II ст. до н.е., праця якого зберігалася в Олександрійській бібліотеці, що дало можливість К.Птолемею використати його праці. На основі свідчень Міноса з Тіри К.Птолемей відтворив географічну сітку координат Подністров'я, Побужжя та та подніпров'я. в градусах і хвилинах для точної локалізації гірських карпатських хребтів, витоків і гір річок, а також міст та населених пунктів народів, що проживали та стародавній території України. Ми назвемо його першим картографом України, оскільки він перший зафіксував нас тарованій український народ слов'ян та його державу Бастарнію, яка уже в III ст. до н. е. - III ст.н.е уособлювала першу староукраїнську ранньо -феодалну державність[5, с.200 - 205].

Рис.2. Кельтські міста на Дністрі означені К.Птолемеєм(II ст. до н. е. - II ст. н. е.).

Слід наголосити, що на своїй карті К.Птолемей розміщує міста на Дністрі: Каррадунон, Мастоніум, Аркобадава, Клепідава, Трифулум, Вібантаваріум, Ерактон, Патрідава, Карсідава, Заргідава[17]. У верхньому та середньому Подністров'ї, як вважає М.Бандрівський, К.Птолемей локалізує чотири міста, назви яких мають кельтське звучання. К.Птолемей в останній восьмій книзі вказує географічне розташування кельтських населених пунктів на Дністрі в градусах і хвилинах. Перше з них, Каррадунон з координатами 49° 40' - 48° 40', розташовано північніше витоків Дністра, неподалеку від гори Карпатос. Шляхом нескладних розрахунків виявлене приблизне місцезнаходження Каррадунона у трикутнику: Самбір - Рудки - Мостиська[1, с.13].

Деякі дослідники утотожнюють Каррадунон з Перемишлем. Згідно свідчень карти К.Птолемея, Каррадунон розміщений неподалеку від Карпатських гір, не насамому березі Дністра,

а, вірогідно, на одній із його приток. Маєтонімум, розміщений за координатами $51^{\circ} - 48^{\circ} 30'$ в районі Жидачева – Ходорова - Бурштина, безпосередньо на лівому березі Дністра. Вірогідно це місце знаходиться на межі Львівської та Івано - Франківської областей. Вібантаваріум розташований на широті $53^{\circ}30' - 48^{\circ} 40'$ - в районі Хотина - Збруча, і Ерактон - $53^{\circ}50' - 48^{\circ} 40'$ - в районі Ленківці - Комарів[5, с.205]. Координати згадані вище напрацьовані ще К.Птолемеем у II ст. н.е., не відповідають сьогоднішнім. В XIX столітті німецький дослідник Карл фон Спрунер теж реконструював розміщення кельтських міст на Дністрі. Згідно його висновків: Клепідава знаходилась на місці сучасного Кам'янець - Подільська, Аркобадава і Тріфулум розміщувались в районі таких сучасних населених пунктів, як: Хотин - Мошанець - Ленківці, на території Чернівецької обл. Вібантаваріум та Ерактон, за висновками К.Спрунера[16], розміщувались на лівому березі Дністра, його притоках. Гіпотетично це річки: Жван, Душиця[1, с.13].

На правобережжі, згідно карти К.Птолемея, знаходилось місто Патрідава, яке локалізується на одній з приток Дністра. Найбільш вірогідне його розміщення поблизу сучасних населених пунктів: Непоротово - Сокиряни - Ломачинці - Новодністровськ, Чернівецької обл. Слід додати, що в цьому регіоні протікає річка Галиця, яка означає племінну назву кельтів - галатів[9, с.23 - 27].

Нище по течії Дніста, на правобережжі, К.Птолемей розміщує місто Карсідава. Ймовірно місцезнаходження цього населеного пункту було поблизу м. Сороки (Молдова). Ще нище, як означено на карті К.Птолемея, було місто Заргідава, яке знаходилось поблизу сучасних населених пунктів: Рибниця - Сахарна - Дубосари (Молдова)[17]. Нище по Дністру, аж до міста Тіри нічого не розміщено. На карті К.Птолемея I - II століть н.е. немає міста Галтіса, про який згадує Йордан у IV ст. н.е. і згадку про яке вчені XIX століття датували 246 роком н.е.[13, с.202 - 206]. Це вірогідно, пов'язано з тим, що К.Птолемей використовував дані карти та описів регіонів України Міноса з Тіри, проживав у II - ст. до н.е. і який в же тоді знав про могутність Бастрнів, які очевидно у його час і були фундаторами міст на Дністрі в II ст. до н.е. Не слід виключати, що Бастрани в час Міноса Тірського вже був великим конгломератом з своїми поселеннями і відігравали велику політичну та адміністративно - економічну роль, яку, як і вищеозначені центри зафіксував на своїй карті К.Птолемей, означуючи на великій території Східної Європи країну Бастарнію[5, с.200 - 205]. При всій дискусійності проблеми міста розміщені в Подністров'ї цілком реальні і потребують подальшого дослідження[9, с.216 - 219].

Таким чином, концентрація "галлів", яких джерела називають галатами та боями, а в подальшому бастарнами і які, згідно археологічних та письмових джерел, нам відомо в Закарпатському, Дністровському, Бурському та Дніпровському регіонах України. Тут зафіксована їх економічна, торгова і політична організація. Дослідження в даних регіонах Опідуму (Закарпаття), а також поселень та поховань (Закарпаття, Прикарпаття, Подністров'я, Побужжя та Подніпров'я) що говорить, що основна експансія кельтів - бастарнів, була спрямована далеко на схід, в тому числі й в Подніпров'я. Тому розміщення країни Батарнії від Карпат та басейну Дніпра, дає право наголошувати, що за період свого історичного та літописного існування з III ст. до н.е. до III ст. н.е., бастарди в цих регіонах у взаємовідносинах з слов'янами цілком могли ровинути ранню - феодальну державу[12, с.35 - 37].

Бастарнський вплив з Прикарпаття і Подністров'я в III - II ст. до н.е. – I - III ст. н.е був настільки глибоким, що поширився також і на Центральні регіони України, що яскраво зафіксовано на карті К.Птолемея. В цей час королі бастарнів роблять великі військові походи на схід і доходять до Дону. В 1942 році поблизу донського хутора Веселий були знайдені в сарматському похованні 2 кельтських бронзових шоломи. Аналогічні шоломи були знайдені на Подунав'ї та на півночі Італії. Вони датуються IV - III ст. до н.е.[15, с.123]. Такий же кельтський шолом, який датується II - I ст. до н.е. був знайдений біля міста Білгород - Дністровського. Науковці І.В.Бруяка, А.А.Росохацький вважають, що поширення кельтських шоломів спочатку від Італії до Дунаю, далі до Дністра, Подніпров'я і Дону, що може говорити про рух бастарнів на східні регіони сучасної України цілком вірно відповідає східним зонам поширення бастарнів, що і зафіксовано на карті К.Птолемея[3, с.78 - 80].

Джерела говорять про їх концентрацію в IV - I ст. до н.е на Правобережній Україні, що підтверджується археологічними знахідками. В 1957 році на правому березі Каховського водосховища біля с. Верхня Тарасівка Дніпропетровської обл. археологом А.В.Бодянським було розкопано ґрунтове поховання з трупопокладенням.

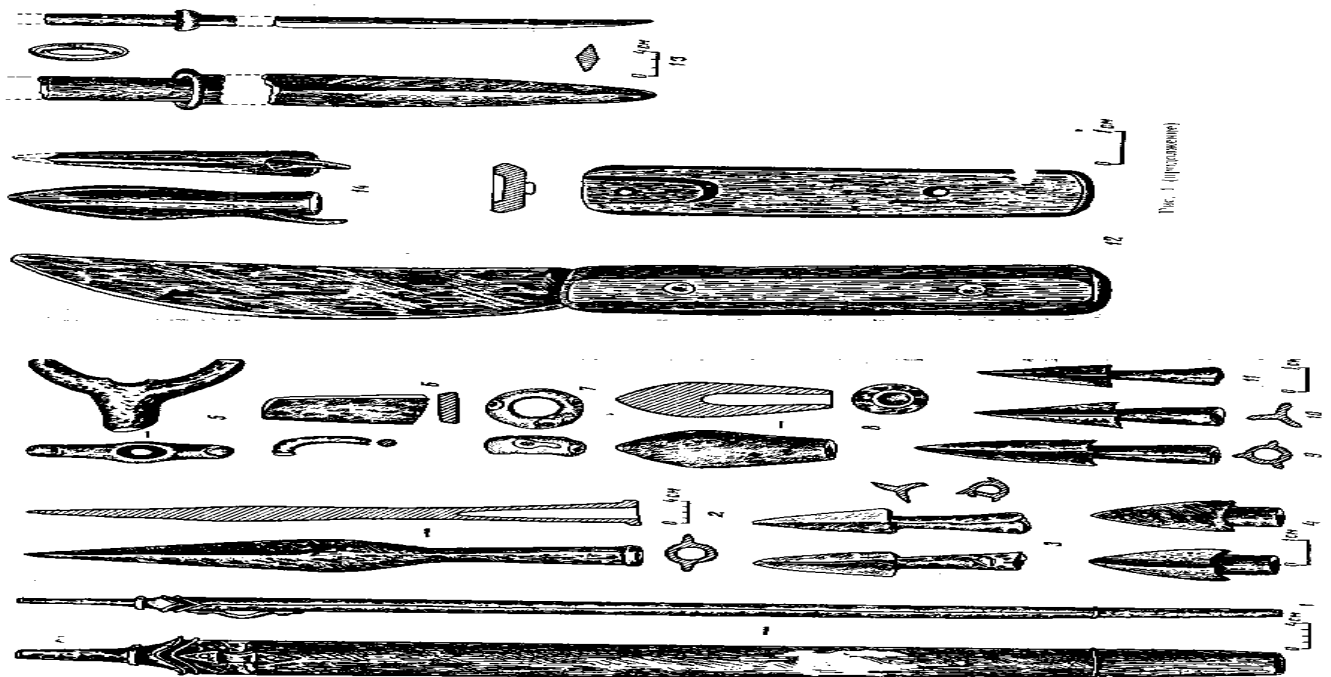

Рис. 1 (продовження)

Рис 3. Речі, озброєння бастарнів з Верхньо -Тарасівського могильника в Подніпров'ї.

Серед знахідок домінують залізні речі військового походження: кельтський довгий меч, наконечники стріл, наконечники списів, ножі. Знайдено також обломки кельтської фібули, фрагмент посудини з червоно - жовтої глини покритий світло - жовтим ангобом і орнаментом у вигляді горизонтальних смуг, бусину із світло - зеленлої пасти з позолотою з трьома очками біло - сірого кольору[2, с.273 - 275]. Всі знайдені речі відповідають кельтським виробам із Закарпаття, Подністров'я і середньої Європи, і датуються III ст. до н.е. Знахідки кельтських речей мають місце в похованнях Неаполя Скіфського і Ольвії, що відповідає свідченням Декрета Ольвійського про напади кельтів - галатів на Ольвію[3, с.78 - 80]. Згідно карти латенських речей, які знайдені на Україні, яку склав в 50 - ті роки Ю.В.Кухаренко, в регіоні середньої частини Дніпра чітко проглядається скупчення знахідок, які співпадають з розміщенням військово - політичного об'єднання бастарнів, що зафіксовано на карті К.Птолемея[11, с.40].

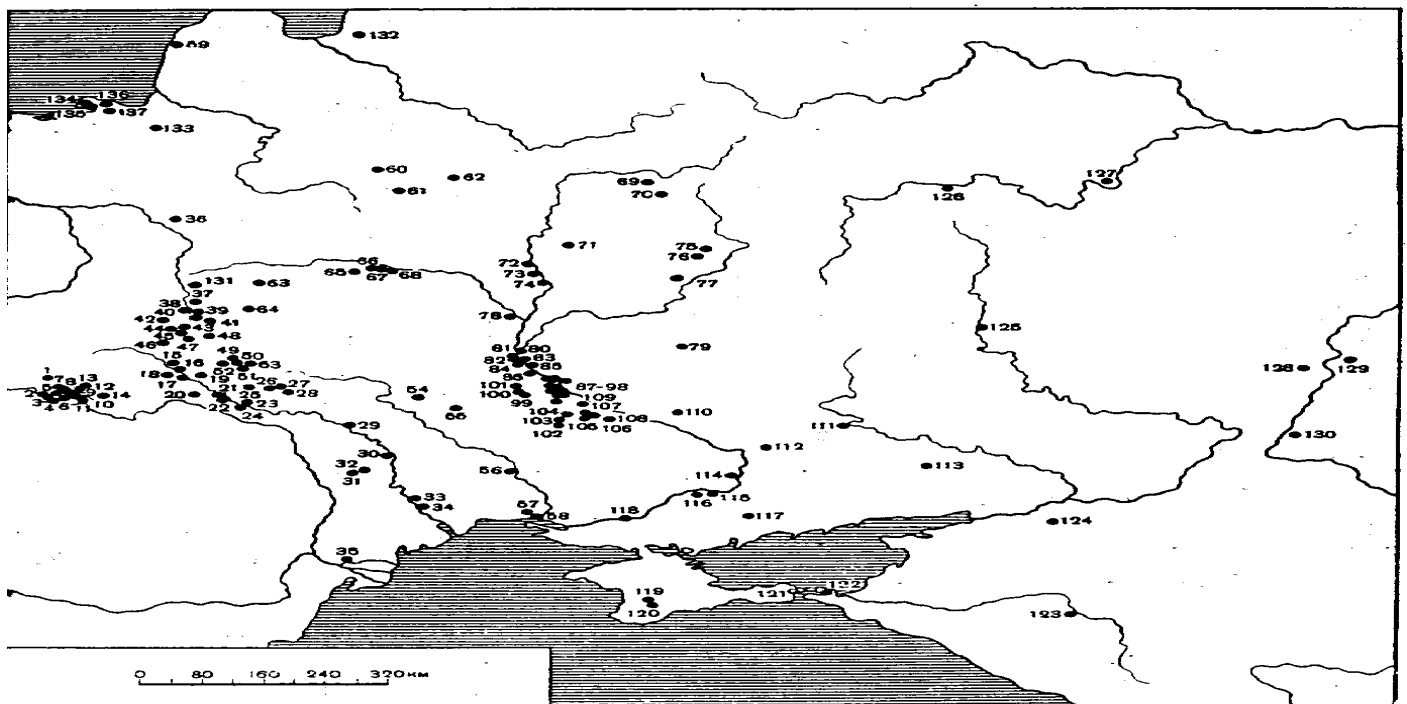

Рис.4. Карта поширення кельто-бастарнських речей на території України, які відповідають картографічному розміщенню К.Птолемея (III ст. до н.е. - III ст. н.е.).

Серед них слід відзначити віднайдені в околиці міст Ліплява, на правому березі Дніпра зображення людської голови без потиличної частини розмірами 3 x 2 см. Найбільш по типу зображення кельтського бога було знайдено у Франції поблизу м. Тарб на східному схилі Піренеїв[11, с.42 - 47]. На жаль матеріал латенського типу в басейні Дніпра, обмежується окремими знахідками, однак ці знахідки зустрічаються у великій кількості. Якщо дивитись на інші східні регіони України, то латенські знахідки тут поодинокі. Можливо, це кельтський імпорт? Але як пояснити велику кількість знахідок, в деяких регіонах в тому числі в середній частині Дніпра. За таких обставин треба пояснити, чому кельти для своєї торгівлі вибрали власне ці регіони. Грецький вчений Ефор назвав кельтів сусідами скіфів, під якими А.Спіцин вважав слов'ян[14, с.160 - 161].

Згідно свідчено ряду джерел, біля 400 року до н.е. починається могутня експансія кельтів у східному напрямку із Рейнських і Верхньодунайських земель. В III ст. до н.е. вони з'являються на Дніпрі. Як наголошує А.Д.Мачинський, скіфський період в цьому регіоні закінчується в III ст. до н.е., а сарматський період починається з II ст. до н.е. Утворюється період в 150 років, який заповнюється кельтами - бастарнами[12, с.35 - 37]. З таким зору карти Клавдія Птолемея тут від Дністра до Дніпра внаслідок кельтського впливу кристалізується держава Бастарнія, яка представляється своїми старожитностями від Карпат, Прикарпаття до Дніпра, де регіон Подніпров'я, згідно археологічних свідчень, був територією куди бастарди робили військові походи і засновували опорні пункти та торгово - економічні та політичні центри.

Згідно карти К. Птолемея, яка була складена в Олександрії в II ст. н.е., а потім перевидана в Німеччині в 1848 році, в басейні Дніпра, який включає в себе також праву притоку, ріку Рось існували вісім населених пунктів[17]. Приблизно вони знаходились на території нинішніх обл. України: Вінницької, Київської та Черкаської.

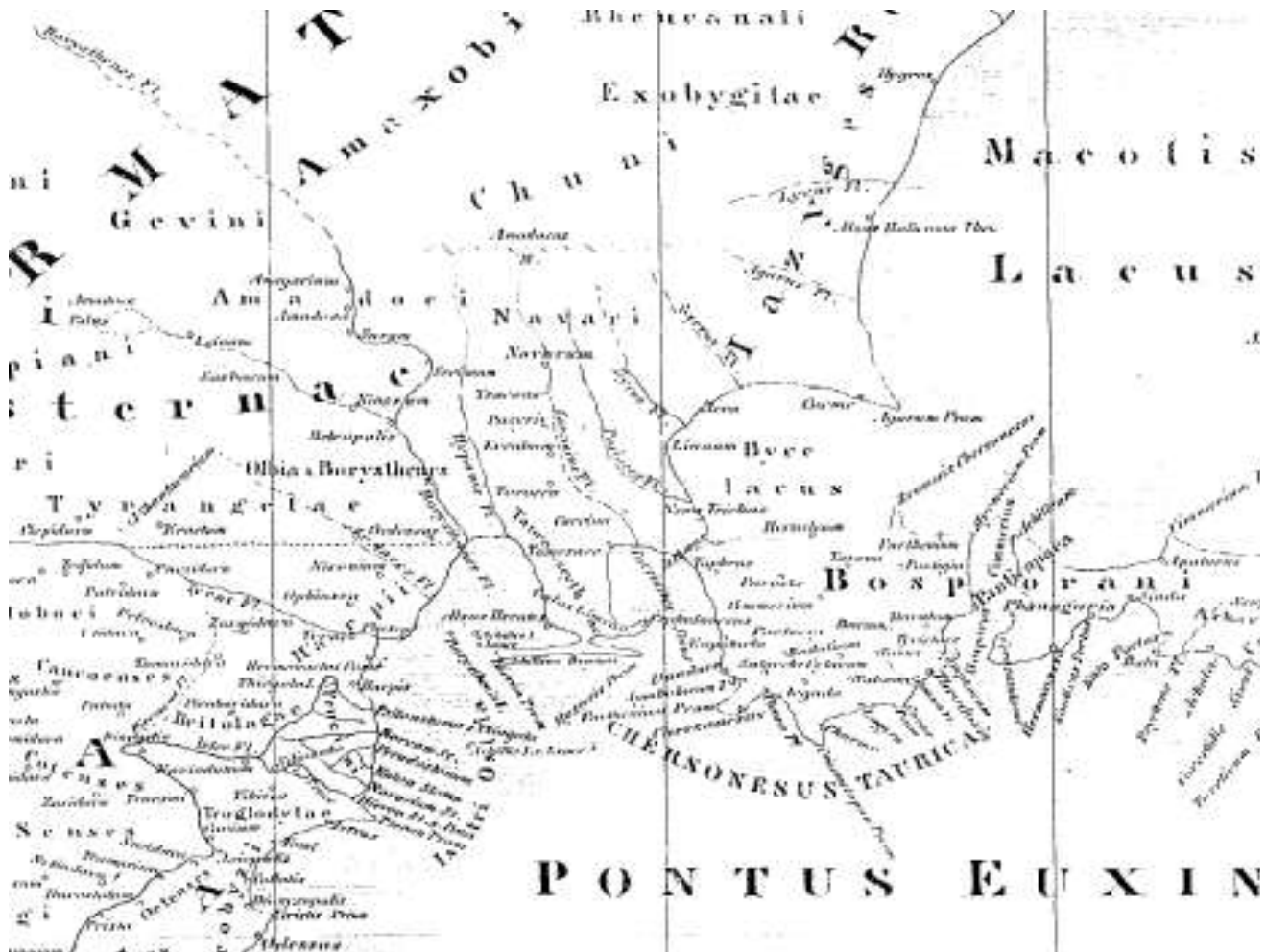

Рис. 5. Старожитності Батарнів у Побужжі та Подніпров'ї означені давньогрецьким картографом Клавдієм Птолемеєм (III ст. до н. е. - III ст. н. е.).

На карті К. Птолемея позначено, що ріка Рось витікає з озера, яке має назву Амадока, яке знаходиться на території Вінницької обл. На самій ріці К.Птолемей розміщує чотир населені пункти: Лейнум, Сарбакум, Ніоссум, Метрополіс - місцезнаходження яких поки що не виявлено. Слід наголосити, що Метрополіс розміщений в усті р. Рось на правому березі при впадінні в Дніпро. Це місце знаходиться на території Черкаської області, поблизу м. Канів. Характерно, що власне в цьому місці знайдені кельтські речі.

Вище по Дніпру, за свідченням карти К.Птолемея, розміщені опорні пункти - міста: Сірімум, Сарум, Амадока, Анагарфум, місцезнаходження яких також поки що не відоме. Можливо вони розташовані на території Черкаської та Київської областей. Не слід виключати, що один з цих населених пунктів знаходиться в околиці сучасного Києва. Тут же знаходяться знамениті "Змієві Вали", які з східної сторони і схожі в Подністров'ї, що збудували бастарни, захищали Бастарнію від раптового нападу степовиків. На нашу думку і сам Київ "Самбатом" теж заснували бастарни.

Слід наголосити, що розташування населених пунктів на Росі та Дніпрі співпадає з розташуванням латенських знахідок в цьому регіоні. Дана проблематика потребує ретельного археологічного дослідження, зокрема проведення пошукових робіт. Впершу чергу, на нашу думку, пошук міс Подніпров'я, беручи за основу свідчення карти К.Птолемея, можна починати з виявлення місцезнаходження міста Метрополіса, який розташовувався при впадінні Росі в Дніпро. Опісля, коли свідчення карти про розміщення Метрополіса підтвердяться, можна з'ясовувати питання про інші населені пункти[17].

Слід відмітити, що бастарнські знахідки, які виявлені археологами на Доні, Кубані та в Криму, свідчать про те, що Бастарни створивши державу між Дністром та Дніпром у II ст. до н.е. - II ст. н.е. далі просунулися на Дніпрі і заснували там опорні пункти, серед яких на нашу думку є і означений ними "Сомбатос" майбутній слов'яно -український Київ. З цього регіону Київського, захищеного "Змієвими валами" регіону, бастарни робили військові походи в скіфський світ в Таврію і на Кавказ, про що наголошував Ефор.

На нашу думку, регіон Подністров'я та Подніпров'я, де власне розміщена Бастарнія згідно свідчень карти К.Птолемея, був межею між скіфською та бастарнською цивілізаціями, що засвідчують, збудовані бастарнами. аналогічні захисні вали від степовиків в Подністров'ї.

Слід наголосити, що ця проблематика наявності бастарнської культури в Подніпров'ї апробується вперше і потребує подальшого дослідження[10, с.252 - 255].

Список використаних джерел та літератури:

- 1.Бандрівський М., Йосипишин Я. Кельти на заході України. Збірник. Україна в минулому. – Київ – Львів, 1996. - Вип. IX.
- 2.Бодянский А.В. Скифское погребение с латенским мечом в среднем Поднепровье.- СА. - М.,1962. - Вып. I
- 3.Бруяко И.В. А.А.Росохацкий. Кельто - итальянский шлем из коллекции Белгород - Днестровского музея.- Спб.,1993.
- 4.Ідзьо В.С. Вплив кельтів на розвиток слов'янського етносу і слов'янської державності. Історико - філологічний вісник Українського Інституту. - М., 1997. - Т.І.
- 5.Ідзьо В.С. Кельтська цивілізація на території України.Перевал.- Івано - Франківськ, 2000.- №4.
- 6.Ідзьо В.С. Кельти-галати - фундатори Галичини. Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М.,1997. - №2.
- 7.Ідзьо В.С. Вчені ХІХ століття про етногенез Галицької Русі. (До питання локалізації прикарпатських хорватів). Медобори і духовна культура давніх та середньовічних слов'ян. (До 150 - ти річчя виявлення Збруцького "Святовіда". Матеріали наукової коонференції 8-9 жовтня, с.Гримайлів. - Львів, 1998.
- 8.Ідзьо В.С. Передумови суспільного, економічного та політичного становлення Галицької держави (II - X ст. н.е). Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 2000.- Т. IV.
9. Ідзьо В.С., Артюх В.С.Кельтські міста на Дністрі на межі нашої ери (Згідно карти Клавдія Птолемея I - II ст. н.е.). Науковий Вісник Українського Університету.- М., 2002.- Т.ІІ.
10. Ідзьо В.С., Артюх В.С. Кельтські старожитності Дніпровського регіону України. Науковий Вісник Українського Університету. - М., 2002.- Т.ІІ.
11. Кухаренко Ю.В. Распространение латенских вещей в Восточной Европе. - М., 1959. - №1.- Карта.
12. Мачинский А.Д. Кельты на землях к востоку от Карпат. Кельты и кетские языки. - М., 1974.
13. Партицкий О. Старинна історія Галичини. - Львів, 1984.
- 14.Спицын А. Скифы и Гальштатт. Сборник археологических статей поднесённый А.А.Бобринскому. - Спб., 1911.
15. Huniday I. Keltak a karpaymedencebek. - Budapest, 1944. - №16 - 11.
- 16.Karl von Spruner's. Historisch-geographischer Hand-Atlas. Erste arheilul. - Godga - Jstus – Perthes,1850.- №4.
- С de Spruneri. Atlas antic № XVII: Thracia, Macedonia, Myricum, Moesia, Pannonia - Dacia.- Karta.
- 17.Sarmatia et Dacia cum Ponto Euxirco et Caucasso gecundum Ptolemaeum.Weimar Verlag des Geographischen Instituts.1848.- Karta.

Бастарнія та Римська держава - політчні, торгаво - економічні взаємовідносини на межі тисячоліть в III ст. до н. е. - III ст. н. е.

Завоювання Римською рабовласницькою державою Дакії і перетворення її в римську провінцію “Дакія” а землеробського населення даків в рабів, привело до ще більшої консолідації слов’ян. Очолило консолідацію слов’ян Карпат, Прикарпаття на межі тисячоліть королівство Бастарнів, яке до цього часу брало активну участь у антиримській військовій коаліції, яке очолювала цар Бур - віста. Консолідація слов’ян бастарнів, карпів та певкінів у велику державу відому згідно свідчень К. Птолемея, зокрема його карти, наякій означає її як Бастарнія[191]. Кристалізація Бастарнії заклала на території України, на її основі військово – політичній та економічній основі, нову феодальну формацію, що уже розвивалась у варварських народах, зокрема у кельтів, даків та герман. Внаслідок консолідації, могутні бастарни розпочали руйнування Римської рабовласницької імперії. Нова бастарнська феодальна аристократія, внаслідок воєн, політичних та торгово - економічних взаємовідносин на межі тисячоліть та в перших століттях н.е. з Римською рабовласницькою державою підвищила рівень господарювання, військово - політичної організації тим самим заклала нову феодальну еру, утворення якої припадає на II - III століття н.е. Бастарнія постає на території України, як етнічна та військово політична та культурно - релігійна етноструктура, яка за сукупністю античних та римських джерел відома картографу К.Птолемеєю, як - “Basternae - Бастарнія”[81, с.8 - 10; 191].

Таким чином зародження феодальної формації у бастарнів і крах рабовласницького суспільства був наслідком нещівного урау, по рабовласництву, ще молодій, недосконалої феодальної формації. В цей час вже не племена, а бастарнські народи (князівства) стали формувати на вільному підчиненні передову систему, та новий торгово - економічний уклад, що був передовим відносно рабовласницької системи. Власне ця нова торгово - економічна система привела до краху рабовласницьку торгово - економічну систему, як і всю Римську рабовласницьку державу. Боротьба бастарнів за національне і соціальне звільнення з під гніту рабовласницької формації породила цілий феодальний вибух, який показав, зразу нові прогресивніші форми суспільного, торгово - економічного і політичного життя, що привело до кристалізації держави “Бастарнії”.

Виникнення ранньофеодальної держави Бастарнії на общинно - землеробській основі, номінальній експлуатації скотарсько - землеробської громади та її землеробської культури, поглиблення торгово - економічних відносин з Римом, було явищем прогресивнішим відносно невисокої, бастарнам, римської рабовласницької системи, яку утримувала виключно військово - адміністративна система, на чолі з імператором.

Крах цієї системи, внаслідок феодального розвитку слов’ян, бастарнів поклав початку зародження феодальної середньовічної системи на усьому просторі Карпат, Прикарпаття та Побужжя, як і Європейського континенту. На перше місце стали торгово - економічні відносини вільних общинників, які у “варварських суспільствах” у II -III століттях н.е. були майже однаковими, де бастарни видозмінювали свій торгово - економічний та політичний устрій в сторону формування варварської, або ранньофеодальної держави. Як засвідчують джерела бастарни почали формуватися на прогресивніших формах феодального господарювання. Однак, слід наголосити, що в цей час у II - III ст. н.е. Бастарнія ще не могла конкурувати з економічними та особливо політичними та військовими традиціями Римської рабовласницької держави, а це означає, що всі вигоди соціально - економічного та політичного устрою були за нею. У II – III ст. н.е. якщо розвивались процеси торгово - економічних відносин Бастарнії з Римом, по системі : товар - хліб бастарнів - варварів, гроші римлян. Таким чином на римській грошовій системі в Бастарнії створювалися підвалини економічної системи майбутнього феодального ладу. Внаслідок подражання римській політичній системі в лоні “бастарнського світу” виникає багаточисельна система “бастарнських князівств”, які злучуються перед насуваючим Римом в одне королівство Бастарнія, яка відіграло, як державні утворення, велику роль в формуванні феодального ладу та нових прогресивніших суспільно - економічних на політичних відносин. Власне ці нові суспільно - економічні відносини, спочатку складали конкуренцію, а потім підривали основи римської рабовласницької держави. Цілком ймовірно, що такий процес феодалізації суспільства в Бастарнії,

можна прослідковувати на аналізі археологічних джерел, зокрема процесів розвитку зарубинецької, черняхівської, пшеворської культур, культури Карпатських курганів. Власне вони в Прикарпатті, Подністров'ї та Побужжі в II - III ст. н.е. кристалізували одну політичну систему, державу Бастарнію[180, с.13 - 14].

Наявність у Прикарпатті та Подністров'ї в цей час високого рівня соціально - економічних та торговельних відносин бастарнів, карпів з Римською рабовласницькою державою, наголошував В.В.Кропоткін, говорять великі скарби римських монет та велика кількість римських вирбів, все це дає підстави твердити про сталі торгово - економічні зв'язки населення Прикарпаття та Подністров'я з Римською рабовласницькою державою[86, с.5 - 9, с.48 -49].

Взявши за основу джерельну базу з Українського Прикарпаття український дослідник В.Д.Баран наголошує, що структура житла і гончарного посуду дозволяють зробити висновки про багатовікові взаємовідносини черняхівської культури з римською торгово - економічною та політичною системою в I - III ст. н.е., де тут же з IV століття н.е. ці черняхівські старожитності вже пов'язуються з слов'янськими[12, с.7 - 12].

Кам'янець - Подільський дослідник І.С.Винокур висунув гіпотезу, що одним із районів черняхівської культури було Волинсько - Подільське прикордоння. В цьому регіоні, на його думку, присутні елементи зарубинецької і пшеворської культури, які складають генетичну основу формування черняхівської культури[37, с.31].

Львівський дослідник М.Ю.Смішко вважав черняхівську культуру перехідною "етнологічно - серединною" від культури Карпатських курганів до суто ранньослов'янської культури[151, с.157 - 159].

Російський дослідник Б.О.Рибаков вважав, що специфіка розвитку черняхівської та слов'янської культури полягає в тому, що у II - III ст. н.е. землеробські народи, відомі під назвою Бастарни були піддані сильному впливові Римської рабовласницької держави. Слов'янські племена в черняхівську епоху, наголошував дослідник, знаходячись у сприятливих умовах близькості до римського світу, ведучи у II - IV ст. н.е. оживлену торгівлю з Римською імперією, розвинули своє господарство і соціально - економічні відносини і в цей щасливий період "Троянових віків", які надовго збереглися в народному епосі, зуміли закласти в Бастарнії феодальну формацію[142, с.31 - 32].

Підводячи підсумок досліджень та висновків вчених відносно черняхівської культури, наголосимо, що її формування проходило у Побужжі та Верхньо - Дністровських землях, без хронологічного розвитку. Тут же у III - IV ст. н.е. розвивались пшеворська та вербальська культури, які синхронні черняхівській культурі. Санкт - Петербургський вчений М.Щукін вважає сукупність цих культур генетично пов'язаними у формуванні черняхівської культури на Волині та у Верхньому Подністров'ї, де остання формувалась на основі пшеворсько - вербальської культури[181, с.81- 84].

На думку українського археолога В.Д.Барана, черняхівська культура Верхнього Дністра і Бугу активно функціонувала з II по V ст. н.е. Вона виникла на інтеграції попередніх культур: пізньолипицької, пшеворської, зарубинецької. В основі розвитку черняхівської культури лежать нові соціально - економічні відносини і синкретичні в етнічному плані взаємовідносини європейських культур. В.Д.Баран вважає, що пам'ятки Верхнього Дністра і Бугу мають свої локальні особливості і мають риси близькі до ранньосередньовічної культури пражського типу. Відкриті поселення і проаналізовані старожитності з них, яскраво це підтверджують[15, с.130 -177].

Історики - археологічний огляд історіографії становлення черняхівської культури, як вірно наголошували І.П.Русанова та Е.А.Симонович, говорять про багатосторонні аспекти формування етносу де її соціально - економічні відносини відіграють важливу роль. Такі припущення є цілком слушними, оскільки в лоні черняхівської культури проглядається існування нової феодальної формації, яка складається з багатоетнічних, культурних економічних та торгових компонентів, які розвивалися на території Європи. Ця нова феодальна формація характерна багатоетнічними компонентами, які проглядаються в лоні черняхівської культури. Дослідники І.П.Русанова і Е.А.Симонович вважали склад черняхівської культури багатоетнічним, що послужило поштовхом до кристалізації вищого рівня культури у нашому розумінні виникнення феодального способу господарювання та консолідації держави Бастарнії[146, с.130 - 131].

Інший російський археолог В.В.Сєдов вважав, що черняхівська культура складалася із слов'янських і германських племен, більшість в якій складали слов'яни. Дана сукупність в подальшому кристалізувала слов'янську феодальну культуру[147, с.60 - 70].

І.П.Русанова виділяє три основні компоненти черняхівської культури: слов'янський, германський і кельтський[142, с.21 - 28].

Український археолог Д.Н.Козак наголошує, що поряд з похованнями германських військових пришельців є поховання і сільського населення (слов'янського), яке вело землеробське господарство та домобудування. Цим землеробським населенням, на думку Д.Н.Козака, були слов'яни[78, с.12 -27].

І.П.Ручанова та Е.А.Симонович наголошують також, що поряд з германськими, кельтськими та слов'янськими компонентами тут присутні гето - дакійський компонент, який представлений липицькими старожитностями, тобто наголошують дослідники, черняхівський етномасив у I - II ст. н.е. та на початку III ст. н.е. втягував в себе декілька етнокультурних груп[143, с.163 - 169], що дало можливість В.Д.Барану робити висновки, що Волинь раніше інших територій кристалізувала черняхівську культуру[15, с.160 - 161].

Така проаналізована нами ситуація, дає право наголошувати на прискореному формуванні феодальних відносин та ранньофеодальної державності в Бастарнії на кельтсько - гермоно - слов'янських етнічних компонентах, які були в цей час домінуючими в Європі і присутніми у питомій меншості від слов'янського, на території Волині та Галичини. За обставин такого етнічного взаємопроникнення власне на цих територіях на межі тисячоліть, сформувалася європейська феодальна формація та бастарнська ранньофеодальна державність. Археологічні старожитності з сіл: Черепнин, Сокіл, Бакота, Темирівці, Ріпнів, та багатьох інших говорять про демографічний вибух, що спрямував виникнення на цій території у II - III ст. н.е. раньофеодального суспільства та ранньофеодальної державності. Археологічні джерела наголошують, що на основі нових торгово - економічних відносин, які пов'язують уже з людністю торгово - ремісничих центрів "городищ" Прикарпаття і Волині, які зародилися в лоні багатоетнічної, на основній масі слов'янського етномасиву, кристалізувалась черняхівська культура[143, с.163 - 169].

Такими чином в лоні нової феодальної формації у різноетнічних народів, які проживали в цей час в Бастарнії, на території (Прикарпаття, Подністров'я і Волині) у II - III ст. н. е., під безпосереднім впливом Римської рабовласницької держави, складається феодальна державність, як з цього епіцентру розповсюджується на всю західну та Східну Європу. В подальшому, власне з різноетнічних складових черняхівської феодальної культури в бастарнській державності в усій Європі розвиваються нові феодальні відносини, які базуються на основі нових торгово - економічних та політичних відносин. Така ситуація багатоетнічності черняхівської культури та концентрація багатьох народів в її лоні поблизу кордонів Римської рабовласницької держави, поклало початок ранньофеодальній бастарнській державності, яка отримавши тут свою могутність почала швидко поширюватись на значній території, зокрема Побужжя та Подніпров'я у вигляді нової феодальної державності, носієм якої була черняхівська культура[179, с.13 - 14].

Власне у цьому середовищі, наголошував М.Ю.Смішко формувалася і культура Карпатських курганів, яка належить військово - політичному союзу Карпів, який розміщувався у східних передгір'ях Карпат по Карпатах і Семиградді. М.Ю.Смішко вважав, що карпи входили в бастарно - слов'янський етнічний масив. Розгромлений римлянами в Семиградді в 247 році військово - політичний союз карпів відійшов в Карпати і Прикарпаття - Галичину та Закарпаття де остаточно асимілювався з слов'янами і з III - IV ст. н. е. відомий під назвою літописних "хорватів - слов'ян"[151, с.129 - 152].

Археолог Л.В.Вакуленко вважає, що культура Карпатських курганів розташовувалася по обидві сторони Карпат, в Словаччині та Українському Прикарпатті, її населення могло називатися карпами. Етнічний склад цієї культури був гето - дакійський та слов'янський. Подальший етнічний розвиток якої набирає загальнослов'янських рис[33, с.72 - 89].

Розвиток, як етнокультурний так і політичний на території Прикарпаття і Подністров'я через призму якого прослідковується становленням ранньофеодального суспільства, яке вчені - археологи відносять до I - II ст. н.е. і пов'язують з військово - політичним союзом карпів. Археологи відзначають також великий вклад карпів у розвитку слов'янського населення, та

розвитку слов'янської ранньофеодальної держави Бастарнії, їх синтез і утворення проходив на думку І.П.Русанової та Е.А.Симоновича, з I по V ст. н.е. [143, с.179 - 181].

В такому історичному поступі глибше та детальніше проаналізуємо та охарактеризуємо процеси становлення та розвитку ранньофеодальної державності Бастарнії на території Прикарпаття, Подністров'я та Побужжя. Сукупність джерел дають право наголошувати, що генеза ранньофеодального бастарнського суспільства постала внаслідок сусідства та подальшого впливу Римської рабовласницької держави на населення Прикарпаття та Подністров'я [142, с.31 - 37].

Всі ці процеси активно проходили внаслідок поступового злиття етносів в одну державну інфраструктуру Бастарнію на фоні загрози Римської рабовласницької держави, військово - політична машина якої просунулася майже до Верхнього Дністра. Археологічно досліджено перебування римського військового легіону в табірному положенні біля міста Коломиї (Івано - Франківська обл.) , що може говорити, що практично все нижнє Подністров'я та Покуття були під безпосереднім впливом Римської рабовласницької держави, яка встановила на цих землях свою систему правління [68, с.12 - 14].

Власне на цій території склалася особлива зона розвитку. Як наголошував визначний дослідник цієї проблеми В.Д.Корольок у контактних зонах швидше проходили процеси етнічного і економічного синтезу, прискорювався розвиток суспільно - економічних та політичних відносин в якому брало участь, як землеробське - слов'янське населення бастарнів, так і гето - даки, готи, кельти та фракійці. Римська загроза об'єднувала у спільній боротьбі ці народи, зводила їх спільні потуги на новий економічний та політичний поступ у розвитку феодального суспільства та Бастарнської державності [81, с.8 - 10].

Довгі процеси співіснування Бастарнії з Римською державою у I - IV ст. н.е. привів по перше до культурного, соціально - економічного та політичного синтезу, що видно на прикладі складових та етапів розвитку черняхівської культури, на базі якої склалися умови виникнення ранньофеодальних відносин у народів, що проживали в той час на території України та Центрально - Східної Європи [179, с.13 - 14].

В цей час у бастарнів із загального прошарку общинників виділяється знать: старійшини, князі, королі суспільні інститути: селища, городища, гради [179, с.13 - 14].

Дана термінологія класично підтверджується археологічними джерелами, які дають право наголошувати про виникнення у II - III ст. н.е. у населення Прикарпаття та Подністров'я інституту держави у вигляді королівської та князівської влади, інститути якої підтримували військові дружини. На чолі військових загонів стали князі, королі, а це говорить, що феодалізація суспільства у бастарнів в II - III ст. н.е. набрала рис військово - політичного союзу чи Бастарнської ранньофеодальної держави. Хоча вже в цей час частина князів та королів намагалися отримати в громади спадкову владу, внаслідок, якимось особливих заслуг, та водночас, князь чи король добивався привілеїв в громаді і для свого оточення. Наявність у князя військової дружини підкріплювало його політичне та військово - адміністративне становище, утвержувало його владу над общинниками. Власне в цей час князь з дружиною, яка стає його оточенням - знаттю утверджується в громаді, в середовищі вільних общинників, як прото - феодал [170, с.36 - 37].

В цей час загальна маса общинників, ще номінально залежні від князя і знаті. Їх загальна маса тільки виконує свої військові повинності. Військові загони (ополчення) бастарнів активно протидіють римському просуванню в глибину Прикарпатської території. В мирний час вільні землероби та общинники дають подарунки, данину знаті, яка йде на підтримку військово - політичної системи. Все це притаманно для II - III ст. н.е., де вся влада бастарнського короля і знаті вписується в рамках військового стану та демократичного самоврядування. Однак королівська влада в цей час перебирає функцію "обегігача території князівства та всього майна громади". Тобто в середовищі вільних общинників в кінці III ст. н.е. виникає "інститут спадкового короля, князя, царя", який відповідає за всі процеси територіально - адміністративного улаштування. В цей час рех - король відчасти добровільно, відчасти силою підчиняє всі громади з однотипним етнокультурним складом населення, які господарюють на "його" території. Власне таким облаштуванням території король дає право наголошувати на виникненні ранньофеодальних форм в Бастарнії, зокрема на територіях Прикарпатського та Подністровського регіонів. Не слід виключати, що таких князівських центрів бастарнів в регіоні виникало багато, про що свідчить велика кількість городищ, навколо яких групувались селищні та сільські громади [155, с.51 - 57].

Наявність свідчень у римських джерелах про державу “бастарнів” та королівську владу у них, дає право наголошувати, що бастарнські королі, князі та царі військовою силою підчиняють своїй владі певні території не завжди з однотипним однокультурним складом населення. Окрім свого власного населення королі, князі підчиняють і сусідні сільські громади, городища, торгово - ремісничі центри. Всі ці громади і центри, сільські общини обкладаються податками, які збираються корою, князю. В цей же час оформлюється структура панівного класу в регіонах, де громаду від імені короля, князя очолюють місцеві “пани - старійшини”. Усі ці старійшини - пани виключують військову та господарську повинність відносно короля, князя та його військового оточення - знаті, хоча в цей час общинники ще не відчують великого тиску, як корлівської, князівської так і місцевої знаті, оскільки в цей час рід короля, князя і регіонального пана - старійшини, ще самостійно веде своє власне господарство[54, с.6 - 12].

Черговою фазою, яка прослідковується через призму аналізу джерел, ми бачимо становлення зрілого феодального суспільства у II - III ст. н.е. Війни бастарнів - слов'ян у II - III ст. н.е., що яскраво засвідчено римськими джерелами, підтверджують могутність феодального ладу в Дністровсько - Прикарпатських областях. Власне в цих регіонах складається багаточисельна військово - феодальна знать, особливо на Побужжі, про що засвідчує готський історик Йордан та римські джерела. Волинські та Прикарпатські військово - політичні центри бастарнів починають розвивати староукраїнську ранньофеодальну державність. Власне тут формуються в II - III ст. н.е. кристалізується, як засвідчують багаточисельні археологічні джерела, Бастарнська ранньофеодальна держава. Цей процес припадає на кінець II початок III ст. н.е. В цей час військово - племінні княжіння стають залежні від бастарнського “геха” - короля, якого римські джерела називають “король Дельдьо”, наступного “король Гораль”. Система і структура Бастарнії в цей час функціонує за ранньофеодальним принципом, де торгово - ремісничі центри, гради, розвивають в околицях, ремісничі центри, ремесла, землеробське та пастуше господарство На основі місцевої розвивається і міжнародна торгівля. Все це говорить уже про незворотність феодального ладу в бастарнів. У слід за Бастарнією, як це засвідчено картою К.Птолемея такі ж феодальні відносини розвиваються і в населення Подніпров'я[191].

Тут у полянському військово - політичному об'єднанні в III - IV ст. н.е. навколо “Самбатоса” - Києва складається полянська ранньофеодальна державність, яка як засвідчують джерела, швидкими темпами розвивається до VII ст. н.е., де в VIII столітті н.е. У IX століття у київській феодальній знаті виникає бажання очолити загальноукраїнський процес феодалізації староукраїнського суспільства, за київським більш прогресивним, варіантом розвитку[141, с.138 - 149].

Таким чином, згідно аналізу сукупності джерел, в середньовіччї ми маємо три ранньофеодальні староукраїнські об'єднання в Прикарпатті та Подністров'ї державу Бастарнів та Карпів у II - III ст. н.е., яка плавно переростає в державу Антів - III - V ст. н.е., яка активно розвивається як ранньофеодальна з кінця IV ст. н.е. і концернтрує навколо стародавнього Києва класичну староукраїнську державність в V ст. н.е., яка в VIII ст. н.е. стає настільки могутньою, що консолідує регіональні староукраїнські державності в одну могутню державну інфраструктуру навколо Києва.

Криза, як політична так і феодальна, регіональних староукраїнських державностей в Прикарпатті Бастарнів та Карпів та на Волині Антів, внаслідок війн з готами та кочовиками гуннами і в подальшому аварами у IV - VI ст. н.е., ось наслідок вивищення третього староукраїнського центру Києва, який стояв осторонь військово - політичних протистоянь у III - IV ст. н.е., які проходили в центральній Європі і успішно розвивався, як політично так і економічно впродовж IV - V ст. н.е.

Київ, розвивав свою феодальну державність нарощуючи свою регіональну могутність, що в VIII і особливо в IX століттях йому вдалося вивищитися в загальноукраїнському масштабі і досить легко і швидко підчинити своїм загальноукраїнським (руським) політико - економічним планам стратегічного та культурно - релігійного розвитку фатичну всю територію правобережної України.

Безсумнівно, що цементуючим фактом української державності з центром в Києві в IX - X століттях стало візантійське християнство, яке виступило на перший план в політико - релігійних стремліннях київського великого князя, як єдиного законного християнського володаря єдиної від Карпат до Дону Української держави. Тому Українська держава в IX - X століття на християнській релігійній та політичній основі, це вже класична українська феодальна державність, яка за століття

розвитку від ранньофеодальної української Бастарнії II - IV ст. н. е. (до гунського погрому України), розвинулась до централізованої Української держави IX століття [64, с.5 - 19].

Таким чином така державна та культурна та мовна структура зі зміною політичних та торгово - економічних акцентів та пріоритетів функціонує по крайній мірі, як вважає В.Д. Баран, по крайній мірі з “великого переселення народів”, тобто від першої держави Бастарнів до держави Антів [20, с.61 - 65], а на нашу думку з епохи Геродота до епохи Нестора, що засвідчено джерелами [69, с.183 - 188].

Власне з епохи племінних об'єднань з території України, які так яскраво описані Геродотом, слід виводити етногенез трьох локально - регіональних етноструктур, які в подальшому кристалізували український народ з своєї самобутньої мовою та культурою [68, с.6 - 12].

Історія цих племінних об'єднань немов би рухалася по спіралі від Геродотових Неврів (мешканців Прикарпаття), Будинів (Побужжя та Волині) до гелонів Подніпров'я. В подальшу тут же продовжували формувати нову етноструктуру, засвідченням джерел: венеди, склавіни, бастарни, анти, а також карпи, бужани, поляни таніші регіональні слов'янські племінні князіння, діяльність яких описали древньогрецькі, римські та візантійські літописці [136, с.12 - 18, с.34 - 39].

Таким чином ми бачимо яскравий приклад повторення процесів розвитку та історії автохтонного населення, яке проживало з епохи Геродота до Нестора з епохи первісно - общинного ладу до епохи раннього феодалізму на території України, відомої по карті К.Птолемея, держави Бастарнів, в якій князівська влада, на межі тисячоліть, набирає форми абсолюту. Одже уже в державі Бастарнія у II - III ст. н.е. ми проглядаємо чітку військово - політичну структуру у якій джерела виділяють три головні компоненти: король, князі, бояри. В політичній і військовій структурі держави бастарнів та карпів II - III ст. н. е., як засвідчують римські джерела, вся влада концентрується в місцевих “рексів” - королів та воїнізованих вільних общинників, торгово - ремісничої знаті, яка безпосередньо веде торгівлю з такими ж торговцями з Римської рабовласницької держави. Власне цей останній компонент внаслідок інтеграції в римський ринок доводить державну та суспільну структуру бастарнів до повної інтеграції з римським товаро - грошовою структурою, а саму політичну культуру бастарнів до римо - провінційної культури. Перші городища бастарнів та карпів, які виникають на території Прикарпаття та Подністров'я у II - IV ст. н.е. внаслідок функціонування римо - провінційної культури, носять суто торгово - економічні риси. Власне виникнення та території України такого оживленого політичного та торгово - економічного життя в якому, в I - III ст. н.е. поставала нова слов'янська, або суто українська цивілізація, яка засвідчена К.Птолемеєм, як цивілізація Бастарнів з своєю політичною, торгово - економічною та господарською владою, культурою, релігією та мовою, як вважав К.Птоломей, могла відбутися внаслідок розвитку феодалізму, який вчинився внаслідок орієнтації бастарнів - слов'ян на більш вищий рівень римської політичної та торгово - ремісничої системи [191].

В.Д.Корольок в основу виникнення феодалізму на території України та зародження і становлення феодальної держави, вважав виникнення і розвиток контактних зон різних “варварських народів” з римською цивілізацією, де К.Птолемеєва Бастарнія яскравий приклад такої контактної зони. До такої великої контактної зони він відносив територію Прикарпаття та Подністров'я, де концентрувалася Бастарнія та утвердилася римо - провінційна культура. Власне цей район, засвідчений К.Птолемеєм, як Бастарнія в першу чергу, був носієм більш вищих соціально - економічних та політичних форм господарювання, а Бастарнська державність, стояла біля витоків ранньофеодальної слов'янської державності [81, с.8 - 10; 191].

Про наявність великої слов'янської етнокультурної державності Бастарнія та політичної та торгово - економічної зони в якій проходило взаємопроникнення з римською цивілізацією наголошував і визначний російський вчений Б.О.Рибаків. Власне в них, цих зонах, у слов'янів - бастарнів виникли більш прогресивніші товаро - ремісничі відносини. Римська торгівля була тим двигуном, яка стимулювала торгово - економічні відносини, розвивала держави та міста, кристалізувала нову феодальну епоху [134, с.50].

В усякому випадку можна вважати, що від держави Бастарнів та Карпів III - IV ст. н.е., держав Склавів та Антів IV - VI століть, Волинської ранньофеодальної держави VI - VII ст. н.е., Великої чи Білої Хорватії VII - IX ст. н. е. до епохи Української державності IX - XIII століть йшов неперервний процес складування феодальних процесів в українського народу [62, с.12 - 35].

Таким чином, наголошував Б.Д.Греков, формування регіональних політичних та торгово економічних центрів у бастарнів та карпів у II - IV ст. н.е. привело до формування ранньофеодальної державності навколо Волиня у VI ст. н.е. та зростання таких міст, як Волинь, Бужськ, Київ, Галич, Перемишль та інші. Власне на території Бастарнії у I - III ст. н.е., як вважав Б.Д.Греков, припадає формування ранньофеодального суспільства[47, с.10 - 11].

Характерно, що аналогічні процеси в цей час проходили майже у всіх регіонах України де спостерігається ріст українського населення, сільської громади, городищ, що говорить про феодалізацію суспільства. Особливо швидко розвиваються ремесла та торгівля, одна наголошував А.Поппе. Бастарнія, на думку дослідника, повинна була концентрувати всі ці процеси[189, s.32]. Історик В.Т. Пашуто теж вважав, що міста Галичини і Волині виросли на римському торгово - ремісничому ґрунті та вчас функціонування могутньої слов'янської держави бастарнів[120, с.12 - 45].

Тут же внаслідок археологічних досліджень виявлено великі скарби римських монет I - IV ст. н.е., що може говорити, що зародження і становлення міст - градів та самих товаро - ремісничих відносин проходило власне в цю епоху. На території між Вагром та Горинню поряд з скарбами римських монет I - IV ст. н.е., виявлені поховання царські чи князівські, які можна пов'язати з епохою зародження і становлення і регіоні політичної феодальної організації, а власне з розміщеною на цій території державою Бастарнією. Власне ці могили і скарби лежать на території локалізованої Клавдієм Птолемеем, Бастарнії[188, s.134 - 145; 191].

Слід наголосити, що бастарнські старожитності проглядаються археологічною наукою на території від Прикарпаття до Волині, особливо у I - III ст. н.е. Власне в цей час споглядається консолідація племенних союзів в один військо - політичний надплеменний союз бастарнів, який слід назвати першим етапом становлення українського етносу та староукраїнської ранньофеодальної державності на території України[70, с.114 -115].

Археологічні знахідки бастарнів, які ми аналізували вище, засвідчують, що в римську епоху I - III ст. н.е. у бастарнів, що проживали на території майбутньої Волині та Галичини склались соціально - економічні та політичні передумови для формування ранньослов'янського чи староукраїнського суспільства із союзів князівств. Схожі процеси, згідно свідчень археологічних джерел, як вважає російський дослідник М.Щукін, проходили в усіх слов'янських князівствах Центрально - Східної Європи, що засвідчено картою К.Птолемея[180, с.32 - 39; 191].

Цілком ймовірно, що уже Бастарнський військово - політичний союз, процес формування якого припадає на I -II ст. н.е. у III ст. н.е. носив у своїй основі ознаки ранньофеодальної держави. На його чолі, як наголошують археологічні та письмові джерела, стоїть бастарнський король Дельдьо, король Горбаль та оточуюча їх знать, яка за своїм способом ведення політичної діяльності та господарювання наближувалася до феодальної знаті, що можна наголошувати, що бастарнська знать могла знаходитись на першому етапі формування ранньоукраїнської феодальної державності[68, с.12 - 14, с.18 - 21].

Сукупність проаналізованих джерел дає право наголошувати, що у I - III ст. н.е. в Бастарнії динаміка економічного та політичного зростання відбувалося за рахунок глибокого розмежування влади васальних князів з центральною королівською владою. Очевидно влада ранньофеодального бастарнського короля відносно регіональних князів була номінальною.

Як засвідчують джерела, зокрема Діодор, король гетів обирався серед рівних осіб князівського рангу і мав тільки повноваження загально - державного характеру. В його компетенцію входили питання оборони ранньофеодальної держави, міжнародної торгівлі та політичні взаємовідносини з сусідами, зокрема з Римською рабовласницькою державою, про що засвідчують римські речі в могилах князів власне взаємовідносинам з Римом віддавалось пріоритетне значення. Дослідник Л.В.Черепнін вважав, що перша структура бастарнської ранньофеодальної держави склалася з великої кількості жупів(князівства), які очолювали жупани(князі). На чолі жупи стояло городище - торжище, торгово - ремісничий і політичний центр ранньофеодального типу з територією округом. Всі жупи підчинялись волі великого жупана чи короля, якого в I - II столітті н.е. вибирали на певний термін серед середовища авторитетних жупанів(князівств) Бастарнії [177, с.20 - 21].

Слід наголосити, що на з'ясування проблеми формування "Бастарнії" вже в XIX столітті звернули увагу чільні російські історики та філологи. Так А.В.Лонгінов вважав, що у III ст. н.е.

бастарни, створили раньофеодальне державне утворення, яке було добре відоме картографу Клавдію Птолемейу[95, с.25 - 28].

Наступний російський вчений А.М.Андріяшев вважав, що бастарни в перших століттях нашої ери зміцнили свою владу не тільки в Прикарпатті, а й на Волині. Власне з цього часу починається їхня історія, яка простягається по III - IV ст. н.е. до часу приходу в регіон гуннів, які знищили Бастарнію[1, с.7 - 8].

Наступний російський вчений П.А.Іванов, опираючись на висновки праць П.Шафарика, вважав, що слов'яни в Прикарпатті утворили окреме Бастарнське князівство ще до нашої ери. Він вважав, що бастарни, про яких розповідає К.Птолемей, концентрувалися основною масою в Прикарпатті і на Волині і були в основній масі, слов'яни[60, с.27 - 29].

Таким чином, як засвідчують римляни біля "Альп Бастарнських" у III ст. до н.е. на Дунаї та на північних схилах Карпат від витоків Вісли, проживав багаточисельний народ венедів, який далі називається бастарнами. Вони очолюються королем Дельдью, який вороже налаштований до римлян, а це означає, наголошував В.О.Ключевський, що у I - II ст. н.е., слов'яни займаючи Карпатський край, концентрували тут свою військово - політичну могутність. Карпати були загальнослов'янським гніздом із якого пізніше слов'яни розійшлися у різні сторони. Ці карпатські слов'яни з кінця II - III ст. н.е., коли античні та римські джерела взнали їх під власним іменем бастарнів та карпів, почали громити Римську імперію переходячи за Дунай. Всі їх військові походи розпочалися, на думку В.О. Ключевського, в II - III ст. н. е. з Карпатського регіону, де на карпатських схилах проживали слов'яни. Власне тут у перше ними був створений військовий союз Бастарнів та Карпів. Внаслідок воєн карпатських слов'ян з Римською імперією, вони створили військово - політичну систему, першу державу слов'ян, яку географ К.Птолемей назвав Бастарнією[191]. В.О.Ключевський вважав, що белінний епос про минуле українського народу, зокрема бастарнів, карпів, полян, дулібів, який склався передгір'ях Карпат в лоні Бастарнського союзу, пов'язується з появою слов'янської держави. Таким чином у III - IV ст. н.е. ми проглядаємо у слов'ян - бастарнів, які проживали на території України велику військово - політичне об'єднання "Бастарнію", першу староукраїнську державу, яку і можна поставити на самому початку староукраїнської політичної історії[75, с.116 - 126; 191].

Як бачимо із проаналізованих нами сукупності джерел, Бастарнія виникла в південно - західних регіонах сучасної України, на південно - східних схилах Карпат. Проживання слов'ян - бастарнів у Карпатських горах та у Прикарпатських областях зафіксовано археологічно з II ст. н.е. по III століття н.е., а це означає, що історію українського народу, української державності треба розпочинати не з епохи Антів, IV - VI століть н.е. як про це наголошував визначний український історик та перший президент України М.С.Грушевський, а принаймні з II - III століть н.е., коли джерела фіксують, а географ К.Птолемей локалізує військово - політичний союз українців - бастарнів, які створивши державу Бастарнію, вступили у відносини з Римською рабовласницькою державою з власною політичною, економічною та державною системою та королівською владою[75, с.116 - 126; 191].

Безсумнівно, що формування слов'янської, і української в тому числі, бастарнської державності в перших століттях н.е. відбувалося внаслідок інтенсивного наступу Римської рабовласницької держави в Подунав'я. Рим знаходився в цей час в останній фазі своєї політичної, економічної та військової могутності. Перемоги над Дакійською державою, знищення та асиміляція даків прихід в Нижнє Подунав'я та Подністров'я яскраво показувало слов'янам - українцям в необхідності консолідації та утворення Бастарнської держави для подальшої боротьби з Римом, який рухався своєю військово - політичною та господарсько - економічною системою на слов'яно - український схід. Визначні російські вчені XIX століття, такі як В. Чертков[176, с.11 - 52], І.Дринов[55, с.11 - 37] та інші вважали, що слов'яни - бастарни зміцнилися політично і економічно внаслідок конфедерації з даками спільно з якими, включилися у боротьбу з Римом. Вчені не виключають, що королі Бастарнії (Прикарпаття і Подністров'я), зокрема Дельдью, Гораль, знаходилися в союзних відносинах з Дакійським царством. Цей союз дав можливість бастарнам взяти участь в I - II ст. н.е. у війнах проти Риму. Однак римська військова організація виявилася сильнішою від дакійської та бастарнської (слов'янської чи староукраїнської), де перша була повністю розгромлена, а друга слов'янська змушена була відійти в Верхнє Подністров'я, Побужжя

де й сформувала свою державу Бастарнію для подальшої боротьби з Римом, як про це наголошував К.Птолемей[191].

Нам відомо з археологічних джерел, що останні римський форпост, легіон з добре укріпленою фортецею знаходився в Прикарпатті під сучасним містом Коломиєю, що в Івано - Франківській області України, а це говорить що практично все нижнє Подністров'я та Покуття та Буковину з Молдавією в I - II ст. н.е. контролювали римляни[68, с.12 - 14, с.18 - 21].

Відкинуті в Карпати в Верхнє Подністров'я та Побужжя бастарни (слов'яни - українці) консолідувалися в I столітті, як засвідчують римські джерела, біля "Альп Бастарнських" у державу "Бастарнію" і перейшли в наступ на Рим. Слід наголосити, що окрім слов'ян - українців в війні проти Риму практично взяли всі народи, які проживали в сусідстві з імперією, зокрема карпи та певкіни. Як відомо з джерел, не дивлячись на дипломатичні хитрощі римських політичних стратегів, протистояння закінчився повним витісненням Римської держави з Прикарпаття та Подністров'я[63, с.21 - 62].

Слід наголосити, що проаналізувавши всі наявні джерела, дослідник П.В.Голубовський, досліджуючи історію слов'ян з найстародавніших часів, наголошував, що існування централізованої слов'янської державності в Прикарпатті розпочалась з Бастарнії і це на його думку, вірний факт, якщо брати за основу свідчення римських літописців та карту К.Птолемея. Держава Бастарнія, яка стояла на чолі політичних процесів I - III ст. н.е. цілого політичного ладу, який зберігався упродовж століть у Прикарпатті, де інші слов'янські князі були підчинені бастарнам, політично керувалася єдиним законом, тобто статтями "Слов'янського чи Бастарнського Статуту", що являється пам'ятником слов'янського чи староукраїнського права римської епохи. Сукупність свідчень дає право говорити, що в цієї бастарнської державності, були закони, суд, народне віче, князівства, городища про що засвідчував Діодор, наголошуючи: "що в основі суспільного устрою бастарнів, стояли вільні общини". П.В.Голубовський вважає, що "Статут Слов'янський", як і "Статут Галицький" беруть свій початок із часів взаємовідносин з цивілізаціями Північного Причорномор'я, а особливо Римської цивілізації, яка мала визначний вплив на формування феодального устрою Прикарпатської державності Бастарнії. Цей процес, формування законів, відбувався в римську епоху на базі римського права у означеній К.Птолемеєм, державі Бастарнія[42, с.76 - 95].

Якщо у слід за П.В.Голубовським зробити висновок, що у бастарнській (слов'яно - українській державності) II - III ст. н.е. було розвинуте право, був сформований статут законів, то "Слов'янське право" можна у первній мірі утотожити з "Римським правом". Власне право встановлювало наявність васальних відносин у ранньофеодальному суспільстві. П.В.Голубовський приходить до висновку, опираючись на аналіз римських джерел: "реальністю існування стародавнього Галицького Статуту", виникнення якого, він утотожнює з римським часом. Дослідник наголошує, цей "Галицький Статут римської епохи" був виявлений в стародруках Москви, однак оригінал згорів коли французи запалили Москву. Дослідник наголошує, що серед документів, які згоріли в Москві під час пожежі згорів і, "Слов'янський чи Галицький Статут", де останній складався з самих архаїчних рис слов'янського (чи українського) права. За цим "Галицьким Статутом". За свідченнями професора П.В.Голубовського: "йому вдалося ознайомитися з "Галицьким Статутом". Дослідник жалкував, що зразу не зумів зняти його копії, чи бодай опублікувати." Із вивченого та проаналізованого мною древнього "Галицького Статуту", наголошував П.В.Голубовський, я зрозумів, що: "у II - III ст. н.е. в Галичині: "реху - королю" належало право бути суддею народу, таке ж право належало і вічу, яке тільки уступало уступало королю своє право на суд над членами громади, та завжди могло взяти його назад. Суд короля завжди можна було апелювати на суд Віча, чи суд усієї Землі. Люди Землі, це жупани, чи бояри, та заслужені люди. Вони володіють областями та правом суду в них. Правом верховного суду являється уся Земля". Ось і все, що можна почерпнути із рукописних нотатків та досліджень професора П.В.Голубовського про "Галицький Статут" і його витоки, який П.В.Голубовський датував III ст. н.е. і відносив до часу кристалізації Бастарнської держави в Прикарпатті (Галичині)[42, с.88 - 90].

Без сумніву, що цю інформацію можна співставити з свідченням Йордана, який фіксує нам у III ст. н. е. Галтіс - Галич у 246 році на березі Лукви біля Дніства, як вважали вчені в XIX столітті, торгово - ремісниче городище, яке могло вже керуватися "Галицьким Статутом"[119, с.206 - 252].

Згадка про “Галицький Статут”, яку дуже стисло почерпнув із “Звіту Московської комісії про втрачені документи, які згоріли внаслідок наполеонівського нашествя” професор П.В.Голоубовський, заставило дослідника вивчити весь Московський архів в кінці XIX століття, однак будь - яких слідів про існування, хоча б копії “Галицького Статуту” йому не вдалося віднайти[42, с.88 - 90].

Із вище приведеного факту витікає, якщо взяти до уваги твердження професора П.В.Голоубовського про “ кристалізацію в III ст. н.е. старослов'янського права” й “Галицького архаїчного статуту”, то можна припускати, що на території Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я та Побужжя) почало формуватися ранньофеодальне суспільство з торгово - економічною та політичною знаттю, князями (жупанами). Цілком ймовірно, наголошував П.В.Голоубовський, що “Галицький Статут” лягли в основу “Руської Правди” Ярослава Мудрого, по крайній мірі можна гіпотетично припускати таку реальність[42, с.76 - 95].

Що стосується з'ясування проблеми зародження і становлення феодального ладу у слов'янів - бастарнів то історіографія, передусім польська вважала, що розвиток феодалізму у слов'ян слід пов'язувати з III століття н.е., що співпадає з часом функціонування Бастарнії де, остання згадка про їх діяльність відноситься до III століття, а тобто до 282 року [187, с.226 - 227].

Таку точку зору підтримав і дослідник В.Д.Королук, який вважав, що у III ст. н.е. Бастарнія була уже ранньо -феодальною державою, з якою готи воювали, а гунни і в майбутньому авари намагалися знищити її[80, с.12 - 13].

Підводячи підсумок сукупності свідчень та висновків вчених по проблемі вивчення історії Бастарнії, як ранньофеодального об'єднання слов'ян - українців, ми повернемося до висновків, які були зроблені грецькими, римськими джерелами, які характеризують Дністро - Бужські басейни, як території найбільшої політичної активності слов'ян - українців [20, с.61 - 65].

Власне тут, зароджується і видозмінюється, прогресуючи, староукраїнська державність, яка як зауважував К.Птолемей називалася від греків “Бастарнія”. Опис староукраїнських князівств, які об'єднали бастарни слід кристалізувати, як першу староукраїнську державність і відтворити весь історичний процес цього політичного утворення[191].

Опис та карта К.Птолемея починається з реального, описаного римськими джерелами, бастарнського короля Дельдьо, який загинув у війні проти римлян.

Наступний король бастарнів Ораль чи Гораль привів бастарнів у Прикарпаття де на Сяну заснував столицю бастарнів, очевидно майбутній Перемишль, який дослідник О.Партицький вважав епіцентром концентрації бастарнів [182, с.16 - 39].

Підтверджує такі висновки визначний історик та археолог В.В.Сєдов, який наголошує, що особливий розвиток слов'янської культури та держави особливо видно по Прикарпатсько - Дністровському регіоні в римську епоху, де слов'янські старожитності достовірно датуються починаючи з II - III ст. н.е. Власне вони співпадають з картографією К.Птолемея на якій ключовою слов'янською державою римської епохи він вважає Бастарнію[145, с.3 - 5].

Археологи сумуючи компоненти розвиваючоїся слов'янсько - української чи бастарнської культури наголошують, що в її інтенсивному розвитку в перших ст. н. е. взяли участь пшеворська та черняхівська культури, зокрема, бастарнські народи: карпів, певкінів, які сконцентрували свій розвиток на великому слов'яно - українському етномасиві, який розміщувався в перших ст. н.е. в сусідстві з східними провінціями Римської рабовласницької держави і який відомий з карти К.Птолемея, як Бастарнія[191].

Внаслідок концентрованого розвитку тут формується князівсько - дружинна система на основі римо - провінційної культури. Вся ця сукупність розвитку і лежить в основі ранньослов'янсько - української державності Бастарнії, яка кристалізується за час II - III ст. н.е., де кельто - слов'янська політична верхівка поступово ослов'янюється, кристалізуючи, як вважає визначний український дослідник В.Д.Баран в III ст. н.е ранньофеодальну слов'янську державність в регіонах Верхньої Вісли, Дністра та Подунав'я[16, с.165 - 179].

Проблема етногенезу бастарнської державності на території України широко розглядалася в наукових працях російського вченого Б.О.Рибакова, який запропонував одну із наймовірніших схем розвитку слов'ян - українців на території України. На думку дослідника бастарнський етнос території України, внаслідок приросту населення розселився з міжріччя Дністра та Бугу в різні сторони: на схід, захід та південь[137, с.214 - 230].

Слід наголосити, що цю теорію намагався доповнити ще один визначний російський вчений історик та археолог В.В.Седов, який наголосив на інтенсивному локальному розвитку слов'ян по різних регіонах України та впливі на них сусідніх народів та племен, які знаходилися на вищій стадії державного розвитку. На думку дослідника великий державний вибух проходив у слов'ян між Дністром та Бугом, особливо у прикарпатських слов'ян у I - III ст. н.е. внаслідок впливу римської цивілізації, який в цьому регіоні кристалізував ранньофеодальну бастарнську державність та суспільство[146, с.7 - 8].

Приблизно на цій же території України між Карпатами та Дністром розпочинається ранньослов'янський період з III ст. н.е. до якого слід віднести становлення бастарнського, кельто-слов'янського конгломерату, який розташувався між Дністром та Бугом в III ст. до н.е. - III ст. н.е. Власне цей кельто-слов'янський симбіоз стоїть біля підвалин ранньослов'янської державності, яка відома як Бастарнія на стародавній торгово-економічній основі. Власне цей бастарнський період пов'язується з латенськими, пшеворськими та черняхівськими старожитностями, які наслідують кельтські старожитності і займають період з III ст. до н.е. до III ст. н.е. Власне вся ця сукупність і кристалізувала Бастарнію[63, с.123 - 175].

Український дослідник М.Ю. Брайчевський вважав Бастарнію, розміщену на карті К.Птолемея, реальністю, і наголошував, що в I ст. н.е., особливо у II ст. н.е., після того як Дакія була включена у склад Римської імперії, слов'яни - українці були змушені консолідуватися перед зовнішнім ворогом. Власне такими консолідаторами і були бастарни. З території Бастарнії розвивались інтенсивні торгово-економічні та політичні відносини з Римською рабовласницькою державою, що можуть засвідчувати знахідки римських монет і речей в Подністров'ї та Південній Волині[27, с.119 - 120].

В.Г. Лянскоронський теж вважав, що великі скарби римських монет у локалізованій на території Прикарпаття К.Птолемеєм Бастарнії виникли в силу тісних економічних зв'язків з римським світом. Хронологія їх знайдення говорить, що до 45 року н.е. монети були знайдені 45 скарбів, 54 - 24 років н.е. - 643 скарби, римські монети III століття н.е. - 80 скарбів, скарби римських монет IV ст. н.е. - 157 скарбів, скарби римських монет V ст. н.е. - 198 скарбів, із них 187 монет в одному скарбі[98, с.463 - 464].

Власне у часи правління римського імператора Трояна відбувається розквіт торгово-економічних відносин у прикарпатських слов'ян, про що може говорити про поширення на слов'ян, римського "Торгового Права". Не можучи завоювати Прикарпаття військовим шляхом, наголошує І.Т.Круглікова, римляни поширили на цей регіон свій економічний вплив, який слід віднести до затвердження у слов'ян римських торгово-економічних відносин [87, с.34, с.163 - 165].

Щодо торгово-економічних відносин між римлянами і слов'янами то вчений М.Ф.Котляр висловив сумнів щодо глибокого проникнення римського торгового права у слов'янські торгово-економічні відносини Прикарпаття[82, с.20 - 21]. Натомість польський вчений В.Хенсель вважав, що римська торгово-грошова система та римське торгове право мало великий вплив на розвиток міст у слов'ян Прикарпаття та Подністров'я їх державності, Бастарнії, зокрема[182, с.34 - 35].

У слід за містами Прикарпаття та Подністров'я, під впливом римлян, наголошував В.В.Ауліх, розвинулися міста у Волині зокрема городище Зимно було центром союзу слов'янських племен. Власне цей центр, скоріше ніж Київ у Подніпров'ї став центром Волинської ранньо-феодальної держави[6, с.28 - 29, с.122 - 123].

Власне на території Прикарпаття і Волині у I ст. н.е. докорінно змінюється соціально-економічний та політичний лад, під римським впливом внаслідок торгово-економічних, та розрахунково-грошових відносин виникає класове суспільство, зароджується з усіма атрибутами королівської влади, ранньофеодальна державність[5, с.81 - 83].

За висновками досліджень В.Д.Королюка, Прикарпаття і Подністров'я були контактними зонами з римським світом. За археологічним матеріалом можна прослідкувати розвиток торгово-економічних зв'язків і росту торгово-економічної культури Прикарпаття, як у економічному так і політичному розумінні[81, с.8 - 10].

М.Ю.Брайчевський наголошував, що тісні економічні відносини відомі і до I століття н.е. З'ясовуючи товарообіг по скарбах римських монет він прийшов до висновку, що у I ст. н.е. пройшов своєрідний економічний вибух, тобто масовий прихід римських грошей на територію Прикарпаття і Подністров'я у час правління римського імператора Трояна (98 - 117 р. н.е.). Масово,

на думку дослідника, римська монета на території Прикарпаття та Волині поширювалася по лінії Володимир - Волинський, Торжище, в Хмельницькій, Тернопільській, Івано-Франківській та Львівській областях, області Карпат. Масове поширення римських монет співпадає з виникненням черняхівської культури. Знайдення великих скарбів римських монет у цьому регіоні може засвідчувати, що у I - IV ст. н.е. тут проходила широкомаштабна торгівля римлян з слов'янами, були налагоджені широкомаштабні торгівельні зв'язки[28, с.5 - 8].

Про велику торгівлю хлібом слов'ян з римлянами наголошує і Б.О.Рибаков, який відмічає затвердження у слов'ян римської системи міри. За слов'янський хліб, наголошував дослідник, римляни розраховувалися срібними і золотими монетами[139, с.31 - 37].

Все це наголошував дослідник В.В.Кропоткін, говорить про наявність класової диференціації у населення, оскільки римський вплив, торгівля хлібом, та на виручені гроші купівля імпортованих товарів римлян, збагатили панівну верхівку слов'янського суспільства. Вся ця економічна близькість слов'ян і римлян привела до виникнення в останніх ранньофеодального суспільства[86, с.48 - 49].

Приблизно так розуміє розвиток бастарнського суспільства та етносу Верхнього Дністра та Західного Бугу визначний український археолог В.Д.Баран, який наголошує, що кристалізація торгово - економічних взаємовідносин у слов'ян настала в епоху черняхівської культури[12, с.7 - 13].

На схожій позиції стояв і Кам'янець - Подільський дослідник І.С.Винокур, який датував найбільші взаємовідносини римлян і черняхівців II - IV ст. н.е.[38, с.27 - 33].

С.В.Махно виділив черняхівську культуру Дністра, Дунаю та Буга в один локальний варіант слов'янської культури, яку ми називаємо бастарнською і поєднуємо з локалізованою на карті К.Птолемея, державою Бастарнією[104, с.61 - 62; 191].

Цей локальний бастарнський варіант, який і вступив торгово - економічні стосунки з римлянами, наголошував В.Петров у I - IV ст. н.е. досягає вершини своєї економічної та політичної могутності та розквіту. Далше у V ст. н.е. цю культуру знищують гунни, у VI ст. н.е., як наголошував літописець Нестор: "дулібів примучують авари" і тільки у другій половині VI ст. н.е. іде нова хвиля відновлення "стандартів черняхівської культури"[124, с.67 - 79].

Далше на цій же основі, наголошував М.Н.Тихоміров, розвинулось політичне об'єднання навколо городища Волиня, яке склалося у III - IV ст. н.е. В цей час у слов'ян були уже царі, зокрема могутній цар Бож, якого оточували князі та бояри. Все це говорить про наявність ранньофеодальної державності[161, с.42 - 43].

Таким чином існування ранньослов'янської феодальної державності, наголошував Б.Д.Греков, слід розпочинати з Бужської (Бастарнської) феодальної державності. Сам факт об'єднання великої маси слов'ян у II - III ст. н.е., яку К.Птолемей називає, як Бастарнія, у економічному і військовому розумінні поблизу Римської імперії говорить, про те, що рано чи пізно ці дві військово - політичні системи приречені були прийти до війни. Слов'янські князівства бужан, волинян, прикарпатських бастарнів та карпів - хорватів стали міцними, вони вже об'єднані в державі Бастарнії, і не задовільнялися мирною торгівлею, їх князі та дружина вже бажали військової здобичі[45, с.22 - 25].

Таким чином генезис слов'янсько - римських відносин зафіксований і так званими Певтінгеровими таблицями, які розміщують венеців - слов'ян та бастарнів, карпів з якими вступили в стосунки римляни в областях на схід від Карпат головню в Прикарпатті[147, с.40, с.41, с.55 - 58].

Слід наголосити, що венеци та бастарни на цих картах відображені на досить великий регіон, топоніми та гідроніми яких, як вважав російський дослідник В.В.Сєдов складали один слов'янський мовний ареал, який прямісінько тягнеться в Подунав'я і в кінці I тисячоліття до н.е. до I ст. н.е. прослідковується по сукупності філологічних та археологічних джерел[146, с.119 - 133].

Слід наголосити, що уже визначний російський вчений М.В.Ломоносов проаналізувавши всі відомі у його час джерела про слов'ян прийшов до висновку, що слов'янський конгломерат і мовний ареал заселяв у давнину міжріччя Дунаю та Дністра, аж до відрогів Карпат. Він ще у XVIII столітті висунув гіпотезу, що перша державність була у слов'ян - антів[96, с.245].

З цього приводу П.С.Гіляровський, який теж будував свою слов'янську концепцію на працях М.В.Ломоносова наголошував: "що М.В.Ломоносов будував свою концепцію у поєднанні з народним фольклором та епосом, який у його час, у XVIII столітті, побутовував в "южнорусском народе" "[41, с.758 - 759].

Інший російський історик В.О.Ключевський уявляв собі стародавню слов'янську державність, як торгіву республіку, яка виникла на економічному розвитку слов'янських племен: землеробства, скотарства, ремесел і внутрішньої та зовнішньої торгівлі[75, с.116 - 126].

Дослідник Ю.В. Готьє вважає, що ця мовна спорідненість Дністро - Подунав'я, яка прилягала до Причорномор'я розвинулась внаслідок мовної спорідненості з цивілізацією гетів чи бастарнів. Ймовірно цей мовний ареал слов'ян розвинувся і утвердився тут під впливом бастарнів[44, с.98 - 100].

Радянська історіографія опираючись на джерельну базу, та аналіз свідчень В.М.Татівщева вважала, що мовний ареал та політична культура слов'ян дуже давня. З епохи князя Славена - Словена, якого оприділюють в хетто -слов'янський епосі до Божка - Буса, Маджака - Межимира до Кия слов'яни майже десять століть управлялися своїми князями. Криза рабовласницького суспільства у сусідніх римлян розпочала у слов'ян нову форму державності. Уже з II чи III ст. н.е. у них своя ранньофеодальна державність, яка очолюється слов'янськими князями. В.М.Татищев наголошував, що всю державність розпочали у Прикарпатті і Карпатах Бастарни: "Славен виходячи з регіону на рівнину залишив там сина Бастарна з своїми бастарнами", наголошував дослідник. Тому державана Бастарнія, яку зафіксував К.Птолемей, є перша в регіоні слов'янська держава[118, с.734 - 735; 191].

Розвиток феодалізму в Бастарнії, вважав Ф.І.Леонтович, відбувся внаслідок економічного розвитку. В зв'язку з цим він висунув цілу економічну теорію слов'янської державності "Бастарнії". Князівська влада сформувалась, на його думку, внаслідок розширення її економічних повноважень. Ні військові кампанії ні захоплення інших території не змогли так укріпити князівську владу, як сталий поступальний економічний розвиток. Економічні інтереси волостей, стала торгівля перетворила торгово - общинну владу з простого торгового життя у владу політичну, князівську[92, с.207].

У слов'ян - бастарнів, торгово - ремісничої знаті та князів, на думку іншого російського вченого В.І.Сергієвича, окрім політичних взаємовідносин, задля активного функціонування їх князівств - держав, стояли і торгово - економічні відносини. Ці обов'язки на князів накладала торгово - економічна знать та її представний орган, Віче, яке і регулювало торгово - економічні взаємовідносини між князем і торгово - ремісничою знаттю[147, с.28 - 32].

Такі свідчення дають підстави говорити про наявність у слов'ян - бастарнів стародавніх законів, які вчені називали "древньослов'янське право", про яке ще згадував римський літописець V ст. н. е., Зосима, розповідаючи про події III ст. н.е. В подальшому Прокопій Кесарійський, опираючись на римські джерела, фіксує нам правові відносини у антів та склавів які передавалися із покоління в покоління[46, с.5 - 6].

Схожу позицію займав інший російський вчений А.Є. Пресняков, який вважав, що державність у слов'ян виникла внаслідок розвитку ремесел та землеробства. Перша слов'янська держава вже була примітивно торгова. Внаслідок розвитку торгового класу і появилась феодальна державність у слов'ян[127, с.54 - 57].

Цілком ймовірно, що такий тип розвитку державності був притаманний і для Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я), де власне феодалізм виник у II - III ст. н.е. якому сприяли широкомасштабні торгово - економічні відносини з Римською імперією. Відомо, що слов'яни власне цих регіонів вели широкомасштабну торгівлю яка, за свідченням римського літописця Плінія досягала 100 мільйонів сестерцій, що по тих часах було великою сумою грошей. Знайдені великі скарби римських монет у цих регіонах яскраве цьому підтвердження. Власне тут формувалася феодальна формація. Римські та в подальшому візантійські джерела розповідають про велику кількість в цьому регіоні королів, князів, царів, яких оточуює велика кількість васально залежних вельмож, які складають як військову, торгову так і земельну аристократію[118, с.57 - 58].

Власне все це говорить, про велику торгово -економічну могутність регіону Прикарпаття, розвинуту з стародавніх часів у торгово - економічну Бастарнську державність. Власне тут на галицькому пониззі здавна функціонували такі міста, як: Баля, Сучава, Нечун, Хотин, Коломия, Киля, Білгород, Городок на Черемоші, Берлад, Нижній Галич, Серет, Черн, Яський Торг, Романів Торг, Корочунів Камінь та інші[67, с. 6 - 12]. Всі ці слов'янські міста які виникли в римський час, особливо розвинули свою торгово - економічну та політичну силу епоху Візантійської держави. Торгуючи з Римською а в подальшому Візантійською імперією: хлібом, сіллю, медом, хутром,

лісом, слов'яни цього регіону кристалізували свою державність, яка відома з грамоти Івана Ростиславовича, князя Бердладського князівства[48, с.336 - 381].

Слід наголосити, що "Слово о полку Ігоревім" теж знає потужний розвиток торгово - економічний та політичний розвиток в історії Прикарпаття у II - IV ст. н.е. Український дослідник В.П.Петров теж вважав, що з епохи присутності в регіоні Прикарпаття і Подністров'я римської військово - політичної системи з останньою були налагодженні торгово - економічні відносини, про що засвідчує черняхівська культура, яка розвинулась під впливом Риму[122, с.11 - 12].

Російський дослідник П.М.Третьяков наголошував, що бурхливий розвиток слов'янського етносу Прикарпаття у I - III ст. н.е. слід ставити в основу ранньофеодальних відносин. Він виділив їх в окремий Прикарпатський варіант слов'янської культури, який поєднав з стародавньою Бастарнією. Немає сумніву, що дана бастарнська етноструктура та культура, яка склалася у Прикарпатті та Подністров'ї набрала рис римо - провінційної культури. Знаходячись на периферії Римської рабовласницької держави, зазнавши від неї сильний вплив внаслідок великих торгово - економічних та політичних зв'язків, слов'яни ступили у тісні взаємовідносини з багатоликим римським світом і у I - IV ст. н. е. набрали високого рівня торгово - економічних відносин, та економічної та політичної культури, внаслідок розвитку своєї створили, як розуміли її греки та римляни, держави Бастарнії[164, с.12 - 15; 191].

В цей час в Бастарнії входить в обіг римська монета поширюється письмо на грецькій а згодом римській основі, розвиваються ремесла, землеробство, які сконцентровані та взаємовигідну торгівлю. Власне в цю благодатну епоху в Прикарпатті та Подністров'ї розвивається Бастарнська держава, яка відома із джерел, як "королівство бастарнів", все це, як наголошував дослідник В.І.Довженко, видно із матеріалів черняхівської культури[51, с.39 - 43].

А це зачить, як наголошував мовознавець Ф.П.Філін, що культурний і мовний ареал цих слов'янських народів, які відомі під загальною назвою Бастарнії, фомувався не тільки в Прикарпатті та Подністров'ї але й в Побужжі[174, с.20 - 45].

Виявлені археологами зарубинецькі пам'ятники Південного Бугу і в Подністров'ї, які належать слов'янам, наголошує археолог П.І.Хавлюк, яскраво проливають світло на проблему формування слов'ян в цьому регіоні[175, с.7 - 19].

Як вважають дослідники В.Д.Баран, Б.О.Тимошук, та інші зарубинецька культура поширювалася від Верхньої Вісли до Дніпра, де цементуючою територією був регіон Подністров'я та Попруття. Сукупність археологічних досліджень дало право цим вченим наголосити, що зарубинецька культура є слов'янською і у цьому регіоні її слід виділити у локальний варіант і поєднати з означеною на карті К.Птолемея, Бастарнією[4, с.32 - 34].

У слід за зарубинецькою культурою на території Волині та Подністров'я були відкриті зарубинецько - пшеворські та пшеворські старожитності, які на думку Д.Н.Козака тісно пов'язуються між собою. На думку дослідника пшеворська культура пов'язується з присутністю у III - IV ст. н.е. у регіоні готів та бастарнів. Ці пшеворські поселення виявлені господарськими будівлями, житлами довгі стіни яких були обернені до сходу сонця. Велика кількість господарських будівель свідчить про розшарування пшеворського суспільства, наявність окремих господарів - власників. Такий симбіоз слов'янських та готських поселень на слов'янській основі відповідає опису слов'ян і герман римським істориком I ст. н.е. Корнелія Тацита:" свої села вони розміщують не так як ми, а кожний із них залишає навколо свого дому просторий участок"[160, с.23 - 57].

Така сама архітектура, та обряд поховання характеризує слов'яно - готську культуру в III - IV ст. н.е., що дає право наголосити, що зарубинецькі старожитності датуються I - III ст. н.е. і в одному столітті функціонують поряд з старожитностями пшеворської культури. В цьому ж регіоні в цей же час відкрита і липецька культура, яка пов'язується вченими з дакійцями. Вся сукупність цих пам'яток кристалізує, на нашу думку, політичну етноструктуру Бастарнію, яка в подальшому у IV ст. н.е. кристалізує суто слов'янські старожитності[4, с.32 - 34; 191].

Слід наголосити, що пшеворське суспільство мало в своїй основі досить міцну військово - політичну організацію на основі землеробського та пастушого населення Прикарпаття та Подністров'я. Вчені пов'язують пшеворські старожитності з гото - дакійським конгломератом, який відомий в римських джерелах, як карпи. До цього конгломерату карпів входило і землеробсько - пастуше населення. В подальшому всі гото - дакійські компоненти розчиняються у слов'янському

конгломераті і могутні карпи III - IV ст. н.е. це вже великий слов'янський військово - політичний союз Прикарпаття та Подністров'я[4, с.113 - 126].

Характерно, що такі наші висновки співставляються з свідченнями римських джерел, які поряд на території "Бастарнських Альп" під якими слід розуміти Карпати розміщують вищеописаний народ бастарни, даючи йому відповідного рівня характеристику. Основними народами на їх думку, та за висновками вчених XX століття тут були: бастарни, карпи, певкіни. Галицький дослідник XIX ст. О.Партицький проаналізувавши свідчення римських джерел, вважав, що у Прикарпатському регіоні у III ст. н.е. наймогутнішим народом були бастарни та карпи, під якими він бачив слов'ян[119, с.224 - 226].

Його сучасник російський історик І.Забелін, вважав, що з сукупності народів, які проживали на території Прикарпаття та Подністров'я, а це Певкіни - Буковинці, Карпи - Горяни, Бастарни - Прикарпатці утворилась могутня слов'янська держава Бастарнія, яка профунціонувала до III ст.н.е., а пізніше з III ст. н.е. державну першість перейняла держава, яку римські джерела називають "держава карпів", яка є латинізована назва Хорватії. В основному назва Бастарнія та в подальшому Карпи - Карпатія - Хорватія поширювалося на "Горалів - Горців", до яких належить народ Карпи - Хорвати, Певкіни - Буковинці і Прикарпатці - Бастарни. До Чорних Слов'ян відносяться слов'яни, які живуть у Карпатах в Чорногорі (чорногорці). Немає сумніву наголошував І.Забелін, що Карпатські слов'яни в цей час мали могутню державу і громали наступаючих у регіон римських легіонерів. Археологічні джерела виявили розташування римських легіонів біля стародавнього міста Коломиї. Власне прикарпатські слов'яни зупинили наступ римлян на Прикарпаття, не даремно в одній стародавній гуцульській коломийці співається: "... Коломия древне місто за римлян постало".

В подальшому після розгрому римських форт - постів на території Прикарпаття бастарнами та карпами – хорватами, ці народи довго і мирно співіснували у нижньому Подністров'ї з V - VI ст. н.е. Візантійської імперії на яку з метою здобичі часто нападали. В подальшу, як засвідчує наш літопис, на Волинь напали прийшли авары і "примучили дулібів". Авары, за свідченням джерела "послали послів до хорватського великого князя Добрита послів з вимогою підкоритись і платити щорічну данину". На що карпатські володарі дали таку відповідь : " Ще не родився на світі і не ходить під променями сонця той чоловік, що би зумів одоліти нашу силу. Наш звичай завойовувати чужі землі, а свою не віддавати в неволю нікому, поки є на світі війна і меч". Слов'яни на знак своєї впевненості перебили всіх аварських послів. Таку відповідь, як вважав І.Забелін в той час могли дати аварам тільки карпи - хорвати, мешканці Карпатських гір та держави Великої чи Білої Хорватії. Переговори закінчились нічим і аварський каган залишив Хорватію у спокої, а це говорить, що влада Акарського каганату не поширювалася на Прикарпаття та Подністров'я [57, с.370, с.448, с.457 - 458].

І.Забелін вважав, що з Карпатських гір, із тих самих місць де проживали: карпи, певкіни, бастарни робили свої походи на римлян. Особливо небезпечним для римлян був східний кут Карпат, де в основному володарями великих територій були бастарни. З історичної території відомо, що територія бастарнів знаходиться від витоків Вісли до Верхнього Дністра і Буга. Їх країна називається Бастарнією, в подальшому Галичиною, населення якої було стародавніми слов'янами[57, с.458 - 459].

Слов'яни - бастарни на цій території ослов'янили прийшлих могутніх кельтів - галатів, не пустили у свою країну войовничих аварів. Королі бастарнів у I - III ст. н.е. такі, як Дельдьо, Гораль громили Римську імперію, а в подальшому Візантійську імперію. Карпатські царі бастарнів та карпів: Радогост (584 - 594), Мусокій, Мусук, Родогаст, Пірогаст очолювали у різні віки цю могутню Бастарнську державність. Цілком ймовірно, наголошував І.Забелін, що бастарни розвиваючись кристалізували феодальну державність, яку античні та римські джерела в II - III ст. н.е. називали Бастарнією, розміщуючи її епіцентр в басейні Дністра та Буга, епіцентр якої галицький історик О.Партицький пов'язував з Перемишлем[57, с.572].

В цих регіонах Прикарпаття та Карпат розміщував бастарнів і римський історик К.Тацит[160, с.372 - 373].

З тим, що бастарни проживали в Прикарпатті у римський час був згідний і визначний російський мовознавець Ф.П.Філін, який відзначав багато топонімів з етноназвою бастарнів: бастарн - бастар - бастр від Дунаю до і у Карпатських горах та на Прикарпатті. На його думку територія

бастарнів, а отже Прикарпаття і Карпатські гори треба включити в до території на якій формувалась мовна культура правдавніх слов'ян - бастарнів (бистрян). Вона, на думку дослідника, починалась з Повіслення і охоплювала Карпати, Прикарпаття та Побужжя. Все це територія бастарнів, яку вірно на свій карті, як могутню державу зафіксував К.Птолемей[174, с.20 - 45; 191].

Інший мовознавець С.Б. Берштейн вважав, що уже в III ст. до н.е. власне Карпати з обох сторін і Дністро -Побужжя в яких проживали землеробські та скотарські племена бастарнів, слід відносити до території мовного формування слов'ян. Вся їх мовна спорідненість тяготіла в одну сторону до Дунаю, а друга східна до Бугу[21, с.60 - 90].

На думку російського мовознавця та філолога В.П.Кобичева, топоніміка та лінгвістичний матеріал дає підстави вважати, що стародавні слов'яни розпочинали свій рух в Подністров'я та Побужжя з Подунав'я та областей Карпат, що пов'язується з стародавніми гідронімами бастарнів Карпатського та Дністровського регіонів, які плавно рухаються у Побужжя. Західним кордоном цього бастарнського конгломерату були Карпати "Альпи Бастарнські". У цьому регіоні мовна спорідненість очевидна, яку слід співставляти з картографією К.Птолемея, який назвав цю етнічну спорідненість Бастарнією[76, с.51 - 67].

На цьому наголошує і румунський археолог М.Макря, який вважав, що слов'яни в Подунав'ї в до римську добу були стародавнім народом. Тільки з римською експансією вони були витіснені у Карпати і Подністров'я[102, с.28 - 29].

Тут же на території Бастарнії фіксує єдине мовне споріднення слов'ян і російський мовознавець О.М.Трубачев, який вбачає мовне зародження слов'ян в системі індоевропейського етносу. На його думку процес складання праслов'янської мови проходила локально і в Прикарпатських областях, де праслов'янська мова формувалася з індо - європейської спільноти[165, с.194 - 200].

Цієї ж мовної концепції притримується наступний російський вчений В.В.Іванов, який наголошує на зв'язках слов'янських мов з анатолійськими мовами, що дає право наголошувати на ідентичності слов'янського етносу з подунайськими етносами і бастарнськими зокрема[61, с.29].

За даними топонімії до приходу римлян в регіон слов'яни проживали в лісистих Карпатах, Трансільванії та Семигородді. Як наголошують дослідники слов'янську назву Семиграддя ця територія отримала від семи римських колоній, які постали в сусідстві з слов'янським світом, який розселивався в Карпатах, Прикарпатті, Подністров'ї, що засвідчують дані топонімії[174, с.20 - 45, с.59 - 63].

Інший російський дослідник В.В.Мавродін вважав Прикарпаття дійсно територію зародження слов'янства. Власне в Прикарпатті за свідченням К.Птолемея в I - II ст. н.е. проживали слов'яни - бастарни, стародавня слов'янська державність, яку він називав "Бастарнія"[191].

В епоху кельтського переселення на схід в перших століттях нашої ери тут були Галати, Бої, в римський час тут розміщувалась держава Бастарнів, в подальшому Склавинів та Антів. Археологічні джерела засвідчують поступальний розвиток одного і того ж етносу на даній території, сталість та еволюцію одного і того ж етносу на даній території. З'ясовуючи етногенез та проживання бастарнів В.В.Мавродін розглядав розвиток історії з III ст. до н.е. до III ст. н.е. В.В.Мавродін наголосив: " Бастарни проселилися в Подністров'ї та просунувшись в Прикарпаття внаслідок витіснення їх римлянами з Дунаю. Власне після приходу римлян на чолі з полководцем Красом, бастарни вступають з римлянами в війну, яку програють. За таких обставин, під тиском Риму бастарни починають переселюватися на схід в Прикарпаття"[100, с.26, с.78 - 81].

З археологічної точки зору цю концепцію підтримав археолог М.І.Лякушкін, який вважав, що гірські і пригірські місцевості: гора, хребет, бердо, бір (самбір), ріки, що витікали із Карпат Бистриця, Ворона, Тиса, Біла, Черемош, Сан, всі вони лежать на слов'янському археологічному матеріалі, який належить бастарнам. І хоча археологічно, достовірно, слов'янські старожитності у цьому регіоні виділені тільки в II - IV ст. н.е., все це говорить про те, що вони були тут і у більш раніший час і виявлені в стародавньому пласті серед археологічних культур Карпат та Прикарпаття[97, с.27 - 39].

Власне в цей же час і утверджуються регіональні племінні княжіння у слов'ян. Цей процес, на думку В.П.Кобичева у слов'ян Прикарпаття і Карпат проходив у I ст. н. е. Власне внаслідок кельтського, а в подальшому римського вторгнення в Подунав'я в регіоні Карпат у слов'ян формується великий конгломерат, який відомий з античних римських джерел, як "Бастарнія" та "державна Карпів", із візантійських джерел - "Велика чи Біла Хорватія"[76, с.72 - 74].

Проаналізувавши всі наявні джерела, російський дослідник І.Сюзюмов вважав, що активний розвиток в регіон Прикарпаття, Подністров'я та Побужжя відбувся внаслідок приходу Римської держави яка внаслідок впливу як економічного так і політичного зародила у Прикарпатті та Подністров'ї ранньофеодальні відносини, що спостерігається вже у II - III ст. н.е. у прикарпатській державі бастарнів та карпів. Стосунки римлян і слов'ян, наголошував І.Сюзюмов, в регіоні Прикарпаття зародили тут першу слов'янську ранньофеодальну державу, яка прискорила феодальний розвиток всього слов'янського світу[156, с.48 - 57].

Римський світ виявив на слов'ян Прикарпаття і Подністров'я найбільший вплив. Римляни практично дійшли до Середнього Дністра. Ними були укріплені і перетворені в римські фортеці на середньому Дністрі. Дальше вони просунулись і до Прута. Біля Коломиї, яка як засвідчує український фольклор "постала в римський час" стояв римський легіон, що засвідчено археологічними розкопками. Власне територія Коломийщини і була тією стародавньою контактною зоною Римської держави і слов'янського світу Прикарпаття у III ст. н.е. Більш тісніші взаємовідносини Римської держави її впливу на політичний, соціально економічний та суспільний устрій слов'ян Прикарпаття потребує подальшого дослідження, однак уже сьогодні із сукупності всіх наявних джерел, як вважав дослідник І.Сюзюмов, можна наголосити, що рішучим фактором у зародженні, становленні та розвитку феодальних відносин та міст у Прикарпатті була Римська держава, що засвідчує і "Слово о полку Ігоревім": "Були віка Троянові"[155, с.51 - 57].

Невелика кількість римських джерел по цій проблемі, наголошував дослідник Є.П.Наумов, яка доповнюється археологічними, лінгвістичними та фольклорними джерелами, яскраво розповідають про рух римських легіонів у регіон Прикарпаття та встановлення політичних та торгово - економічних взаємовідносин з населенням цього регіону. Рим потребував хліба і металів, які були в Карпатських горах та Подністров'ї тому взаємовигідні економічні взаємовідносини, торгівля стали першою фазою в II ст. н.е., які розвинули слов'янську політичну та військову організацію у III столітті н.е., як у цьому регіоні стала на вищий суспільний і військово - політичний щабель, який називається в науковій літературі, як ранньофеодальний лад, зокрема це видно по прогресуванні Прикарпатських бастарнів, карпів - хорватів[110, с.117 - 118].

Внаслідок проникнення римських купців та перебування римських військових, легіонерів в регіоні Прикарпаття, у місцевого слов'янського населення пройшли римські лексичні та мовні запозичення, як от легіонери римське, а легіні - місцеве, українське, ряд назв мір та зважуваних пристроїв, як римське - вага, українське - вага, важити - і багато інших. Багато римських слів, які збереглися в обиході місцевого слов'янського населення контактних зон Прикарпаття, зокрема, Коломийщини, та інших регіонів Прикарпаття та Карпат, яскраво говорить про розвиток певного мовного ареалу на римській основі у римський час, що потребує подальшого дослідження. Слід наголосити, що цей мовний ареал був живучий ще й у XVIII столітті на що звернули, досліджуючи місцевий фольклор австрійські вчені, які однозначно вказали на його стародавність і утотожнили з римською добою історії Прикарпаття[173, с.34 - 51].

Таким чином у II - III ст. н. е. в Прикарпатті "контактній зоні римського та слов'янського світів" політичні та торгово - економічні контакти привели до виникнення феодальних відносин та державності, яка поставила слов'ян цього регіону на нову фазу торгово - ремісничого розвитку, який розвивався у слов'янських городищах: Коломиї, Галтісі - Галичі, в Зимно на Волині та інших[173, с.331 - 334].

Вже тоді слов'яни регіону зупинили просування Римської держави у Верхнє Подністров'я, вже тоді королі бастарнів та картів, як вони самі наголошували за свідченням римського літописця Зосіма "були могутніші від королів готів". Власне в кінці III на початку IV ст. н. е. королі карпів від діалогу з Римською державою перейшли в наступ на останню і власне держава Карпів римської епохи, набравши під римським впливом політичну силу, кристалізувалась за свідченнями візантійських джерел у Велику чи білу Хорватію, яка у VI ст. н. е. в союзі з Візантією, вступила у смертоносну війну з Аварським каганатом. Внаслідок довгої боротьби Хорватія в союзі з Візантійською імперією VII ст. н. е. розгромила Аварський каганат[128, с.23 - 39].

Із вище сказаного стає очевидним весь процес, який привів суспільство бастарнів до того, що у II - III ст. н. е. пройшла централізація і феодалізація бастарнів і карпів, які розвинули свої продуктивні сили та державну організацію внаслідок взаємовідносин з Римом. Однак зберігши від Риму економічну і політичну незалежність карпи наростили військово - політичну організацію, яка

спостерігається нами як добре улаштована і централізована. П.М. Третьяков вважав, що бастарни і карпи серед решти слов'ян у III - IV ст. н. е. знаходяться на стадії ранньофеодальної державності[162, с.520 - 521].

Ще раніше в епоху римського літописця К.Тацита в I столітті н.е. римляни захопили Нижнє Подністров'я і зосередили свою владу в містах: Діночетія, Трезмис, Новгодунум, Течке, Аррубіум, Гальмунс. Власне з цих міст римляни почали наступати у слов'янські землі після захоплення Тіри в середнє Подністров'я, закріплюючись низкою фортець та опорних пунктів, як наприклад біля Коломиї. Цей рух був добре спланований, тому не дивно, що у фазі своєї найбільшої політичної могутності римські легіони дійшли до Коломиї і знаходяться в цьому регіоні близько півтора століття, що засвідчено археологічною наукою[118, с.34 - 36].

Слід наголосити, що у цих місцях в місті Томи був засланий римський поет Овідій. В своїй праці, яку він написав у 18 році н.е. він дуже добре описав кінні дружини сарматів - слов'ян, які постійно тривожили своїми нападами політичний та економічний устрій римлян: "Лиш чуть вартовий з дозорної вишки подасть сигнал тривоги, ми в той же час тремтячими руками одягаємо доспіхи. Жахливий ворог озброєний луками і отравленими стрілами оглядає стіни на важко дихаючих конях. Кругом грозять жорстокими війнами безчисельні племена. Ворог густим натовпом подібно птахам нападає тоді, коли ми менше чекаємо його, налітає і уводить добичу майже незаміченим. Ми часто збираємо посеред вулиць ядовиті стріли. Інколи правда буває мир, та в нікого не має віри в мир..."[117, с.277 - 278].

Хоча Овідій і критично називає всіх варварами, не уконкретнюючи, що мова йде про слов'ян, та з інших джерел нам достеменно відомо, що власне в цей час слов'яни намазували наконечники стріл ядом. Власне слов'яни в I ст. н.е активно нападали на римську провінцію "Дакія". Слід наголосити, що власне в час Овідієвого заслання римляни захопили середнє Подністров'я і можна припустити, що, як засвідчують карпатські легенди Овідій разом з просування римських легіонів побував у Подністров'ї. Недаремно за переказом і легендами у Покутті є "Овідієва гора", "Овідіїв камінь" з якого нібито поет читав чи то римлянам чи то варварам – слов'янам свої вірші. При всій інтерпретації джерел та легенд, можемо наголосити, що римські легіони довгий час дійсно перебували в цих місцях. З цього огляду ця проблема потребує подальшого дослідження[118, с.36 - 37].

Якщо ще раз звернутися до римських літописців I ст. н.е., то дізнаємося, що Овідій також писав і про слов'ян гетів, в яких вбачав напарників на римські фортеці. Характерно, що через декілька років після цього Овідієвого опису, інший римський історик К.Тацит у своєму творі називав слов'ян - гетів, бастарнами[160, с.372 - 373].

В подальшому римські джерела називали слов'ян венедями, склавінами, антами, карпами, бастарнами, однак найбільшу перевагу віддавали етно - назві Бастарни з якою на межі тисячоліть та перших ст. н.е. пов'язали гори "Альпи Бастарнські", як в подальшому з народом Карпи, починючи з IV ст.н.е., гори Карпати. Ряд дослідників вважає, що бастани це стародавня назва народу карпів - хорватів, покрайні такий логічний висновок витікає із аналізу свідчень римських джерел [91, с.235 - 315].

Дальше історію Подністров'я та Прикарпаття нам описує готський історик Йордан, який у слід за картографом К.Птолемеем I - II ст. н.е. подає нам географію розселення слов'ян - склавнів:" від Чорного моря, Дунаю, Тиси до через Карпати Дністра, Вісли і Бугу, другі слов'яни анти, за уявою Йордана проживали від Дністра до Дніпра. Перші складали у політичному розумінні королівство Склавинів (раніших бастарнів), другі царство Антів (бужан - дніпрян). Обидва етноси впадали своїми поселеннями в Подунав'я. Руський літопис значно пізніше теж характеризує тут багато чисельні племена уличів і тиверців, які "присідають до Дунаю". Слід наголосити, що свідчення Йордана ми знаходимо тотожними з свідченнями раніших авторів, таких як Пліній, Тацит та Птолемей[72, с.72 - 73].

Візантійський історик Прокопій Кесарійський у VI ст. н.е. розміщує слов'ян на території від Дунаю до Карпат наголошуючи, що слов'яни проживають серед витікаючих з гір річок та боліт, які знаходяться в густих лісах. Їх територія сягає до Дністра і далше за Дністер. Міста їх розміщені між болотами у важкодоступних місцях[128, с.209 - 210].

Наступний візантійським літописець Марикій Стратег наголошує, що територія слов'ян починається з лівого берега Дунаю. З IV по VI століття н.е. їх називають венедями, склавінами,

антами. Маврикій Стратег у своєму творі концентрує основну увагу на боротьбі з слов'янами, він розробляє стратегію воєн із різним слов'янськими князями[154, с.225 - 226].

Внаслідок військового протистояння з Римом у Дунайсько - Дністровському регіоні кристалізувалась у I ст. н. е. консолідація князівств під керівництвом короля Децебала, яка, як вважають дослідники включала в себе князівства: певкінів, бастарнів, карпів. Однак це політичне об'єднання профункціонувало не довго, в цей же час римляни могутнім ударом вторглися у нижнє Подунав'я. Розгромивши злучене з вищезначених народів військо короля Децебала, римська військово - політична застала рештки його військово - політичного об'єднання відійти у верхнє Подністров'я. На зайнятій римлянами території нижнього і середнього Подністров'я, як наголошував Б.О.Рибаков, утвердилась римо - провінційна культура, яку ще ототожнюється з черняхівською археологічною культурою[159, с.69 - 70].

Як засвідчують археологічні старожитності, на цій території у I - II ст. н.е. формувалась контактна зона римлян з черняхівським населенням. Як наголошував М.Ю.Брайчевський, власне тут розпочались активні товаро - грошові відносини римлян з слов'янами - українцями, що засвідчено археологічними старожитностями Верхнього Подністров'я та Побужжя[132, с.12 - 17].

Власне в цих регіонах появились у II - III ст. н.е. селища - городища, ремісничі центри, прото - міста. Велика кількість римських грошей, імпортованих речей, римської зброї та спорядження, наголошував В.В.Кропоткін, що стало поштовхом до зародження феодалізму[83, с.152 - 180].

Б.О.Рибаков вважав, що головною рушійною силою до зародження і становлення міст стало ремесло, яке на нових римських технологіях дало новий поштовх до розвитку слов'янського суспільства. Окрім розвитку ремесла за римськими технологіями, між слов'янами Прикарпаття і містами римських провінцій розпочалась жвава торгівля. На думку Б.О.Рибакова слов'яни з римлянами вели торгівлю хлібом, тваринами, свинями, коровами, вівцями та домашньою птицею: курами, качками, гусьми., хутом, медом, шкірами, рабами. Це цілком ймовірно, оскільки, римський історик К.Тацит наголошує, що кожне господарство у герман вирощує хліб має в господарстві дрібну та велику рогату худобу та птицю[159, с.69 - 70].

Така приблизно сама система укладу господарювання була і в слов'янських державах бастарнів та карпів. А.І.Нікітський всесторонньо вивчивши проблему розвитку слов'янського етносу Прикарпаття, в римську добу, вважав, що становлення міст та господарства за римським зразком проходило за таким самим принципом як і в "Дакії". На його думку політична система майбутньої Київської Русі, а це посадники, тисяцькі, бояри та князі знаходилися цілком на таких же правах, як римські консули, притори, еділи, квестори відносно римського імператора. Одже наголошував дослідник відносини князівської верстви з своїми васалами та підданими в Прикарпатті були встановлені в римський час на принципах римського права, відоме у слов'ян, як "Галицький Статут". Посадники, на думку А.І.Нікітського, це римські консули, притори, а воєводи, це римські центуріони[112, с.58 - 60, с.145 - 146, с.160 - 162].

Таким чином зміна політичного та соціально - економічного ладу у слов'ян - українців Прикарпаття, Подністров'я та Побужжя була обумовлена завоюванням римлянами Дакії у I ст. н.е., яка перетворилася на римську провінцію "Дакія" за всіма ознаками, характерними для тогочасної римської провінції. Римський і слов'янський світ тепер розділяли "Альпи Бастарнські"(Карпати) через які, як виразився автор "Слова о полку Ігоревім", "через Тропу Троянову", через гірські перевали велась широкомасштабна торгівля з римськими провінціями Мезія та Дакія. Це, як наголошував автор "Слова о полку Ігоревім": "були "щасливі віки Троянові"[138, с.37].

Внаслідок взаємопроникнення політичних систем у слов'ян - українців Бастарнії змінюється політичний устрій, згідно якого царі - королі - князі, які кристалізували владу, як племінні вожді, перетворюються в ранньофеодальну знать з своїм власним апаратом насилля: боярами та дружиною. Все це політичне зміцнення слов'ян - українців проходило на межі тисячоліть та у I - II ст. н.е., в час, коли на карті великої "Сарматії" К.Птолемея появилася велика та могутня держава "Basternae - Бастарнія"[191].

Власне в цей час у бастарнських рексів - королів починають оточувати князі, бояри та воїни, які вже тільки внаслідок захоплення великих територій і підчинення вільних общинників, перетворюються у феодальну знать. Централізація великих територій і утворення феодальної держави дає можливість кристалізувати військово - політичний апарат, який в свою чергу вже живе внаслідок ведення війн зокрема з Римською рабовласницькою державою. Власне в цей час, як

засвідчують римські джерела, бастарни, карпи та інші народи Прикарпаття та Карпат розпочали напади на римські провінції. Все це застало імператорів Риму, починаючи з Трояна розпочати ведення переговорів з слов'янськими королями та князями. Як засвідчують археологічні джерела з розкопаних царських могил на Волині, уже в епоху Трояна римські імператори дарували коштовні подарунки та золоті медалі з портретами імператорів Трояна, Іоана, Костянтина в знак союзу, дружби та миру володарям Бастарнії. Не слід відкидати, що великі винагороди та грошові подання, слов'янські королі та князі отримували від Риму внаслідок військових дій проти ворожих щодо Риму, германських народів готів та гепідів[138, с.41].

Таким чином, швидкий розвиток військового мистецтва в Бастарнії вдосконалював ранньофеодальні державні структури. Як наголошував Клавдій Птолемей: "фортеці і міста слов'яни в Європейській Сарматії розпочали будувати у II столітті"[191]. У бастарнів і карпів на думку Б.О.Рибаківа городища, як засвідчують римські джерела, що активно вели торгівлю римськими провінціями появляються уже в II - III ст. н.е. Окрім торгівлі в III ст. н.е слов'яни проводили і великі війни з Римом. Римські джерела, розповідають, що імператор Валенціан вів з венетами великі війни в 251 - 253 роках і внаслідок перемоги над останніми отримав титул "Венедського" - "переможцем венедів". Великі війни в III ст. н.е. з перемінним успіхом, проводили римляни і з карпами. Одна перемога римлян над карпами дала імператору право іменувати себе титулом "Карпікус"- "переможцем карпів" [138, с.45]. Як засвідчують римські джерела рух в Подністров'я проводився римлянами послідовно і на протязі тривалого часу. Уже імператор Тіберій (14 - 37 р. н.е.) вів безперервні війни в Фракії внаслідок, яких захопив останню. Імператор Клавдій у 56 році н.е. своїми легіонами просунувся до Нижнього Дністра і захопив місто Тіру. Легіони імператора Нерона закріплюють свої позиції в нижньому Подністров'ї, а також завоювали Ольвію та Крим. Як вважають дослідники власне легіони Нерона захоплюють селища та городища середньої течії Дністра і засновують місто Коломию, військовим табором, біля якого, що засвідчують археологічні дослідження, стояв довгі часи римський легіон.

Особливий успіх Римська імперія отримала в час імператора Трояна (98 - 117 роки). Військово - політична машина Риму, яка знаходиться в останній фазі своєї могутності, захопивши величезну територію Дакії вторглась у слов'янські землі Подністров'я та Прикарпаття. Однак дійшовши до Передкарпаття (сучасного Коломийського району Івано - Франківської обл.), що засвідчують археологічні джерела, вона була зупинена слов'янами - українцями. Власне на цій території кристалізувалась римо - провінційна, означена археологами, як черняхівська культура. Ця культура яка функціонувала на території Подністров'я та Прикарпаття з II по IV ст. н. е, тобто вона перестала функціонувати, як показують археологічні дослідження, з відходом військово - політичної та державної системи Риму, та нападом ці території готів та гуннів[140, с.24 - 25].

Сусідство Бастарнії з Римською державою мало і різнопланові взаємовідносини, про що засвідчують римські джерела. Воно було закріплене політичною угодою за кою було проведено розмежування територій. Все це бачимо по тому, що римляни називали гори "Альпи Бастарнські", що може говорити, що гори були у сфері впливу Бастарнської держави. Сама Бастарнія, як велика сусідня до Риму держава була засвідчена як на карті К.Птолемея так і на Певтінгерових таблицях, дорожній карті римських шляхів. За мир, дружбу з Бастарнією Римська імперія виплачували бастарнським королям, королям карпів, як засвідчують джерела, "грошові подарунки". Так в III ст. н.е. бастарни і карпи, за свідченням римських джерел: "вимагали від Риму за збереження миру, данину, таку саму, як римляни платили готам" - "Платіть нам, адже ми могутніші від готів". Власне бастарни і карпи зупинили наступ римлян на Прикарпаття і утримали римські легіони на лінії Передкарпаття (Сучасна Коломийщина в Івано - Франківській обл.). Власне в III ст. н. е. римляни на цих землях, переходять від наступу до оборони, що засвідчує досліджений військовий табір римського легіону під Коломиєю. Це засвідчує і Овідій, який наголошував: "що мир тут був короткочасний". Однак, щоб втриматись на цій території, Рим вдався до широкої міжнародної торгівлі, зодобрування бастарнських королів та князів, що хоч короткочасно, як наголосував Овідій "подавало надії на мир"[117, с.277 - 278].

Слід наголосити, що торгово - економічні та політичні взаємовідносини, які були налагоджені Римською імперією з Бастарнією функціонували тут ще довгі віки і відбилися через призму в історичній та легендарній пам'яті народу майже на протязі восьми століть, оскільки були ще відомі у XII столітті в епоху могутності Галицької держави, яку очолював знаменитий князь Ярослав

Осмомисл, який як наголошувало “Слово о полку Ігоревім” відновив ”Часи Троянові”, “затворив Дунаю ворота, суд по Дунай рядив”[68, с.287 - 301].

У такому екскурсі окреслюється стародавня історія Галичини, від епохи Птолемеєвої Бастарнії I - IV ст. н.е. та її взаємовідносин з Римською державою, які “Слово о полку Ігоревім” характеризує як “Прекрасні часи Троянові”, вкладаючи зміст великого розвитку Прикарпатської державності того часу, який літописець порівнює з “Часами Ярославовими”, епохою могутності Галицької держави, в час внязювання Ярослава Володимировича, галицького [135, с.163 - 181].

Усю нашу реконструкцію підтверджують і археологічні джерела. Зокрема археолог В.Д.Баран наголошує, що слов’яни розвинули свої ремесла на римських технологіях, римському імпорту, який застосували щодо свого способу господарювання. Такий синтез в тому числі й політичний та адміністративно - господарський дав поштовх для розвитку феодалізму. Хронологічно він відповідає присутності римської військово - політичної та господарської системи у Прикарпатському регіоні і з археологічної точки зору відповідає римо - провінційній, черняхівській культурі, яка профункціонувала тут з II по V ст. н.е.[18, с.11 -18]. І.Б.Зелененька відмічає високий рівень господарства та економічний рівень Бастарнів внаслідок присутності в сусідстві Римської держави. В цей час вдосконалюються, за римськими зразками: знаряддя праці, гончарна кераміка, обробка металів, зокрема заліза[58, с.79 - 80].

Власне в цей час, наголошувала дослідниця Л.В.Вакуленко, спостерігається нагромадження додаткового продукту, зокрема зерна, дорогих імпортованих римських речей та великої кількості римських грошей у правлячій верхівки Бастарнії, що є ознакою класового суспільства чи держави[35, с.23 - 29].

Цілком очевидно, наголошував М.Ю.Брайчевський, що такі феодальні процеси у державі Бастарнії склались у II - III ст. н.е. внаслідок всестороннього впливу Римської держави та римської культури[31, с.28 - 29].

Внаслідок впливу Риму, як наголошував М.Щукін в Прикарпатті розвинулась черняхівська культура та культура карпатських курганів, які кристалізувались завдяки римському військово - політичному, господарському, ремісничому та культурному впливі. Ці дві культури у I - II ст. н.е. розвинулись так яскраво, що їх слід війнести до найвищого рівня досягнень регіонів Карпат, Прикарпаття та Подністров’я римського часу[180, с.9 - 11].

Як наголошують археологи, пам’ятки Прикарпаття I - II ст. н.е., римського часу, технології, побутове, реміснче та сільськогосподарське спорядження, які привели населення Прикарпаття до римської системи господарювання, яскраво говорять, що власне вони вивели слов’ян - бастарнів до феодальної системи господарювання[17, с.5 - 48].

Виявлені археологами комплекси житлових приміщень знарядь праці, та гончарне ремесло, яке активно розвивалось в Бастарнії (Подністров’ї та Прикарпатті), які датуються I - II століттями н. е. дають право наголошувати, що населення цього регіону було включене в економічну та господарську інфраструктуру римського світу. Римські історики Пліній Старший, Корнелій Тацит та Клавдій Птоломей характеризували це венедське, бастарнське населення, як сусідів римлян, які активно включилося в торгово - економічні та політичні взаємовідносини з Римською імперією. Вони називають це населення, спочатку, венедями, далі бастарнами та склавинами - слов’янами, також карпатми[91, с.235 - 315; 191].

Слід наголосити, що російський історик XVIII століття В.М.Татищев, який використав не дійшовші до нас стародавні слов’янські легенди, які були записані в XIII -XVI століттях, наголошував:” що у стародавні часи Дністром володіли Бастарини. Сам цар Славен - Склавен, від якого отримали назву склавини - слов’яни, який виходив із Дунаю в північні краї, залишив у Дністровськ -Дунайськім краю свого сина Бастарна з народом бастарнів”[158, с.320 - 327].

Галицький дослідник XIX століття Омелян Партицький опираючись на свідчення К.Птолемея наголошував, що у II ст. н.е. бастарни проживали біля Коломийських і Буковинських гір. Поряд з ними проживали, в Карпатах - карпи, сучасні гуцули.

Вперше про народ Бастарнів та їх державу Бастарнію розповідає у 185 році до н.е. географ Деметрій з Колятіс. Він пише про них не мов би очевидець їхнього життя:” Раніше бастарни проживали в Придунайській землі. Пізніше по невідомих причинах вони переселились в гори. Від їх імені ці гори називаються римлянами: ”Alpes Basterniae”. Про бастарнів писав і Страбон:” На

північ від Дунаю, вже далше в краю живуть Бастарни, сусіди Дністровських гетів та германців”[153, с.3 - 17].

Римський історик Корнелій Тацит теж розповідає про бастарнів, він вагається називати їх германцями, наголошуючи, що зовнішнім виглядом вони схожі на сарматів. Про напади на римські провінції сарматів чи бастарнів нам родповідає і Овідій [160, с.372 - 373].

Пліній називає бастарнів сусідами даків (contermini Dacis). Галицький дослідник XIX століття О.Партицький проаналізувавши свідчення римських письменників вважав, що бастарни, це слов'яни прикарпатці та горяни, гуцули, які з найдавніших часів проживали починаючи від Вісли до Карпат (Альпи Бастарнські). У II ст. н.е. германців тут ще не було. К.Птолемей називає близькими сусідами Бастарнів, Бойків, Карпів, які проживають на ріці Коропець. Бойків і Карпів він теж називає “ставанами” тобто слов'янами[119, с.224, с.251, с.294 - 296].

За науковими висновками О.Партицького, Бастарни і Карпи у стародавній час висилились із Малої Азії і довгі віки по переселенню проживали в Подунав'ї, звідкіля були витіснені сарматами та волохами - кельтами і змушені були поселитися в Карпатських горах та Прикарпатті, а також на землях навколо сучасного Перемишля.

Першим королем, який переселив Бастарнів у Карпати і Прикарпаття був Ороль – Ораль - Гораль. Тіт Лівій розповідає про війни короля бастарнів Оралья - Горалья проти римлян в союзі з Македонським королем Філіпом III. Та згодом римляни розгромили македонців та даків на Дунаї і вийшовши в нижнє Подунав'я та Подністров'я вигнали сарматів в степ, а слов'ян - бастарнів в гори[119, с.310 - 312].

Таким чином війна об'єднаної коаліції з римлянами на чолі з Бурвістою (Буря і Вість) була програна. Римляни розгромили даків, боїв, карпів і бастарнів і ті відійшли в Альпи Бастарнські - Карпатські гори. Сама ж Бастарнська держава, яка утворилася внаслідок необхідності протистояння римлянам, почала розвиватись в Прикарпатті, як її вірно відтворив на карті К.Птолемей, у I - II ст. н.е.[191].

Як наголошують римські джерела у битві з римлянами був вбитий король бастарнів Дельдьо власною рукою римського полководця Краса. Це другий король бастарнів відомий із римських джерел, який могутній володар Бастарнії межі тисячоліть.

Таким чином бастарни на Дунаї були переможені римлянами їх король Дельдьо поліг на полі битви. Новообраний король бастарнів, Гораль, за свідченнями римських джерел, відступив з бастанами в “Альпи Бастарнські” та в Прикарпаття, де в районі заснованого ними Перемишля, сконцентрував свою державність[119, с.320 - 321].

Що стосується історії Перемишльського краю до приходу слов'ян Бастарнів на межі тисячоліття у Посяння, то можемо наголосити, що до переселення Бастарнів на територію Перемишльського краю тут уже знаходилась частина кельтів - боїв з Чехії, яка в останньому столітті до н.е. утворила в регіоні Бойське князівство. Що стосується території Бойського князівства з центром в Словаччині, то, опираючись на свідчення Страбона та сучасні археологічні дослідження, можна говорити, що князівство Боїв охоплювало територію від Дунаю, займало територію Південної Чехії та Північно - Східної Баварії. Воно теж, особливо своє фінансовою системою та торгово - економічними відносинами впливало на територію Перемишльського краю та Посяння[153, с.3 - 17].

В цей час на території Перемишльського краю зафіксовані кельтські монети, які знайдені у великій кількості пунктів у Перемишльському краї в сучасній Польщі. Тут же знайдені кельтські фібули і прикраси. Великий інтерес викликала срібна фігурка голови бика, що була знайдена у ріці Сян біля с. Радимне поблизу Перемишля 26 червня 1886 року. Дослідники припускають культове призначення цієї фігурки, а її датування визначають в межах пізнього Латену.

Додамо до цього, що в с. Медика, розташованому майже поруч з місцем знахідки голови бика виявлено срібні кельтські монети, а в с. Треби в цьому ж районі ще одну кельтську монету - золотий статер, карбований у II ст. до н. е. Зауважимо, що в околицях Перемишля знайдено 11 пунктів латенського часу. Польський дослідник Т.Сулімірський вважав їх спорідненими з Східнославацькою групою цих же часів.

Слід наголосити, що на формування старожитностей Перемишльського краю, і центру Бастарнів Перемишля зокрема в латенській добі окрім Богемії (Чехії та Словакії) впливали також і кельти Паннонії., де в римський час знаходилась римська провінція Паннонія.

Знайдені на території Паннонії скарби монет, кельтського прикладного мистецтва, ремісничий реманент посуд, розписані і розмальовані глеки, дають право наголошувати, що тогочасний кельтський світ був єдиним.

Підсумовуючи огляд кельтських старожитностей на території епіцентру Бастарнії стародавнього Перемишля та Перемишльського краю наголосимо, що польськими вченими зафіксовані бастарнські опорні пункти та бастарнські старожитності на території Перемишля та Перемишльського краю. Із всіх наявних джерел можна зробити висновок, що Прикарпатські землі в III ст. до н.е. частково підлягали вторгненню галлів, а в I - II ст. н.е. були заселені слов'янами - бастарнами. Перемишля, історія якого потребує подальшого дослідження, очевидно був одним із столичних центрів бастарнів з якого вони нападали на римлян після розгрому ними даків. Слід наголосити, що поблизу Галтіса в Подністров'ї на території Бастарнії знайдені великі скарби римських монет, що засвідчує великі товаро - грошові відносини Бастарнії в I - III ст. н.е.[191].

Відкриті у Подністров'ї могили - захоронення відомі нам по обряду трупоспалення і трупопокладення. У них виявлені знаряддя праці, вироби із глини, прикраси і предмети зброї та римські монети[63, с.62 - 69].

Слід наголосити, що після розгрому дунайсько - дністровських народів географ К.Птолемей зумів відтворити нову етно - політичну картину в Центральній Європі, показати велику державу "Бастарнію", яка відігравала ключове значення у Східній Європі і у Подністров'ї та Прикарпатті, зокрема. За його свідченнями: " На північ від римської провінції Дакія проживають бастарни, карпи, певкіни, далі будини (бужани)"[191].

Галицький дослідник О.Партицький вважав, що означена на карті Бастарнія займала не тільки територію від Карпат і по Карпатах до Дністра, а й все Побужжя. Бастарнія, на його думку, включала в себе й карпів, які проживали на північ від Дністра до гір Карпи. Біля карпів і на північ від них проживали певкіни, які теж входили в Бастарнію. На сході далі за бастарнами вже в регіонах наближених до Подніпров'я проживали будини чи бужани [119, с.224, с.345].

Не дивлячись на те, що бастарни, певкіни та карпи змінили місця проживання, вони не змінили стилю господарювання і зразу вступили з римлянами в тісні та сталі торгово - економічні взаємовідносини, про що засвідчують знайдені скарби великої кількості різного часу римських золотих та срібних монет. Ці скарби підтверджуються свідченнями римських джерел, які на території Прикарпаття, Подністров'я, Побужжя прозміщують державу Бастранію. К.Тацит називає бастарнів і певкінів одним народом. К.Птолемей точніше виражається про них, він говорить, що бастарни і певкіни походять з одного народу, вони становлять один із чотирьох великих народів Сарматії. К.Птолемей говорить, що народ Певкіни називається від Карпатського узгір'я Певки. К.Птолемей вважав, що певкіни також проживали у горах. Народ пекінський К.Птолемей зараховує до бастарнів і вважає, що певкіни і карпи є складовою ланкою, частиною народу Бастарнів. К.Птолемей наголошує, що між Певкінами і Бастарнами проживають Карпівни чи карпи, далі будини, бужани. К.Птолемей теж зараховує карпів до одного народу з бастарнами. І.Забелін вважав, що назва карпи це латинізована назва хорватів. Столицею стародавніх карпів було городище, чи місто Коропець, що було їхньою, як вважав О.Партицький королівщиною, столицею. Пізніше римські джерела у II - III ст. н.е. для зручності означення називають всі ці народи збірною назвою Бастарни, а потім Карпи. Як зауважував К.Птолемей римлянами називали всі ці народи бастарнами та карпами від назви гір. В II - III ст. н.е. всі народи : певкіни, бастарни, карпи, називалися римлянами збірною назвою "Бастарнія", "королівство бастарнів", "королівство карпів". Як засвідчують римські джерела в 240 році н.е. королівство карпів вимагало від Риму данину. Такої плати за добросусідство королівство карпів вимагало від Риму в 251 - 253 роках. У 253 - 260 роках карпи роблять військові походи в римські території. В 273 році між королями карпів та римським військом, яке очолив сам римський імператор Марк Аврелій відбулась велика битва, внаслідок якої римлянам вдалося розгромити військо карпів. Римський сенат, як наголошують римські джерела зустрів з тріумфом перемогу імператора Марка Аврелія. Йому було надано почесний титул "Carpicus". Після поразки у 295 році карпи більше ніколи не нападали на римські провінції.

В 295 році внаслідок довготривалої дружби з Римською імперією, карпам було дозволено знову селитися в областях Дунаю. На цих територіях карпи проживали до 382 року, оберігаючи римські володіння від раптового нападу кочовиків. В цьому регіоні вони проживали до приходу в регіон гуннів.

В 382 році, наголошує римський історик Зосима в Подунав'я прийшли гунни, які підчинили карпів і ті стали союзниками гуннів. Зразуж карпи напали на задунайські володіння Римської імперії[119, с.351 - 356].

Чеський дослідник Л.Нідерле вважав, що карпи за довгий час, майже за століття добросусідського проживання з Римом з 295 по 382 роки ведучи торгівлю зуміли підчинити своєму володарюванню все населення від Капрат до Вісли і усе Подністров'я. Їх володіння доходили до Подунав'я до Волині на сході і до Вісли і Кракова на заході. Цю велику державу Карпів, яку раніше називали Бастарнією, слід ототожнювати з майбутньою відомою по візантійських джерелах "Великою чи Білою Хорватією". Побачивши могутність гуннів і не бажаючи занепаду свої держави, королі карпів вступили в союз з гуннами і по їх волі розпочали війни з Римською державою. Внаслідок експансії карпів швидко були завойоване Подунав'я, а також римські провінції Дакія та Мезія[113, с.77 - 78].

Історична роль бастарнів та карпів Прикарпаття та Подністров'я в II - III ст. н.е. на думку мовознавця Ф.П.Філіна полягає в тому, що вони змогли консолідувати слов'янську, а отже праукраїнську, державну та мовну спорідненість "Бастарнія", яку слід поставити в основу формування українського етносу, з своєю, притаманною виключно українському народу, культурою та мовою. Ф.П.Філін на нашу думку повністю правий, як наголошували античні джерела:" склавини і анти розмовляли однією мовою"[174, с.28 - 30, с.63 - 65, с.99 - 122].

Про стародавність етносу бастарнів та карпів та їх мови наголошував ще Клавдій Птолемей, який говорив про єдину мову карпів, бастарнів та певкінів, щоправда він не уточнював мовну систему цих народів із його свідчення зрозуміло, що він просто вивчив їх розмовну форму у тому вигляді, яка давала йому зрозуміти історико - географічне розміщення та степінь спорідненості цих народів. В такому ракурсі знали мову бастарнів і К.Тацит і Пліній. Ці дослідники знали, що карпи поділяються ще на дрібніші племена: сабоків, бойків, а трансмотанти - це ті що проживають за горами. В горах він розміщував карпів, кособоки - це гірські бойки. В області Подністров'я - соувени і ставани, де під цими назвами слід розуміти слов'яни. Таким чином, на нашу думку са - боки, це бойки, трансмотанти - загоряни, карпи римська назва - хорватів, костобоки - гірські бойки і ставани - слов'яни[91, с.235 - 315].

Якщо врахувати, що бойки проживали в Прикарпатті і в Карпаській горах, то зрозуміло що це один народ, який проживає в різних місцевостях. Дальше на великій території Подністров'я і Прикарпаття - ставани, очевидно що це назва слов'ян, які зафіксовані археологічною наукою, слов'яни[77, с.106 - 107].

Тут також не слід виключати і сарматського етносу, який як вважали стародавні автори перекочуючи з Причорномор'я в Подунав'я у перших століттях нашої ери міг зачепити своєю міграцією і Прикарпатський регіон. І хоча лінія активної міграції сарматів проходила в районі Чорного моря по нижньому Дунаю, Дакії не слід виключати, що міграція не зачепила району Нижнього Подністров'я і не мала контактів з слов'янами[106, с.230 -231].

Дослідник В.І.Бідзіля наголошує, що в перших століттях нашої ери в районах Прикарпаття та Карпат проходили різноманітні контакти між готами і слов'янами, даками і слов'янами, кельтами і слов'янами, германами і слов'янами. Тут же в районі Капрат і Прикарпаття проходили різноманітні контакти могутніх народів, не слід виключати і сармато - слов'янські контакти[24, с.20 -21].

В цей же час, як засвідчували римські джерела проходили контакти слов'ян з сарматами на території Дністро - Дунайського пониззя. За даними Апіана сармати почали кочувати в Подунав'я в II ст. н.е. Потім рушили на захід через поселення слов'ян Прикарпаття і осіли в басейні ріки Тиси[91, с.235 - 315].

Слід наголосити, що в III ст. н.е. починається натиск готів на Прикарпаття, це обумовило активну участь слов'ян разом з готами у війнах з Римом, що може говорити про певні військово - політичні та економічні контакти слов'ян з готами в Прикарпатті. Слід наголосити, що ряд дослідників такі контакти обумовлювали виникненням бастарнів, яким надавали рис германського забарвлення, хоча, як ми бачимо по свідченнях римських джерел бастарни проживали біля гір Бастарнських гір задовго до приходу у регіон Прикарпаття готів. Історики та мовознавці О.М.Трубачов та В.М.Топоров наголошували, що бастарни - слов'яни проживали задовго до приходу готів в Прикарпаття. Вони як з мовної так і археологічної точки зору обіймали територію Верхнього Дністра, Прута, Серета де виявлені їхні чисельні археологічні пам'ятки та гідроніми. Їх

присутність в регіоні в I - II ст. н. е. підтверджується і даними римських авторів, які наголошували, що бастарни проживають біля “Альпів Бастарнських”. Країна Бастарнія поміщена на карті К.Птолемея і Певтінгерових таблицях, дорожній карті римських шляхів II - III ст. н.е., а це значить, що задовго до приходу у Прикарпатський регіон готів слов’яни - бастарни були в сфері економічного та політичного впливу Римської імперії. Таким чином бастарни, які проживали в Бастарнії – Прикарпатті та на територіях що та зафіксованих на “Певтінгерових таблицях”, дорожній карті римських шляхів регіоні “Альпів Бастарнських”(Карпатах)[131, с.20 - 27].

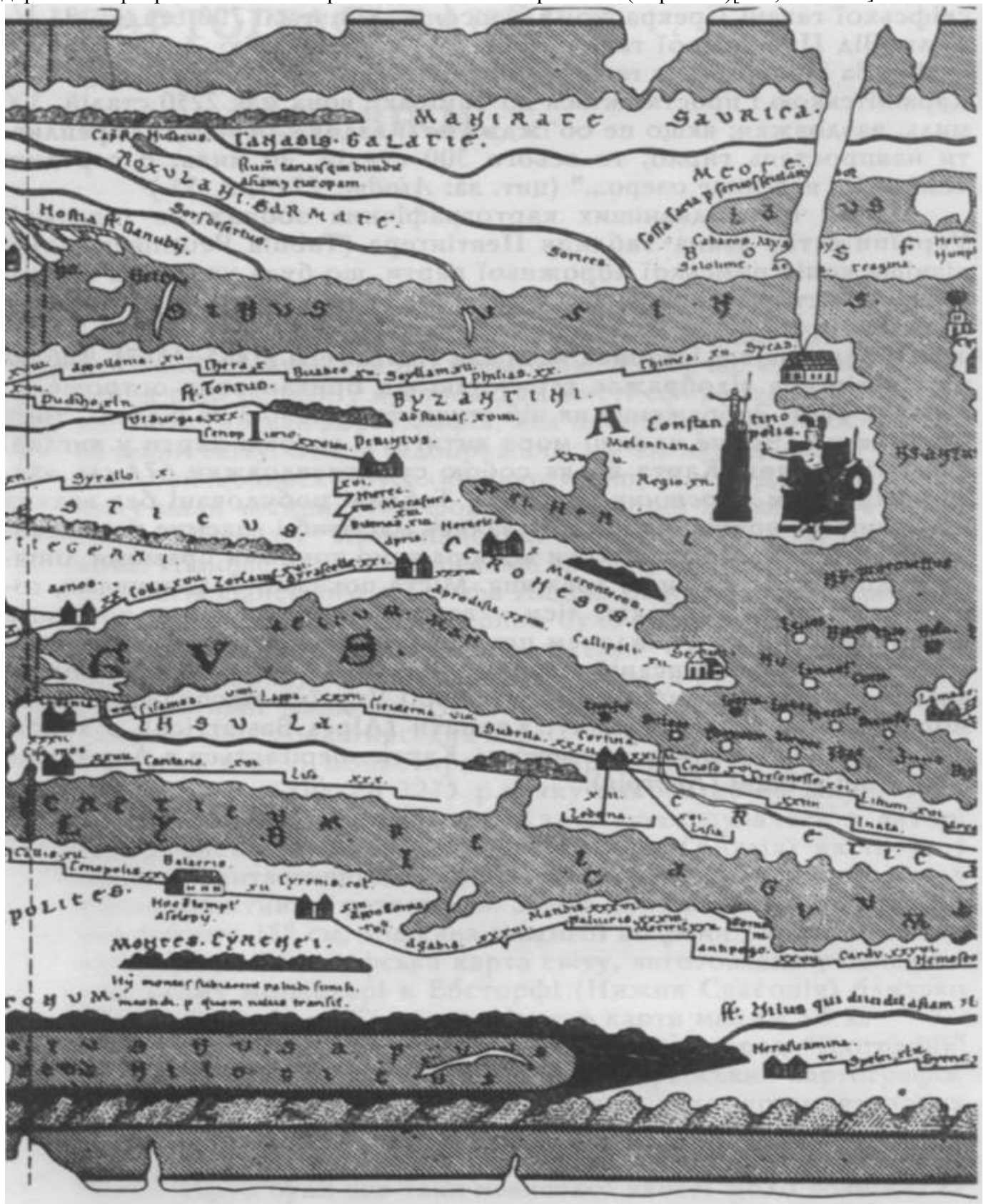

Рис. 1. Дорожня карта римських шляхів III-IV ст. н. е. - “Певтінгерові таблиці”.

Слід наголосити, що бастарни і карпи, як засвідчують і археологічні джерела, проживали в квадратних будинках з угіддями в Передкарпатті та Карпатах. У II - III ст. н.е. землі бастарнів і карпів ще не були остаточно всі розподілені за знаттю. Загальним залишалися пасовиська, ліси, ріки та гори. Суспільство карпів поєднувало як скотарсько - пастуше ведення господарства, і виробництво м'яса, молока, шкір та вовни, ловлю риби в гірських ріках та ведення землеробства в прикарпатських низинах.

В II - III ст. н.е. система управління внаслідок римського впливу притерпіла суттєві зміни. Народні збори на яких вибирали королів бастарнів та карпів та інших урядників відійшли у минуле. На зміну народним зборам "Вічу" прийшла військово - політична знать, яка мотивуючи довготривалими війнами з римлянами та іншими ворогами бастарнів і карпів, фактично узурпувала владу в суспільстві. Королі бастарнів уже опершись на військово - дружинний інститут фактично перетворились на ранньо - феодальних володарів з системою залежних регіональних князів. Диференціація населення поділ суспільства бастарнів на бідних і багатих, торгово - економічні та політичні відносини бастарнів з Римською державою, ось основні чинники зародження і становлення феодальних відносин у суспільстві карпів. У герман, як наголошував К.Тацит, так і на нашу думку у бастарнів, королі стають голивним чинником політичного та торгово - економічного життя суспільства. Війни з Римом приносять королю та військово - дружинному оточенню великі багатства, які автоматично надають оточенню короля та регіональним князям всю повноту влади. Уже Аміан Марселін наголошував: " що влада у варварів належить царям та їх оточенню, територіальній військовій знаті". Таким чином сформувавшись на загальній тенденції боротьби з Римом у I - II ст. н.е. ранньофеодальна держава слов'ян, Бастарнія, як наголошував А.М.Ременніков, у I - II ст. н.е. приєднала до своїх володінь і землі сучасної Буковини та Молдавії, а також землі західної Трансильванії. Володіли бастарни в цей час і територією Подністров'я та Побужжя до Прип'яті. На заході їх території охоплювали ріку Сян та території Посяння[131, с.10 - 17, с.21].

Власне таким ми уявляємо собі королівство Бастарнів у I - II ст. н.е. згідно сукупності всіх наявних джерел та висновків вчених в тому числі й карти К.Птолемея[191].

Основою суспільно - політичного життя бастарнів була війна та торгівля, як по Дністру з Дакією, через Карпати з Мезією так в обхід Карпат з Паннонією. Основним мірилом багатства та накопичення була римська золота та срібна монета[29, с.229 - 230].

Внаслідок великої міжнародної торгівлі пройшов швидкий ріст продуктивних сил. Наявність класового суспільства, на чолі якого стояли королі, військово - політична та торгова знать, купці, які сукупно проводили широку міжнародну торгівлю з римськими провінціями Дакія та Мезія, все це кристалізувало бастарнську державність, яка уже в I - II ст. н. е. стала могутнім військово - політичним об'єднанням, як наголошував Е.А.Рікман: " в сусідстві такого ж дакійського та готського королівств"[141, с.19 - 37].

Загальна картина Прикарпаття в I - III ст. н. е. дає підстави наголошувати, що соціально - економічний та політичний розвиток, зокрема Бастарнії, проходив в сукупності з римським культурним, політичним і економічним впливом, що дає можливість говорити про проникнення в Прикарпаття римських військово - політичних, економічних та культурних традицій. Цей вплив на думку Ю.К. Колосовської, прискорив розвиток суспільства бастарнів та карпів, вивів їх на вищий рівень суспільного, економічного і політичного розвитку та взаємовідносин з Римською імперією у I - II ст. н. е.[79, с.182 - 192].

Внаслідок римського впливу у прикарпатського суспільства, карпів та бастарнів протягом останніх століть до н.е. та перших століть н.е. проходило формування, за римським зразком, державних стандартів. Ми знаємо, що держава бастарнів яку свого часу очолював король Дельдьо, який загинув у війні з римлянами, вже була організована за консолідована за римським зразком.

Внаслідок великих торгово - економічних операцій та виручення за свої товари великої кількості римських грошей, бастарни спочатку втягнулися в глибокі товаро - економічні взаємовідносини і на цій основі склали, спочатку римо - провінційну, торгово - економічну культуру. В подальшому, як вважав А.Г.Бандровський тісні товаро - економічні взаємовідносини переросли і в тісні військово - політичні взаємовідносини, які були направлені проти готів, даків. Спочатку слов'яни - бастарни, на думку дослідника, перейняли основи римського торговельного права згідно якого слов'яни зобов'язувались:

I - Дотримуватися римського торгового права і забезпечення вільної торгівлі для римських купців.

II - Дотримання римських правил торгівлі варварських купців із варварських королівств на римській території.

III - Дотримуватися строгого контролю за дотриманням правил і встановлених місць торгівлі.

IV - Усвідомлювати велику роль римської армії в торгівлі та стосунках у торгових місцях[8, с.101 - 102].

Слід наголосити, що велику роль у торгівлі слов'ян Прикарпаття відігравав Дністер, який зв'язував торгово-ремісничі центри Верхнього Подністрів'я з римським торгово-економічними центрами Дакії та Північного Причорномор'я. З метою зручності в торгівлі римляни створили цілі торговельні факторії в Паннонії, Мезії, Дакії, куди з внутрішніх територій Римської держави підвозились і складувались для продажу "варварам" римські товари. Власне сюди і прибували для торгівлі купці з Бастарнії та від певкінів і карпів. Що стосується подорожей римських купців у "варварський світ" то вони слабо досліджені в основному, римські товари доставлялись в регіон Прикарпаття та Подністрів'я за участю посередників з слов'янського суспільства. Як наголошував В.В.Кропоткін з Прикарпатського регіону до римських торговельних пунктів привозились коней, корів, овець, свиней, шкіри, мед, хутро, віск, сіль, жито, пшеницю, дерево і т. д.

Римляни продавали: вино, бронзові, срібні і золоті вироби, сокири, коси, зброю та інші вироби римських виробників. Великі скраби римських монет віднайдені в землях карпів та бастарнів дають право наголосувати, що слов'янські купці здебільшого продавали свої товари за гроші, які везли додому у свої землі, оскільки вони являлися сталим торгово-економічним еквівалентом при купівлі та продажу. Римські гроші стають причиною майнового і станового розшарування суспільства, основою економічних підвалин розвитку Бастарнської держави [85, с.108 - 110].

Під виглядом торгових і військових контактів піднімається і технічний рівень Бастарнії. Римляни в Карпатському регіоні розробляли поклади золота, срібла, залізних руд, солі застосовуючи робочу силу місцевого населення. Уже в III ст. н.е. внаслідок перейняття передових технічних римських знань, слов'яни Прикарпаття налагоджують у себе виготовлення скляних виробів, вдосконалюють гончарне ремесло, підвищують рівень залізо-виробничої справи. Внаслідок вдосконалення ремесла, господарства, торгово-економічних відносин за римськими стандартами, слов'янське суспільство Бастарнії набирає рис римо-провінційної культури. Внаслідок вдосконалення товаро-грошових відносин проходить модернізація землеробства. В основу вирощення орних культур та обробітку землі стає римський залізний плуг, римські коси та серпи, які підвищують виробництво сільськогосподарських культур. З оформленням виробництва сільськогосподарських товарів за римськими традиціями і технічними передовими надбаннями, королівська влада та знать бастарнів розпочала застосовувати римські традиції і в військово-політичному облаштуванні свого королівства.

Досвід уже був, оскільки багато карпів і бастарнів вступали в римські легіони і навіть в "Преторіанську гвардію" римського імператора і навіть найвищі прошарки римського суспільства. Бастарни поверталися з римської військової служби досвідченими воїнами і полководцями, ці особи передавали своїм слов'янським війським дружинам свій досвід римського військового мистецтва, намагаючись облаштувати слов'янське військо за римським зразком, порядком та тогочасними передовими традиціями[178, с.323 - 324].

Проблема впливу Римської цивілізації на політичний, економічний розвиток регіонів Прикарпаття і Подністрів'я в I - III століттях н.е. дають підстави наголосувати, що він розпочався з промислового, передусім гончарного виробництва за римською технологією. Починаючи з першого століття в регіоні починає переважати високоякісна масова і дешева римська гончарна посуда, яка швидко витісняє грубу і крихку за довго тривалими процесами виготовлення слов'янську кераміку. Уже на початку I ст. н. е., на думку В.В.Кропоткіна, римська кераміка витісняє місцеву слов'янську спочатку до 50%, а в кінці I століття н.е. - на 71%[86, с.42 - 43, с.181].

Хід економічних взаємовідносин Римської імперії з населенням Бастарнії (Прикарпаття і Подністрів'я) дав підстави кристалізувати в регіоні римо-провінційну культуру. Здебільшого, як наголошують дослідники в цю культуру були втягнуті слов'яни карпи та бастарни. Власне ці два королівства вели активні торгово-економічні відносини з римськими імператорами та їх провінційним урядом розміщеним в провінціях Дакія, Мезія, Паннонія. За свідченнями римських

істориків уряди цих народів порушували перед імператорами питання про укладення військово - політичних союзів, зокрема проти готів, виплати Римською імперією за дружбу грошових данин, врегульовували питання торгово - економічних відносин. Якщо бажаного не вдавалося добитись шляхом переговорів, то карпи та бастарни намагалися добитися поступок від Римської держави внаслідок розпочатих проти імперії, воєн, які велись, як засвідчують римські історики, з перемінними успіхами[57, с.277 - 329].

Римський історик Флавій писав:” що карпи ведуть в провінції Мезія активні бойові дії. Хоча війна і була недовготривала і скоро наступив мир, варвари налякали римських купців. Дальше і карпи і бастарни зберігали мир, оскільки були зацікавлені в торгівлі. Варвари не підносилися проти римських законів і спонукали других варварів до виконання імператорських договорів про мир. Слід наголосити, що римляни прекрасно розуміли, що перейти Карпатські перевали і виступити війною проти чисельних королівств бастарнів і карпів у Римі вже немає сили, тому імператори змінили тактику у взаємовідносинах з останніми, яким надали статус “друзів Риму”, яким виплачували щорічну “стипендію”- данину. В III ст. н. е. внаслідок зміцнення позицій Риму в даному регіоні, імперія відмовилась виплачувати данину карпам і бастарнам, що заставило їх включитися в активні бойові дії проти Римської імперії”[131, с.43 - 46, с.67 - 68].

Звернем увагу на археологічні знахідки з Прикарпатського регіону, розгляд яких, дає підстави вважати, під римським впливом у I - II ст. н.е. слов'яни - бастарни, переймали римські технології, як вважав дослідник К.Маєвський, які використовувалися бастарнським населенням навіть у V ст. н. е. На його думку, римо - провінційний гладкий посуд, гончарна кераміка, римські технології при виготовленні залізних виробів, скла були домінуючими у Прикарпатті і у III ст. н.е. і навіть у важкому для цього регіону IV столітті н. е. , хоча в цей час вплив Риму уже був мінімований. Про римський вплив нагадує й той факт, що у системі розрахунків за товари у слов'ян Бастарнії залишається римська монета, яка не втрачала своєї ціни і у IV - V ст. н.е.[101, с.151 - 153].

Сукупність проаналізованих джерел, та знайдені близько 340 великих скарбів римських грошей дають підстави наголошувати, що відносини товар - грошові, на римській грошовій одиниці та розрахунках, залишається сталою навіть після відходу з Прикарпатського регіону римської торгово - економічної та політичної системи.

Дослідник М.Ю.Смішко наголошував, що римська кераміка зберігалася у Карпатських курганах на протязі всього часу римо - карпських взаємовідносин, фактично до IV - V ст. н.е. Дослідник вважав, що у більшій мірі карпи та бастарни зберегли всі економічні, політичні та культурні надбання римської доби і в V ст. н. е.[151, с.151 - 152].

Треба наголосити, що карпам і бастарнам римляни відводили значне місце у своїй торгово - економічній політиці. Бастарни, як великий народ Прикарпаття, Подністров'я і Карпат, якими римляни означили “Альпи Бастарнські” мав значні економічні та людські ресурси. Римляни, як великий народ, розмістили бастарнів на Певтінгерових таблицях, дорожній карті римських шляхів III ст. н.е.

Все це дає підстави говорити, що римляни досить добре вивчили Бастарнію з якою вони проводили економічні та політичні взаємовідносини. Дослідниця О.В.Кудрявцева наголошувала, що карпи і бастарни проводили з Римом багатовікову політичну, економічну і військову боротьбу, тому Рим, дотримуючись свої політичній і військових традицій, очевидно досить добре вивчив свої потенційних ворогів і “союзників”, що засвідчує добре відтворені римською картографією території карпів та бастарнів, які точно зафіксовані на Певтінгерових таблицях[88, с.37 - 38].

Характерно, що свідчення Певтінгерових таблиць співпадає з археологічними джерелами, які зафіксован культурою Карпатських курганів. Дослідник М.Ю.Смішко вважав, що культура Карпатських курганів - карпів, як і черняхівська культура - бастарнів з II по IV століття пройшли внаслідок римського впливу декілька етапів модернізації, що зафіксовано археологічними старожитностями, які покрили Прикарпатсько - Дністровський регіон однотипними римо - провінційними старожитностями. Весь цей регіон карпів та бастарнів відповідає співставленням римської картографії I - III ст. н.е. Певтінгеровими таблицями, та свідченнями грецьких та римських істориків, зокрема К.Птолемеєм, сьогодні вже реально відтворюється Бастарнія, яка є сусідкою римських провінцій, що дає право вивчати Бастарнію у тісному взаємопроникненні римської та слов'янської культур. На території, означеної на карті К.Птолемея знайдена велика кількість скарбів римських грошей, римський глиняний посуд, римські амфори, горщики, глечики,

срібні римські фібули, золоті браслети, перстені, підсіски, римські скляні вироби, римська зброя, вироби сільськогосподарського призначення, плуги, серпи, коси, кольорове скло, підсвічники. Знайдені скарби римських монет, які були загорнуті в дорогу римську золототкану тканину. Все це свідчить, що римська тканина теж була предметом купівлі багатой верхівки бастарнського суспільства[191].

Дослідники староукраїнської мови наголошують, що внаслідок римського культурного впливу модернізується гуцульська мова, гуцульський алфавіт, гуцульська абетка, гуцульське письмо, культура, фольклор, староғалицьке право. Вчені наголошують, що глибокі слов'янські традиції в римський час поєднуються з передовими римськими технологіями та передовими технічними та науковими надбаннями. Наявність в могилах як римських привозних речей, так і знарядь праці, які виготовлені на місці може говорити про технічний і технологічний синтез римських і слов'янських технічних та ремісничих центрів, де слов'янські перейняли римське гончарне мистецтво та ремесло. Все це є головними державними ознаками Бастарнії[191].

Пам'ятники культури Карпатських курганів дають право, археологічно доказати, що в I - III ст. н.е. між римлянами і слов'янами пройшли глибокі торгово - обмінні зв'язки, які проходили як через Карпати так і по Дністру. Основними народами, що перейняли римські традиції були карпи і бастарни, які зберігали римські традиції і в IV ст. н. е. розвивали їх в рамках держави Бастарнії, яка була раптово знищена гуннами[3, с.67 - 88].

Римський історик Евсеній (314 - 340рр.) розповідає в IV ст. н. е., що автохтонними мешканцями Поністров'я, і Попруття є слов'яни: карпи і бастарни. На базі цих свідчень радянський дослідник Г.Б.Фьодоров наголошував: "що Евсеній знає цей регіон (Бастранію) до приходу гуннів. Слов'яни бастарни і карпи були в тісних відносинах з римлянами і тому добре були відомими в Римі внаслідок своїми торгівельними здібностями та політичними взаємовідносинами. На думку дослідника, який теж робив реконструкцію джерел, Бастранія процвітала до приходу на територію України, гуннів, які могутнім ударом, знищили її військо - політичну та торгово - економічну систему, перетворивши колись квітучі торгово - ремісничі центри на пустир, привели колись квітучу країну Бастарнію та всі її попередні політичні та торгово - економічні надбання до занепаду[172, с.51 - 55].

Цю думку підтверджує і визначний російський дослідник Б.О.Рибаков, що археологічний шар Бастарнії, IV ст. н.е. - це згарища і попелища, тому складно проходить означення слов'янських пам'яток Прикарпаття у цей час. З археологічної точки зору, вся трудність полягає в тому, що слов'яни - бастарни, з однієї підупали під вплив римо - провінційної культури і набрали рис останньої, а з другої, що ця їх культура була раптово знищена гуннами[133, с.405].

Знаходячись під сильним римським політичним, економічним та культурним впливом, наголошував М.І.Артамонов, традиційний слов'янський археологічний матеріал бастарнів змінився. Його слід визначати по римських та римо - слов'янських старожитностях. Така римо - слов'янська культура склалася в Прикарпатті і Подністров'ї. Ця римо - слов'янська культура, як складова держави Бастарнії, яка складається з багатьох компонентів включаючи політичні, економічні взаємовідносини з Римом, потребує подальшого дослідження[2, с.47 - 49].

Інший вчений В.В.Кропоткін наголошував, що внаслідок сусідства слов'ян Прикарпаття та Подністров'я з Римською державою в них розпочались процеси, які привели їх до набрання римо - провінційної культури. Однак це тільки Прикарпатські та Подністровськеї слов'яни створили слов'яно - римські старожитності, які відомі нам під назвами культури Карпатських курганів та черняхівської культури. Власне ці старожитності і складають Бастарнію, в якій проходив особливий процес етнічного, політичного, культурного, та економічного розвитку, де останній засвідчений великими скарбами римських монет[84, с.32 - 33].

Таким чином, за висновками археолога Ю.В.Кухаренка "Римська доба" дала можливість слов'янам Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я) піднятися на досить високий, як для тих часів, рівень життя. Бастарнія внаслідок сусідства з Римом піднялась на досить високий рівень відчати до провінційних римських стандартів. Бастарнія, як бачимо із археологічних джерел і з усіх сил тягнулися до римлян. Археологічні джерела говорять про високий рівень політичної і торгово - економічної Бастарнської цивілізації, яку географ К.Птолемей вивисує на карті серед інших народів Сарматії, в епоху перебування тут римлян[191].

У бастарнів римської контактної зони появляються політичні та економічні організації, які мало чим, структурно і військово відрізняються від військової та економічної організації римлян[89, с.64 - 65].

Як наголошують археологічні дослідження в Бастарнії городища і села будувались планово. Забудови складали вулиці і квартали. За таким самим принципом будувались і городища - міста, які нагадували римо - провінційні міста Дакії. Основна роль цього часу, городищ і селищ, це організація ремесла та торгівлі. Дослідник Е.А.Рикман вважав, що така система забудови сіл та міст у слов'ян Прикарпаття та Подністров'я, основне населення яких були бастарни, склалася внаслідок впливу римлян. Така система забудови називалася римським квадратом. Все це говорить, що внаслідок впливу римлян у слов'ян склалося класове суспільство, яке носило усі ознаки Бастарнської держави[141, с.75 - 76].

М.Ю.Смішко вважав, що будинки слов'ян римського часу дуже схожі на будинки даків, які зображено на колоні Трояна. На думку дослідника будинки даків та слов'ян, які зазнали римського впливу були майже тотожні і тягнулися однією формою від Подунав'я до Прикарпаття[149, с.111 - 115].

Радянський дослідник Подністров'я Г.Б.Фьодоров з цього приводу наголошував, що Клавдій Птолемей описуючи Прикарпаття вказував, що будівлі були у бастарнів, пекінів та карпів. Античні автори, на думку дослідника, завжди наголошували, що народ бастарнів одні з венедських народів. Фінікійські джерела, як наголошував дослідник, на одній і тій же території розміщують венедів і бастарнів часто ототожнюючи їх. Цілком очевидно, що венеди і бастарни це один і той же народ. Вже в I ст. н.е. бастарни очолили військово - політичний союз проти римлян, який проглядається з карти К.Птолемея і який відомий з римських джерел, оскільки його очолював король Бастарнії, Дельдій[191]. Внаслідок розгрому бастарнів римлянами в подальшому цей Прикарпатський військов - політичний союз очолили карпи[172, с.51 - 55].

Галицький дослідник О.Партицький вважав, що бастарни і карпи по чергово очолювали боротьбу проти Риму поступово підпадаючи під їх політичний, культурний та економічний вплив[119, с.3 - 8].

Про проживання слов'ян карпів, бастарнів та пекінів у сусідстві з Римською державою наголошував у XIX столітті дослідник М.С.Дринов. Він вважав, що заселення Балкан розпочалося із римо - слов'янських взаємовідносин. Перше переселення слов'ян на Балкани відбулось в III ст. н.е. зі згоди римлян. Римляни теж знали про стародавнє проживання слов'ян на Дунаї та Балканах тому не заперечували переселенню Карпів на стародавню батьківщину[55, с.11 - 15].

Такої думки дотримувався і В.А.Городцов, який вважав, що даки - слов'янський військово - політичний союз був розгромлений римлянами. Даки були повністю знищені римлянами, а слов'яни - бастарни, внаслідок переселення в Карпати і Прикарпаття, тільки частково. Бастарни відійшли в Прикарпаття, зміцнили свій військово - політичні і державні інститути, які відомі з карти К.Птолемея, як держава Бастарнія, і звітти продовжили боротьбу з окупантами поступово підпадаючи під вплив Римської держави, оскільки протистояти їй в епоху імператора Трояна бастарни не мали сил[191]. Об'єднані бастарни, карпи та пекіни зуміли в II ст. н.е. зупинити просування римлян в глибину Прикарпаття. Римляни дійшли до Коломиї, що видно із Певтінгерових таблиць, де археологами відкрити табір в якому стояв римський легіон. Там вони вступили з бастарнами та карпами у торгово - економічні відносини, зацікавили останніх своїми політичними, військово - економічними, технічними та торговельними досягненнями і ще на два століття зуміли затриматись в регіоні, економічно збагачуючись і політично та культурно систизуючи та нівелюючи культуру слов'ян[43, с.27 - 35].

Слід наголосити, що середньовічні автори, зокрема "Слово о полку Ігоревім" XII століття коротко наголошувало "на добрих віках Троянових". А "Слова і откровения святих сказателів", яке було написане в XIV столітті наголошувало: "слов'яни розуміли під Трояном царя у Римі". Як бачимо, ще навіть у XIV столітті були добре відомі історичні джерела, які відтворювали римсько - слов'янські політичні та торгово - економічні взаємовідносини. Епоха імператора Трояна залишила сильне враження у слов'ян Прикарпаття та Подністров'я (Бастарнії). Як наголошував дослідник XIX століття М.А.Максимович: "Через тропу Троянову торгували з Римською імперією через Карпатські гори. "Віка Троянові" були визначною епохою, оскільки літописець на сьомому столітті по тій епосі згадує згадує про цю благодатну епоху"[103, с.23 - 68].

Одже часи Трояна, II ст. н. е, це не тільки прихід римлян у Подунав'я та Подністров'я, це і часи формування слов'янського етносу, їх державності та ранньофеодальної культури, яка відома згідно карти К.Птолемея, як Бастарнія[191]. Про це говорять і пам'ятні слова "Слова о полку Ігоревім", які порівнюють "Часи Трояна" з "Часами Ярослава Галицького". Таким чином автор фіксує найкращі часи політичного і соціально - економічного розвитку своєї Батьківщини, Галичини, тим самим кристалізуючи історію від Бастарнії до Галичини через призму тисячолітньої історії з II ст. н.е. "Часів Трояна" по XII століття "часи Ярослава" в час якого міжнародні зв'язки з Візантійської імперією (яка вважала себе спадкоємницею Римської) набули не тільки дружніх відносин, але й були зафіксовані династичними зв'язками з правлячим візантійським імператорським домом Комненів[68, с.287 -301].

Слід наголосити, що такий екскурс літописця підтверджується і археологічними, етнографічними, топографічними та гідронімічними та мовно - лінгвістичними джерелами. Дослідники виявили в культурі карпатських курганів всі ознаки, які поєднуються з римо - провінційною та слов'янською культурою I - IV ст. н.е. Ця культура має в собі всі основні риси господарювання, культурного та економічного розвитку, який прослідковується в архітектурі, культурі та господарстві, одязі та ремеслі й архітектурі, релігійних обрядах, які ще від часу Бастарнії II ст. н.е. функціонували на території стародавньої Галичини у XII столітті. Аналіз етнографічного та сільськогосподарського матеріалу, землеробських знарядь праці, дає підстави наголошувати, що населення стародавньої Бастарнії з II - IV ст. н.е. отримавши нові римські технології і затвердили їх у місцевій слов'янській сільськогосподарській культурі, основні риси якої проглядаються ще й у XIX столітті. Така стародавня консервація культурних звичаїв та методів господарювання на території Галичини, говорить про те, що населення Галичини піддавалося іноваційним впливам тільки тоді, коли вони дійсно носили передовий взрив в господарстві, культурі економіці та політиці. Власне такий передовий взрив на території Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я) відбувся внаслідок приходу в регіон Римської державної, економічної та культурної системи. Римська цивілізація, була I - II ст. н.е. дійсно у останній фазі своєї найбільшої політичної та культурної могутності та найвищого розвитку. Рим дійсно виявив великий вплив і заставив законсервуватися своїм надбанням, які перейняли слов'яни Бастарнії (Прикарпаття і Подністров'я) на подальші віка. Більш досконалої системи як політичної, економічної та торгівельної, які створили та передали слов'ям Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я), римляни. Тому і не дивно, що всі перейняті римські технології за період I - IV ст. н.е. внаслідок сусідства були живучими ще навіть у продовж X - XII ст. н.е. в народній пам'яті та творчості кращих представників народного епосу та літературної творчості[66, с.104 - 112].

І це цілком ймовірно, оскільки слов'яни карпатської зони, як наголошував С.Б. Берштейн, в епоху Трояна, модернізували свій суспільно - економічний і політичний лад. Це на думку дослідника впершу чергу прослідковується в військово - політичному та торгово - економічному відношеннях, які модернізуються внаслідок експансії Риму.

Слід поглянути на політичну ситуацію на передодні вторгнення римлян у Подунав'я та Прикарпаття. Римляни до цього часу розгромили кельтів та готів в Центральній Європі, а подальшому захопили весь басейн ріки Дунай. В своїй дунайській кампанії римляни розгромили всіх, зокрема могутніх даків, а їхню Дакську державу перетворивши її у свою провінцію. В цей час римляни зайняли всі причорноморські міста і зокрема Крим. Такі їх агресивні дії особливо підштовхнуло до консолідації слов'ян і кристалізації у них феодальної держави, яка відома з карти К.Птолемея, як Бастарнія[191].

Вхід римської військово - політичної системи у нижнє Подністров'я, заняття найбільшого на Дністрі стародавнього торгово - ремісничого центру, міста Тіри римлянами повинно було сильно налякати слов'ян, що й призвело до їх консолідації в державу Бастарнія.

В цей же час слід наголосити, що Рим не задовільнявся тільки територією Нижнього Подністров'я у планах римлян стояло питання завоювання "Альпів Бастарнських" в яких було багато металів, золото, срібло, залізо та сіль. Розуміючи це Рим утворив у Подністров'ї та Прикарпатті, покрайній мірі у тій частині, якою володів до Коломиї, чисельні військові пункти - фортеці, торгово - ремісничі центри. Власне цю зону, в першу чергу Рим перетворив на суцільне торгове представництво, яке перше повинно було зондувати політичні інтереси панівної імператорської версти та військово - політичної потуги Римської держави.

Власне ці передові торгові римські пункти під Коломиєю в Івано - Франківській області, які утверджував римський військовий легіон, тривале стояння якого у II - III ст. н.е. виявленого під сучасним містом Коломиєю, повинно було спонукати подальше просування римлян в Прикарпаття і області Карпат. Про такі просування розповідають легенди. В Карпатах один із перевалів називається "Перевал легіонерів". Гуцульська легенда розповідає: "що римляни декількома легіонами намагалися просунутися в області Карпат, однак горді карпи напали на римські легіони в горах і в кровопролинній битві перемогли римлян, решта римських воїнів організовано, відійша на рівнину і більше в області Карпат не вторгалась. Похоронивши переможених римлян на цьому перевалі в знак своєї перемоги, карпи назвали його "перевалом легіонерів". З такою назвою цей перевал в легендарній традиції він був відомий ще в XVIII - XIX століттях, що зафіксовано австрійською науковою та письменницькою елітою.

Внаслідок взаємопроникнення уже в I ст. н.е. слов'яни йшли служири в римську армію, попадали навіть в елітні римські легіони. Римські джерела відзначають, що слов'яни швидко вивчали римську мову, культуру і були зразковими римськими солдатами в Дакії. Дослідники відмічають, що у I - IV ст. н.е. слов'яни складали значні групи у римських легіонах Мезії та Дакії. Вони охороняли території поблизу Карпат та в Подністров'ї. Така слов'янізація римських легіонів пояснюється великою платою за службу римським імператорам в небезпечних контактних регіонах. Водночас завжди можна було налагоджувати контакти з місцевими князями за посередництва своїх соплеменників, які служили Римській державі. Римські імператори одночасно виконували декілька завдань, вони просувалися на території варварів за рахунок тих варварів, які були на службі у Риму. Римські імператори одночасно захищали вже захоплені території руками варварів від ще більш запеклих і войовничих, на їхню думку, варварів. Так пояснюють прийняття в римські легіони Дакії і Мезії слов'ян, римські джерела. Прийняття великої кількості слов'ян у римське військо і збільшення чисельності римських легіонів у Мезії і Дакії за рахунок варварів було зумовлене довгим часом перекидання римських легіонів на потребу захисту провінцій Мезії та Дакії з внутрішніх територій Римської імперії. В такий спосіб Римська імперія, як виразилися римські дієписці: "імперія руками варварів воювала з багаточисельними варварами. Внаслідок знання мов можна було в любий час вступити в переговори і відтягнути початок війни, а за цей час підтягнути римські легіони для відсічі ворога. Знання слов'янських мов давало римським купцям переваги і в торгівлі в мирний час"[23, с.18 - 19].

Інший дослідник В.П.Погорелов наголошуючи на великій кількості слов'ян у римських легіонах засвідчує, що на місцях стоянок римських легіонів у Мезії, Дакії та у Прикарпатті, віднайдено слов'янську специфіку написання латинської мови. Тут у римському світі, на думку дослідника склався слов'яно - римський мовний сембіоз. Внаслідок довготривалого перебування слов'ян у римських легіонах і постійного поповнення слов'ян у римських легіонах склався слов'яно - римський мовний жаргон чи слов'яно - римська мова, а це говорить про значний прошарок слов'ян у римських легіонах, які знаходилися в провінціях Мезія, Дакія, та передових легіонах, які знаходилися в Подністров'ї та Прикарпатті. Дослідники наголошують, що слов'яни римської армії були грамотні, володіли латинською мовою, яка носила слов'янський відтінок. Вони слов'яни, римські солдати, виражали латинськими буквами слов'янські думки військового, культурного, історичного та побутового плану[126, с.23 - 61].

Власне в цей час, вважали дослідники Ю.В.Бромлей та І.М.Граціанська, слов'яни, римські легіонери, які служили в римських легіонах і приходили на відпуск в слов'янське суспільство Карпат і Прикарпаття і називалися на місцевій слов'янській мові "легінями". Це слово слов'янізоване від римського слова легіонер і означало молодий хоробрий парубок, воїн. Власне такі воїни - легіні, які відслужили у римському війську, в подальшому в слов'янському війську ставали воєначальниками, старшими дружинниками, військовими радниками слов'янського князя. Власне легіні - легіонери формували оточення князя були його військовою знаттю. Легіні - легіонери, слов'яни солдати римської армії, які пройшли військову виучку в римській армії та добре розуміли військову стратегію і розвиток Римської держави реорганізовували слов'янську військово - політичну систему Бастарнії на зразок римської державної системи. Власне велика кількість "легінів" - легіонерів, воїнів - слов'ян у римській армії, які поверталися з заробленими грошами в слов'янське суспільство, на думку дослідників, складали той кістяк, який і реорганізував слов'янське суспільство Бастарнії за римським військово - політичним зразком, прискорював

зародження і становлення феодалізму в слов'янському суспільстві Бастарнії(Прикарпаття і Подністров'я)[32, с.7 - 15].

Дослідник Т.Момзен, наприклад, вважав, що принципи поповнення “варварами” римських легіонів і надання “варварам - воїнам” римського громадянства активно функціонував від Цезаря до Діоклетіана. Ця тактика і стратегія римських імператорів була стратегічно вірна, оскільки давала за рахунок прирівнювання варварів, в тому числі й слов'ян, до римських громадян включати в політичні інтереси римлян і не римлян. Власне отримавши римські права “варвари” ще з більшою охотою впроваджували римські державні інститути в “варварське суспільство” Бастарнії, яке утримували за допомогою римської зброї на протязі довгих віків. Власне від Цезаря до імператора Діоклетіана, варварам надавали римське громадянство і заставляли служити в римських легіонах на території їх етнічної батьківщини. Однак після Діоклетіана із - за варварських переворотів на імператорському троні, нові імператори відмовилися від надання римського громадянства варварам і обмежили їх прийом в римські легіони втому числі й слов'ян. Однак в III - IV ст. н.е. в слов'янському суспільстві вже була багаточисельна військова еліта, яка пройшла римський вишкіл у римському війську, тому відмова приймати слов'ян у IV ст. н. е. не мала вже великого значення. Слов'янське військо в IV ст. н.е. вже було добре організоване і вело активну боротьбу з Римом, де сама боротьба модернізувала слов'янське військо і військово - політичну систему, зокрема в державну структуру Бастарнію, епіцентром якої були регіони Прикарпаття та Подністров'я[108, с.21 - 49].

Цілком очевидно, наголошував С.Б.Берштейн, що в II -III ст. н. е. в супротиці з римлянами в Подністров'ї та Прикарпатті проживаючі народи, розмовляючи однією мовою, Бастарни та Карпи, які розвинули свою державність відомо із джерел, як Бастарнію. В подальшому, як наголошував І.Забелін, владу в бастарнів перейняли карпи, як, як називали хорватів на римській мові, римляни. оскільки, назва хорвати відноситься до назви їх гір, які на слов'янській мові називались: Хорбати, Грби, Горби. Власне і ця назва була латинізована римлянами в назву Карпати. Римляни вперше замість першого свого означення гір “Альпів Бастарнських”, якими вони називали слов'ян - бастарнів, на межі тисячоть та в I - II ст. н. е. називали Горби Хроюбати – Горбати, як їх називали слов'яни слов'янською мовою, назвою - “Карпати” назвою нового силового народу в цьому регіоні кінця II поч. III ст., хорватів, яких називали римською мовою карпами, а їх гори гори Карпатами. Власне в II - III ст. н.е. римляни замість старої назви ріки Тіри, на якій лежало однойменне місто Тіра почали означувати ріку Дністер - чи Данеєстр. Якщо врахувати, що в ріку Дністер впадають її найбільші притоки Бистриці, які вчені означували з племінним об'єднанням бастарнів - бистрян, бо річка бистр - иця, Дністр - Дністрер цілком може бути реальною першо - назвою, якою означували і на якій проживали бастарни і якою означили в географічному розумінні, римляни, яка в римських джерелах, як Дністер означається в II - III ст. н.е. Звідсіля вважають вчені - мовознавці, слов'яно - римські мовні відносини слід укладати на мові бастарнів - карпів -хорватів, яка в II - III ст. н.е. домінувала в регіонах Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я). Не даремно мовознавець С.Б.Берштейн наголошував, що взаємовідносини римської мовної структури з слов'янською мовною структурою слід прослідковувати на хорватській мовній основі, оскільки власне вона в епоху Бастарнії у Прикарпатті та Подністров'ї у I - IV ст. н.е. була домінуючою. Уже в I століттях н.е. у римських провінціях Мезії, Дакії та Подністров'ї на поселеннях римських легіонів зафіксовані написи слов'ян - римських солдатів. Всі написи зроблені на слов'яно - латинському лексиконі і дають право наголошувати на глибоке проникнення слов'янської мовної етнокультури у римську - військово - політичну систему. Прийом слов'ян у римське військо дає право наголошувати, що уже в I ст. н.е. Рим намагається закріпитися на цих землях, особливо в областях Прикарпаття та Карпат. Власне тут римляни починають розробляти поклади золота, срібла, міді, що зафіксовано римськими джерелами та археологічними розкопками. Така ситуація змушувала римську адміністрацію слов'янам - солдатам надавати римське громадянство, оскільки вони внаслідок компромісливих переговорів та особистій матеріальній зацікавленості могли стримувати наступи слов'ян, бути посередниками при організації вигідних та стабільних торгово - економічних операцій та політичних взаємовідносин Риму з державою Бастарнією[191].

Як засвідчують джерела Римська держава всіляко заохочувала слов'ян вступати в римську армію, розвивати доборосусідство, що зауважено і слов'янськими джерелами, зокрема “Словом о полку Ігоревім”- “були благодатні віки Троянові”. Всі ці взаємовідносини засвідчені і археологічними старожитностями черняхівського типу, які є виразником римо - провнційної культури державного

утворення слов'ян Бастарнії, яка розвинула головно римо -провінційні інститути в Прикарпатті та Подністров'ї[23, с.16 - 21].

Внаслідок вивчення цих мовних написів вчені прийшли до висновку, що західно - українська мовна спорідненість та топоніми, які їй належать хорватській мовній спільноті і входить до південної гілки слов'янських мов. Предки південних слов'ян проживали у Карпатах і Прикарпатському регіоні до свого виселення на Балкани і були безпосередніми сусідами сучасних Прикарпатських українців, а отже формували сучасну українську мовну спорідненість. Обіймаючи Прикарпаття, Подністров'я та Закарпаття ця слов'яно - українська народність з своїм мовним ареалом у I - II ст. н.е. вступила в прямі взаємовідносини з Римською цивілізацією, зокрема з її сусідніми провінціями Паннонією, Мезією, Дакією[23, с.72 - 84].

Внаслідок вивчення цих мовних написів, наголошував С.Б.Берштейн, що зафіксовані в римських військових таборах у Паннонії, Мезії, Дакії та Подністров'ї вчені філологи прийшли до висновку, що основний мовний ареал цих слов'янських латинізованих написів це Карпати і Прикарпаття і ці слов'янські племена належать племінному об'єднанню карпів - хорватів[22, с.7 - 8].

В результаті вивчення слов'янської мови Карпатського регіону можемо говорити про староукраїнський тип західно - української діалектології. На основі староукраїнської діалектології, фольклору та топоніміки можемо відзначити архаїчність карпато - українського лексичного та мовного ареалу. У поєднанні лексики, вимови та правопису з топонімією, гідронімією староукраїнського мовного ареалу Карпатського та Прикарпатського регіону можемо наголосити, що староукраїнський етнос у мовному розумінні належить до стародавнього мовного району, який можна поєднати з етногенезом слов'ян чи архаїчної української мовної культури[109, с.13 - 15, с.468 - 580].

Таким чином внаслідок мовного римо - українського взаємовпливу між римським етносом та староукраїнським етносом Прикарпаття та Карпат у II ст. до н.е. - II ст. н.е., як наголошував український вчений М.Ю.Брайчевський, можна починати порівняльне вивчення взаємопроникнення двох римського мовного ареалу з староукраїнським мовним ареалом. Ми бачимо швидко, як мовну так і культурну адаптацію римлян до слов'ян. Складається враження, що десь в минулому ці етноси вже проживали в одному мовному та культурному конгломераті індоєвропейського етносу. У безпосередньому сьогоденні сусідстві українського етносу з римським, вважав М.Ю.Брайчевський, підвищився культурний рівень місцевого населення. В цей час староукраїнське суспільство переймає римські зразки ремісництва, землеробства, та будівництва як осель так і тогово - ремісничих городищ. Найбільшим надбанням староукраїнського населення стала римська грошова система. Найбільші скарби римських монет виявлено в Львівській, Тернопільській та Івано - Франківській областях України, тобто в найбільш близькому сусідстві до римського мелесу в I - III ст. н.е.[29, с.222 - 223].

Цілком очевидно, що велика кількість римських монет у слов'ян Прикарпаття могла накопичитися по декількох джерелах збагачення: I - служба слов'ян у римських легіонах, II - різнопланова міжнародна торгівля, III - щорічні грошові подарунки слов'янським королям та князям дружнім до Римської держави “взак миру та дружби”, IV - війни з Римом і збагачення внаслідок проведення успішних військових кампаній, V - праця частини вільного слов'янського населення “колонату”, по найму в різних галузях римського господарства, передусім землеробства. Як наголошував український вчений М.Ю.Брайчевський, уже за Побужжям та в Подніпров'ї немає такого широкого міжнародного римо - слов'янського ареалу, який є Прикарпатті. Власне тут, такі широкі рамки, від мовного взаємопроникнення, до торгово - економічного та політичного. Вся ця передова зміна ладу з родового до феодального пройшла у I - IV ст. н.е. тільки на території Прикарпатського регіону, майбутньої Галичини, що й засвідчено в пам'яті народу, який знає історію від “часів Троянових” до “часів Ярославових” і пов'язує її виключно з Прикарпатським регіоном, тому регіони Побужжя і Подніпров'я не зазнали римо - провінційного впливу, не стали перефірійно - римською культурою. Важко означити взаємовідносини цих регіонів з Римською державою, скоріше всього, що вони обмежувалися торгівлею хлібом та перекупом римських імпортованих товарів. Все це проходило у той час, коли у слов'ян Прикарпаття та Подністров'я зароджувалась ранньофеодальне суспільство та державність на римо - провінційному впливі. І тут, наголошував дослідник, головним джерелом торгівлі був хліб, мід, віск, хутра, сіль. Зменшення виробництва зерна та виготовлення хліба, на думку дослідника, була однією з головних проблем

Римської імперії. Розвиток рабовласницької системи вів до кризи господарства в Римській державі. Ця хлібна криза уже була відчутна у Римській державі у I ст. н. е. Зменшення виробництва хліба і примусило Римську державу часів імператора Трояна до завоювань земле - обробних регіонів. Концентрація земельних багатств у меншості римського суспільства, вивільнення із виробництва великої кількості вільного населення, яке вважалося римськими громадянами заставило державу вирішувати свій давній лозунг "хліба і видовищ". Звичайно це вільне населення із - за неспроможності само себе прогодувати, з однієї сторони поповнювало римське військо, яке було на повнім забезпеченні держави з іншої сторони поповнювало римських бідняків, яких теж треба було годувати. Все це примушувало імператорів Римської держави до широкомасштабних купівельних операцій, особливо з регіонами, які прилягали до володінь імперії[26, с.81 - 90].

Щодо торгових операцій з слов'янами Карпат то про це нам засвідчує епітафія намісника Нижньої Мезії Тіберія Плавтія Сільвена Еліана, часу правління імператора Нерона, який у своєму звіті імператору вказував на успіхи військові та дипломатичні. Окрім цього він наголошував, що він був першим намісником Нижньої Мезії, який знизив ціну на печений хліб у Римі, виславши в столицю великі запаси зерна. Якщо Плавтій Сільвен Еліана був першим таким успішним намісником, перед ним напевно теж були намісники, які теж вирішували такі ж завдання. Очевидно такі ж намісники, були і після нього, які успішно закуповували хліб у слов'ян і перепраляли їх у Рим.

Зовнішня політика Риму до слов'янських королівств Прикарпаття та Подністров'я, зокрема Карпів та Бастарнів, згідно проаналізованих нами римських джерел, велась двома шляхами. Перший - це колоніальний, насильницьке захоплення земель і народів і перетворення їх в сировинний придаток для матеріального збагачення Римської імперії. Там де це було неможливо і римська військова машина зазнавала сильний військовий опір застосовувався другий шлях - римляни вступали з "войовничими сусідами" в добросусідські взаємовідносини, розвивали з ними торгово - економічні та політичні стосунки і перетворювали їх на "союзників". Така форма експансії вважав український дослідник М.Ю.Брайчевський, теж була разюча, оскільки заставляла через певний час ворогів " грати в політичні та економічні взаємовідносини" за римськими правилами. Однак навіть, якщо широкомасштабної інтеграції Римська імперія, зокрема регіонів Прикарпаття, не досягала, то торгівля організовувалась по римських правилах торговельної системи. Переважно серед товарів, який потребував Рим був хліб, що обумовлювало ріст землеробства та продуктивних сил в населення Прикарпаття та Подністров'я[26, с.81 - 90].

Власне в цей час тотожними за римськими мірними принципами стає система мір. Зокрема поєднується в однаковості римський квадратник та слов'янський четвертак (26, 6 л.), римський медимн та слов'янський півосьмирик(52, 52 л.). Ця тотожність на думку Б.О.Рібакова вже активно функціонувала в I ст. н. е.[132, с.3 - 7].

Все це підтверджує довготривалі римо - слов'янські, передусім економічні, взаємовідносини, які для Риму були життєво необхідні, оскільки від постачання хліба залежало існування самої Римської імперії. Підтримання сталих торговельних взаємовідносин з слов'янами Прикарпаття, було головним завданням зовнішньої політики Риму з регіоном у II - III ст. н.е. з Бастарнією[133, с.43].

Водночас в середовище слов'ян римляни ввозили свої товари, які виробляли в Римі і тим самим забезпечували сталий ринок збуту. Слід наголосити, що римляни активно вивчали великий слов'янський ринок, вивчивши його прийшли до висновку, що найбільш жвавий інтерес у слов'ян є до римських грошей. Як наголошують джерела довготривала торгівля хлібом проводилась тому, що хліб був не дешевий і довгий час мав сталу закупівельну ціну. З цього приводу Пліній твердить, що на закупівлю хлібу тільки на Схід, оже в район території України, вивозилося понад 100 мільйонів сестерцій, це у район, де римляни чесно торгували і не могли відібрати його силою римської зброї[26, с.81 - 91].

Всі ці свідчення римських джерел підтверджуються і археологічно. Археолог О.В. Фенін наголошував, що уже на території Прикарпаття у I ст. н.е. внаслідок римського впливу формуються зарубинецько - пшеворські пам'ятки. Власне на цій території віднайдено 266 великих скарбів римських монет. У 26 пунктах були знайдені різноманітні речі та предмети римського походження. Величезна кількість римських речей знайдених у верхній течії басейну Дністра близько 60 штук говорять, що скарби римських монет, що зафіксовані вченими, говорять про значні взаємовідносини слов'ян цього регіону з римським суспільством. До складу імпортованої римської

продукції входить римський глиняний посуд, римські амфори, римські глеки, чари, миски, миталевий, бронзовий, срібний посуд, невеликі казани, кухлі, мисочки, глиняні римські світильники, римські фігурки, амулети, монети - римські гроші. Із 31 скарбів римських монет віднайдених в Прикарпатті, 12 скарбів було віднайдено в південно - східних околицях Прикарпаття, 12 скарбів римських монет знайдено на Дністрі, 5 на півночі і 5 на півдні Прикарпаття.

Переважна частина знайдених монет була карбована в Римі у другій половині I ст. н.е і в першій половині IV ст. н. е. Особливо багато знайдено римських монет періоду Антонінів. Скарби римських монет III - поч. IV ст. не значні. Привертають увагу знайдені скарби золотих монет II ст. н. е., 25 золотих монет в Мукачеві. Значні скарби римських монет в Прикарпатті та в областях Карпат говорить про значний римський вплив на цю територію. Тісні взаємовідносини Риму з королівствами Прикарпаття пояснюються історичним процесом в цей час, які проходили в Римській імперії в якій в цей час були великі труднощі з хлібом внаслідок засух в Єгипті тому Рим звернув увагу на великі сільськогосподарські центри Подунав'я, Причорномор'я та Прикарпаття і Подністров'я. Неможливість військовим шляхом заволодіти цими багатствами та економічними ресурсами змусила римлян до торгово - економічної експансії. З другої сторони, наголошував О.В.Фенін, характеризуючи римські знахідки на території Прикарпаття, експансія римлян в регіон привела до економічного і політичного розвитку слов'янського суспільства. Рим розвинув у слов'ян Прикарпаття основні ремесла: залізо виробництво, скловаріння, солеваріння. Як бачимо із археологічних знахідок: сільськогосподарські залізні знаряддя праці слов'янських землеробів виготовлені за римськими зразками[171, с.92 - 103].

Для забезпечення сталих політичних взаємовідносин римський політичний лад очевидно обслуговував і слов'янських королів та князів. На території Західних областей України, знайдені три римські медальйони, один срібний часу імператора IV ст. н. е. Валенсіана і два золоті епохи імператора Трояна I - II ст. н.е.

Ряд дослідників, зокрема В.Г.Лянскоронський вважав, що цими медальйонами римські полководці відзначали своїх легіонерів за заслуги. Якщо вважати, що багато слов'ян було у римському війську, то дані медальйони в могилах, це відзначення римських легіонерів - слов'ян, які вони привезли на батьківщину і були поховані з ними[99, с.23 - 42].

Таким чином знайдені відзнаки римських імператорів, медальйони, римська зброя, гроші та інші речі яскраво малюють картину слов'янського суспільства у римський час. Виявлені археологами римські речі яскраво малюють картину впливу Риму в кінці I ст. до н.е. і в перших ст. н.е. на територію Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я). Подальші дослідження та знахідки суттєво доповняють і проілюструють римо - слов'янські взаємовідносини, які в XXI столітті суттєво поглиблюються[171, с.92 - 103].

Все це, на думку українського археолога та історика М.Ю.Брайчевського, може говорити про зародження у слов'ян Прикарпаття та Подністров'я класового суспільства. Великі скарби римських монет, які активно беруть участь у товаро - виробничих відносинах у I - II та III - IV ст. н.е., модернізація королівсько - князівської та військово - дружинної організації, феодалізація суспільства, активні політичні та економічні взаємовідносини з Римською державою все це характеризує королівство бастарнів та карпів, як яскраві зразки ранньофеодальної слов'янської державності, яка базується на римській військово - політичній та торгово - грошовій системі. Що стосується самих римських монет, які стали основною грошовою одиницею обігу в слов'янському суспільстві, то слід наголосити, що римське золото і срібло було досить високопробне і цінне і залишалось в обігу і в V ст. н.е.[28, с.7 - 19].

Таким чином можемо наголосити, що роль римських монет у слов'янському суспільстві Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я) була дуже велика, ними практично здійснювалися всі значні торгово - економічні операції. Як засвідчують археологічні джерела частина срібних та золотих монет застосовувалась також для виготовлення ювелірних виробів. М.Ю. Брайчевський вважав, що власне римська монета послужила становленню першої стародавньої грошової одиниці - гривні. Для зручності використання слов'янських грошей, римські монети переливались в злитки срібла чи золота, яким надавалась первна конфігурація, яка в слов'янському світі вважалась слов'янською грошовою одиницею - гривнею. Не слід виключати, що гривни - злитки срібла та золота певної ваги застосовувалися в торговельних та розрахункових відносинах уже в пізньо - римський час у IV - V ст. н.е. Не слід виключати, що внаслідок відходу римської грошової системи

слов'яни потребували мати свою грошову систему, що утвердило в IV - V ст. н.е срібний злиток певної ваги, якого означили, як гривну. Археологи також зауважують, що у слов'янському суспільстві Прикарпаття знайдені дуже цікаві знахідки монет прикарпатських королів, яких виявлено дуже мало. Та все ж вони говорять про намагання королів Бастарнії створити на противагу римській, свою власну грошову систему, за основу якої вони утврджували - гривну. Питання про першу слов'янську грошову систему на території Бастарнії в I - IV ст. н.е. стоїть відкрите і потребує подальшого дослідження, однак можна наголошувати, що слов'яно - українські королі Бастарнії намагалися організувати місцеве карбування монет, які під римським впливом, намагалися відтворювати за римськими зразками[28, с.28 -29, с.34 - 37].

При всій дискусії по цьому питанню можемо наголосити, що знайдені срібні речі місцевих майстрів виготовлених зі срібла у них вміст срібла нищий ніж у римських монетах, динаріях, що говорить, що динарії як лом не використовувались, оскільки мали вищу купівельну та розрахункову вертись, їх роль у місцевому середовищі була виключно, як грошовий знак[114, с.241 - 268].

Такий аналіз джерел дає право робити висновок, що внаслідок римської присутності в регіоні і потреб великої закупівельної кількості хліба, слов'яни підвищили свій рівень господарювання та оргного землеробства в якому застосовувалось залізне (римське) рало з залізним лемешем. Знахідки римських наральників у слов'янських пам'ятках Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я) говорить про широке їх застосування і поширення[115, с.241 - 268].

Отже модернізація ремесел та землеробського господарства, що збільшувало виробництво хліба на території стародавньої Бастарнії у I ст. н.е. під римським впливом та римськими землеробськими знаряддями праці привело до великих прибутків місцевого населення, через накопичення римськиз срібних і золотих грошей, що археологічно доведено знайденими скарбами. В цей час римські гроші стали виразником багатства, і були сталою вартістю, тому присутність Римської держави в сусідстві Бастарнії стала складовою розвитку її економіки, торгівлі та державності[116, с.113 - 130].

Римський історик Корнелій Тацит з цього приводу наголошує, що германці і венеди (слов'яни) застосовують при торгівлі золото і срібло і з охотою беруть римські гроші, а це говорить, що основна функція римських грошей відігравала у Бастарнії найбільший еквівалент цінності, яка обслуговувала усі сфери як економіки так і політики староукраїнського суспільства. Грошова система, яка використовувалася в слов'янському суспільстві Бастарнії, очевидно була і фактором багатогранного впливу Римської держави на неї. Римські джерела неодноразово наголошують, що королі бастарнів та карпів в знак дружби отримували від римських імператори щорічні грошові данини, які були теж своєрідним виявом політичного і економічного впливу на панівну верству бастарнського суспільства. Своєрідним впливом був також і видобуток металів в Карпатських горах та розвиток ремесел, зокрема гончарства за римськими технологіями. Все це на думку М.Ю.Брайчевського з однієї сторони спонукало економічний та технологічний, а з другої сторони військово - політичний вплив. Все це втягувало Бастарнію в римо - провінційну систему, яка обумовлювала розвиток торгово - ремісничих центрів - городищ та військово - політичних центрів фортець та міст. В більшій мірі на ранній стадії, всі ці центри Бастарнії поєднували собою як адміністративні, політичні та торгово - ремісничі центри в яких була сконцентрована і резиденція бастарнського я[28, с.34 - 37].

Археологами встановлено, що римський вплив привів до розвитку місцевого ринку. Власне в цей час по усій території Прикарпаття і Подністров'я (Бастарнії) організовувались місцеві ринки - торжища, які стали зародком торгово - ремісничих центрів - городищ, а в подальшому і міст, зародження яких спостерігається археологами вже в III - IV ст. н. е. Важко уявити собі примітивною королівську владу бастарнів та карпів цього часу. Джерела наголошують на централізованій владі цих королівств. Вони окреслюють їх території, військово - політичну і економічну структуру. Римські джерела зокрема наголошують на неможливості просунутись римській військово - політичній системі в землі багато чисельних варварів. Рідкісні перемоги над бастарнами та карпами римляни передають в своїх джерелах, як факти найвищих звитях. Римський сенат надає за перемогу над карпами імператору титул "карпікус" і зустрічає його в Римі з найбільшими почестями. В другому випадку, загибель бастарнського короля Дельдьо від Краса і розгром бастарнів в битві з римлянами, як найвище досягнення римлян. Однак римські джерела мовчать про великі територіальні надбання в Прикарпатті, щоправда їх легіони стояли в Прикарпатті в районі Коломій,

однак даліше слідів їх проникнення поки що не віднайдено. В III ст. н.е. ми вже бачимо, як засвідчував історик І.Забелін, зворонте - широкомасштабні перемоги карпів - хорватів над римлянами, тому владу бастарнських та карпських королів II - IV ст. н.е. важко назвати примітивною. Римські джерела подають нам витончену дипломатію королів карпів та бастарнів, які вони проводили з Римською державою, зокрема з правителями Мезії та Дакії. Ми бачимо знайдені речі витонченого римського мистецтва, ювелірні вироби, римські прикраси, дорогі римські тканини, дорогу римську зброю та одягу, яку застосовували у побуті бастарнські королі та знать. Знайдені дорогі римські глеки в яких привозилося коштовне римське вино, скарби золотих римських монет яскраво доповнюють побут та багатства бастарнської військово - політичної та торгово - ремісничої знаті, як наголошують римські джерела "гордих королів карпів та бастарнів"[171, с.92 - 103].

Український археолог М.Ю. Брайчевський розглянувши римо - провінційну етнокультурну та військово - політичну та торгово - економічну систему слов'ян Прикарпаття та Карпат виділив її у локальний варіант розвитку слов'янської - староукраїнської державності, який у історичному розумінні започаткував на території України класичний феодально - державний розвиток, як наголосувалось вище, Бастарнії [29, с.44 - 52].

Найкраще і найповніше охарактеризував Карпатську групу пам'яток витділивши їх у локальний варіант і пов'язав їх з пам'ятниками карпського королівства, львівський дослідник М.Ю.Смішко, який виділив культуру Карпатських курганів в окрему локальну групу[151, с.157 -159].

Ці ж пам'ятники Верхнього Подністрів'я та середньої течії Дністра визначний український археолог В.Д.Баран вважає один із варіантів римо - провінційної черняхівської культури, яку датує I - IV ст. н.е.[11, с.9 - 13].

Український археолог та історик М.Ю.Брайчевський по цій проблемі наголошував, що особливий Прикарпатський варіант черняхівської культури, який склався в час сусідства Риму та слов'янських князів Прикарпаття, фактично повністю зберігся і активно розвивався ще і в епоху Київської Русі. Курганний поховальний обряд культури Бастарнської держави з часу III - IV ст. н.е. до епохи Київської Русі майже не змінився, його цілком можна ототожнювати з ранніми часами[30, с.48 - 50].

Щож до черняхівської культури I половини I тис, то вона як вважає український археолог В.Д.Баран, винкла у Прикарпатті як перефрійна культура Римської імперії, яку створило слов'янське населення Карпат, Верхнього Подністрів'я та Західного Бугу. Між Дністром і Бугом в цей час проживало в цей час зарубинецьке населення в сусідстві з фракійською липицькою культурою. Проникнення цих культур відбулося у II - III ст. н.е. Власне в цей час відбувся найактивніший прояв Римської держави у регіоні, що призвело до кристалізації черняхівської римо - провінційної культури. Все це відбувалося на думку В.Д.Барана бурхливими процесами, оскільки через вище означену територію в цей час рухалися сармати, готи та фракійці. Джерельна база в тому числі й археологічна говорить, що слов'янська політична і торгово - економічна етноструктура, Бастарнія, вистояла чисельні впливи і взаємопроникнення і в епоху IV - V ст. н.е. залишилося єдиною етноструктурою, яку в наукові думці прийнято називати слов'янською. Аналіз джерел дає підстави наголошувати, що сарматська, фракійська та готська присутність на території Прикарпаття та Подністрів'я були короткочасними і не мали істотного впливу на розвиток населення Бастарнії. Істотним, який виявив цілу черняхівську культуру, був тільки римський вплив[15, с.3 - 5].

Слід наголосити, що черняхівське населення мало на території Прикарпаття значні господарські споруди. Тут виявлені селища і городища I - II ст. н.е., виявлений матеріал в яких говорить про значну майнову диференціацію населення. Вивчені зарубинецькі, пшеворські, липицькі, дакійські нашарування дають підстави наголошувати, що асиміляція закінчується у II ст. н.е і у III - IV ст. н.е., як вважає археолог В.Д.Баран, завершується процес формування слов'янської культури[15, с.3 - 5, с.22 - 24, с.156 - 158, с.160 - 162].

Таким чином черняхівські старожитності Бастарнії доповнюють перші письмові згадки про слов'ян - венедів, які відносяться до I ст. н.е., про яких писали Пліній Старший, К.Тацит, К.Птолемей[107, с.250 - 251].

Проаналізовані джерела дають підстави наголошувати, що венеди в I ст. н.е. становили могутній народ Центральної Європи. Пліній вважає, що після сарматів венеди(бастарни) другий народ

Центральної Європи. Присутність венедів в Прикарпатті та в областях Карпатських гір засвідчує і К.Тацит. Український археолог В.Д.Баран поєднує ці свідчення з зарубинецько - пшеворською культурою, яка тісно зв'язана з ранньою культурою слов'ян I ст. н.е.[11, с.3 - 5].

Український дослідник В.П.Петров наголошував, що в Прикарпатті ранню культуру слов'ян представляли три складові: зарубинецькі, пшеворські та черняхівські старожитності, які були об'єднані однією політичною, як наголошено, вище, бастарнською політичною організацією. Ця політична бастарнська організація Прикарпаття, про яку розповідають римські джерела, відома нам як королівство Бастарнів, за грецько. Картографією К.Птолемея країна Бастарнія[191]. Бастарни в час нападу римлян на Дунайсько - Карпатський регіон "Альпи Бастарнські" на межі тисячоліть чи у I ст. н.е. очолював відомий з римських джерел бастарнський король Дельдью. Слов'янський епос записаний В.М.Татищевим знає в останніх ст. до н.е. чи на межі тисячоліть: "сина Славена, Бастарна, який був першим володарем (рехом) бастарнів". В подальшому на цій же території могутніше королівство, яке К.Птолемей означив на своїй карті, Бастарнія, якій у I - II ст. н.е. римські джерела відають політичну перевагу в регіоні, оскільки бастарни вступають у протистояння з Римом, про що наголошувалось вище. Третя культура, найстародавніша зарубинецька очевидно належить венедам. На думку В.П.Петрова в III - IV ст. н.е. в Прикарпатті та Подністров'ї кристалізується єдина слов'янська культура і політична організація Бастарнія, слов'янська держава під римським впливом, що може наголошувати про заміну слов'янських археологічних культур. У середині I тисячоліття наголошував В.П.Петров одна слов'янська римо - провінційна, феодальна культура першої половини I тис. н.е. наприклад Бастарнів замінюється іншою ранньофеодальною слов'янською культурою, наприклад Хорватів[123, с.121 - 127].

За твердження іншого дослідника Ю.В.Кухаренка, на території Прикарпаття і Карпат, про що засвідчують і римські автори, в I ст. н.е. дійсно проживали венеди, які засвідчені зарубинецько - пшеворською культурою, яку слід ототожнювати з слов'янською[90, с.5 - 6].

Слід зауважити, що археологічні старожитності Прикарпатського регіону I ст. н.е., як зауважує дослідник В.І.Довженко, належать до однієї археологічної культури Передгір'я Карпат. Вона відбиває не тільки риси різних народів, алей риси єдиного народу на різних суспільно - економічних і політичних етапах розвитку. Що стосується автохтонності, то вона залежить від багатьох факторів. Етнокультура чітко фіксується тоді, коли вона розвивається поступово і на яку не впливають зовнішньополітичні і економічні обставини та етноси.

Слід наголосити, що черняхівська культура, це якраз та ситуація, де соціально - економічна картина дає можливість проглядати етнокультуру К.Птолемеєвої, Бастарнії, в якій проходять кардинальні зміни[53, с.7 - 9; 191].

Технічний рівень, суспільний поділ праці, диференціація населення зробили переворот у слов'янському суспільстві Бастарнії. Показником майнової і соціальної диференціації слов'янського суспільства Бастарнії (Прикарпаття і Карпат) є велика кількість знайдених скарбів римських грошей.. Тисячі римських монет, які довгий час були в обігу у населення Бастарнії (Прикарпаття і Подністров'я) говорить те, що бастарнське суспільство в той час уже було класове і поділене за римськими стандартами на класи: королів, князів, бояр, воєвод, тисяцьких. Дослідник В.І.Довженко наголошував, що у прикарпатських діалектах римської доби відбилися терміни основного розвитку землеробської техніки, що носять римські елементи: плуг, борона, рало, леміш, чересло. Таким чином у час економічного і політичного підйому у I ст. н.е. у слов'ян Прикарпаття, який відбувся в тісних зв'язках з римським світом слов'яни змінилися, що видно з старожитностей черняхівської культури, яку слід називати слов'янською культурою римської епохи. Римські технології, впершу чергу землеробські, були рушійною силою слов'янського суспільства. Власне римські землеробські знаряддя праці були тим критерієм, які кардинально змінили соціально - економічну ситуацію у слов'янському суспільстві Прикарпаття. Підвищення економічного рівня в I - II ст. н.е. привело і до кардинальної зміни політичної ситуації на користь виникнення держави, Бастарнії[50, с.14 - 15].

На думку дослідника В.В.Кропоткіна, розвитку слов'янського суспільства Прикарпаття та Подністров'я посприяла римська політична та грошова система, якій навіть подражали бастарнські королі, намагаючись організувати свою власну фінансову систему, карбуючи якийсь час свої власні гроші. Дослідник В.В.Кропоткін наголошує, що бажання організувати власну грошову систему на території Прикарпаття були і в раніший час. Так знайдені монети в Західних областях України у

скарбах №399, 692 говорять, що місцева знать намагалася подражати уже монетам Філіпа II та Олександра Македонського. Аналогічні процеси на думку дослідника проходили і в римський час[85, с.27 - 28].

З падінням Риму і приходом у регіони Бастарнії готів та гуннів в останній прослідковується падіння римських стандартів в тому числі й фінансово - грошових. Змінюються і технології в пшєворо - зарубинецькій культурі. Знищені гуннами торгово - ремісничі центри зупинили розвиток населення Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я). Знайдені скарби говорять про те, що населення Бастарнії ховало свої скарби перед прийшлими ворогами. Таким чином IV ст. н.е., наголошує В.І.Довженко це вже інша від римської епоха товаро - економічних відносин, як і інша історія населення Бастарнії (Прикарпаття і Подністров'я). Все це й з археологічної точки зору та й свідченнями літописних джерел яскраво прослідковується.

Як наголошується в слові "О полку Ігоревім" у I - IV ст. н.е. "Благодатні часи Троянові" дали розвиток, на нашу думку держави Бастарнії, IV - VI століття "Темні часи хінові", занепад державного устрою і фактичне зникнення з політичної карти, означеної К.Птолемеєм держави Бастарнії, тут мається на увазі літописця спустошення від напади гуннів, в подальшому аварів, які призупини, а той повністю знищили попередній розвиток феодального суспільства та феодальної державності у бастарнів. Римські джерела називають останню дату 382 рік, якою в останній раз згадують про бастарнів[53, с.7 - 9; 191].

Про докорінну зміну в епохах, де I - IV ст. н.е. це інтенсивний розвиток Бастарнії, а IV - V ст. н.е., занепад, наголошують і вчені - археологи І.С.Винокур та В.Ф.Меґей, які з III століття до н.е. по III століття н.е. прослідковують економічний та політичний підйом у населення Прикарпаття та Подністров'я, який корелюється з картою К.Птолемея, який фіксує внаслідок процесів розвитку, на цих землях, велику країну Бастарнію, а в IV ст. н.е., ці вчені фіксують своїми археологічними дослідженнями втрату римських прогресивних економічних та політичних традицій, внаслідок нападу гуннів.

Дослідники приходять до висновку, сумуючи дослідження М.Ю.Смішка, І.К. Свешнікова, Д.Н.Козака та В.Й.Цигилика, що в I ст. н.е. дакійські старожитності розчиняються в пшєворо - слов'янській культурі, що і спричинює на нашу думку, в римський час до кристалізації слов'янської країни Бастарнії, в гунський час до її занепаду[40, с.14 - 21].

Л.В.Вакуленко приходять до висновку, про інтеграцію дакійського населення в слов'яно - пшєворське, яке за перше I ст. н.е. синтезує всі культури на території Прикарпаття і в II ст. н.е. тут кристалізується слов'янська прикарпатська культура та державність, яка відома з карти К.Птолемея, як Бастарнія[34, с.22 - 33; 191].

Про синтез населення на Верхньому Дністрі та Прикарпатті говорить і археолог В.Д.Баран, який, який наголошує, що в I ст. н.е. тут синтезуються пшєворська і зарубинецька культура, розвиток якої у II - III ст. н.е. кристалізується в локальний варіант слов'янської політичної культури[19, с.45 - 58].

Таким чином слов'янський етнос в Бастарнії (Прикарпаття і Подністров'я) у I ст. н.е. являється автохтонним населенням в якому розчиняються прийшли етноси кельтів, герман, даків. Власне різні кельто - германські компоненти пшєворської культури тому яскраве підтвердження. На процеси асиміляції у I ст. н.е. вплинула і Римська держава, яка досягла в цей час свого найбільшого економічної, політичної та військової могутності. Максимально розширивши свої кордони вона втягнула в сферу своєї політики і економіки, а також і військової організації, слов'ян Бастарнії (Прикарпаття та Подністров'я)[33, с.3 - 4].

Слов'яни на думку М.Ю.Смішка максимально використали римську добу для консолідації та асиміляції в різні епохи прийшлих народів: кельтів, даків, герман та їхнього військово - політичного та економічного потенціалу, які було синтезовано та доведено до римо - провінційних стандартів. Долею римської епохи це вдалося зробити швидко. Впускаючи на свою територію втікаючі від римлян різні європейські народи даків, кельтів слов'яни перейняли їхню політичну та економічну структуру суспільства, розчиняючи їх у своїй більшості. М.Ю.Смішко вірно зробив висновки, що державна культура бастарнів - слов'ян плавно перерослав в культуру близьких сородичів карпів - хорватів[151, с.157 - 159].

Археологічний матеріал культури Карпатських курганів засвідчує що місцеве слов'янське населення вело землеробський спосіб життя. Для прихильників теорії, що населення культури

Карпатських курганів вело виключно скотарський спосіб життя, вагомим аргументом буде той факт, що всі землі Передкарпаття на яких зафіксована культура Карпатських курганів підлягала обробітці з I - II ст. н.е. римським знаряддям праці. Гірський ландшафт Карпат цілком був придатним для обробітки землі та ведення господарства. Та слід наголосити, що в гірських районах одне і те ж населення активно займалось як землеробством так і скотарством[73, с.12 - 17].

Наявність широко розвинутого землеробства і скотарства у I ст. н.е. дає підставу наголошувати, що населення Карпат і Прикарпаття досить швидко вступило в торгово - економічні та політичні взаємовідносини з Римською імперією. Окрім землеробських товарів населення Прикарпаття і Карпат відправляло римлянам: худобу, шкіри, вовну, полотно, одяг, хутра, сіль. Торговельні шляхи населення Прикарпаття пролягали через притоки по Дністру та Пруту в римську провінцію Дакія та через гірські перевали в римські провінції Паннонію та Мезію[33, с.88 - 89].

Внаслідок економічного та політичного розвитку та асиміляцією даків, кельтів в сусідстві з Римською рабовласницькою державою появилась могутня Бастарнія (об'єднані слов'яни Прикарпаття, Карпат та Подністров'я), яка у I ст. н.е. стає із - за могутності, великою та впливовою державою і відтворюється картографією К.Птолемея[191].

Такими чином слов'ян - українців Прикарпаття і Подністров'я у політичному розумінні називають Бастарнією, бастарнами та карпами, політична могутність яких припадає на III ст. до н.е. - III ст.н.е., що відмічено грецькими, римськими джерелами картою складеною К.Птолемеєм(II - I ст. до н.е.), римською картою дорожніх шляхів Певтінгеровими таблицями (III - IV ст. н.е.) [65, с.103 - 122; 191].

В основних рисах вся ця сукупність свідчень наголошував, археолог І.С. Винокур, відповідає археологічним зарубинецькій та пшеворській культурам II ст. до н.е. та II ст. н.е., які пов'язуються з ранньослов'янською культурою I - II століть, зокрема державною еноструктурою Бастарнією, яку локалізують в о регіонах Прикарпаття та Подністров'я[39, с.3 - 4].

Таким чином межа тисячоліть і перші століття нашої ери, це надзвичайно визначна епоха у Центральній Європі і зокрема у слов'ян Прикарпаття та Подністров'я в якому проходить процес федалізації та кристалізації держави Бастарнія[191].

Письмові джерела у I ст. н.е. “ королівством бастарнів”, яке очолює, як засвідчують римські джерела король Дельдьо. Від імені цього могутнього народу називаються римлянами і їх гори “ Альпи Бастарнські”. Військово - політичний союз бастарнів входять і карпи, як одне із бастарнських племен. Археологічні джерела Прикарпаття I - II ст. н.е. говорять, що бастарнське суспільство набирає рим римо - провінційного мелоссу. Воно перебирає також знання римської астрономії, вимірів, топографії, архітектури, що відповідає топографії та архітектурі черняхівських селищ. Археолог І.С.Винур вважав, що слов'янам цього часу були відомі географічні праці К. Птолемея та інших вчених Греції та Риму, які вперше в той час довели опуклість землі уже у II ст. н.е. Знайдені римські кулясті предмети серед інших римських речей у могилах Подністров'я може бути підтвердженням, що слов'яни Прикарпаття у римський час знали про кулястість землі. Не слід виключати, що слов'яни знали про кулястість землі і від римських купців, які торгуючи по Середземному та Чорному морях добре знали всю географію країн і очевидно володіли сучасними їм знаннями про кулястість землі. Очевидно під час взаємовідносин вони познайомили з своїми знаннями та географічними напрацюваннями слов'янських купців та князів. Такого рівня знання розширювали не тільки світобачення про неznані далекі світи і народи, але й взагалі про форму та улаштування земель, якими тоді володіли римляни. Дослідник І.С.Виноку вважав, що ці знання від римлян перейняли бастарни [39, с.33 - 35, с.78 - 79, с.161 - 162].

Освітній прогрес в загальному відбився і на загальному розвитку бастарнського феодалізму. Він обійняв економічні, культурні, релігійні та політичні інститути слов'янського суспільства, та особливо інститут господарства. Нова військо - рицарська епоха стала вже незмінною, особливо в III - IV ст. н.е., оскільки війна стала предметом не тільки оборони власного народу, а предметом збагачення за рахунок сусідів, зокрема слабнучої Римської імперії, яка втрачала контроль над народами та державними утвореннями в Подністров'ї, Карпатах, Закарпатті, Протиссі та Подунав'ї[36, с.16 - 17].

Римський історик Юлій Капітолін, розповідає про витіснення германських племен у I ст. н.е. “північними варварами” - слов'янами з Верхнього Потисся і Закарпаття. Чеський дослідник Л.Нідерле вважав, що зміцнілі в Прикарпатті та Подністров'ї слов'яни в I ст. н.е. проникли за

Карпати і витіснили звідтіля германців готів та гепідів. Ці свідчення співпадають з даними Пентінгерових таблиць, які розміщують слов'ян як у передгір'ях Карпат так і у Карпатах, що дає можливість припускати їх перехід за Карпати. Їх присутність підтверджується і комплексами пам'яток Карпатських курганів III - IV ст. н.е., а також старожитностями пшеворської та прашівської слов'янської землеробсько - пастушої культури перших століть н.е. Вlane тут слов'янське населення швидко вступає в стосунки з римлянами, набирає рис римо - провінційної культури, що підвищує їх економічний і політичний статус, який зафіксований К.Птолемеем у вигляді держави Бастарії. Власне тут в першу чергу в Бастарнії формуються городища, які швидко переростають у ранньофеодальні центри - міста[7, с.76 - 84; 191].

Російський дослідник Б.О.Рибаків вважав, що політичним і економічним підґрунтям розвитку слов'янських міст Бастарнії була "Римська доба, "Віка Троянові" де і слід шукативитоки ранньофеодального слов'янського міста. Уже у римський час, наголошував дослідник, у слов'ян Бастарнії (Прикарпаття, Карпати і Подністров'я) розвинулись ремесла, сільське господарство, торгівля, адміністративне управління, яке очолили королі, князі. Використавши досвід швидкого розвитку сусідніх римських провінцій Дакія та Мезія, зокрема міст, слов'яни розвинули у III - IV ст. н.е такі ж городища за римськими зразками, як Дакії та Мезії, типу Коломийського в Прикарпатті, та Зимно на Волині. Розвиток городищ, які в подальшому переросли в міста, наголошував дослідник, привело до розвитку феодального ладу та ранньослов'янської феодальної державності в Бастарнії [138, с.36 - 38; 191].

П.М.Третяков наголошував, що черняхівська культура, яка була організована за римо - провінційними зразками, стала тим першим проявом ранньофеодального життя у слов'ян, невід'ємною складовою якого були і торгово - економічні центри - городища[163, с.3 - 4].

Тому розглянемо стародавні городища Бастарії (Верхнього Дністра та Прикарпаття), які виявлені археологічною наукою, картографовані К.Птолемеем і які до сьогодення залишилися слабо дослідженими та ідентифікованими[191].

Так львівський археолог О.О.Ратич виявив городище в селі Залісся Коропецького району на річці Коропець. Городище укріплене високими валами і глибокими ровами, які добре збереглися з північного заходу і сходу городище захищене трьома валами, з півдня одним валом і ровом. В північно - східній частині крайній зовнішній вал і рів спрямовані до русла ріки Коропець. В'їзд на городище, сліди якого помітніші і нині був з південного заходу в місці стику потрійного ряду валів з одним рядом. В насипах валів знаходилися скупчення каменів з слідами вогню.

Городище має округлу форму, діаметр площадки в межах внутрішнього валу 180x120 метрів. Висота валів до 6 метрів, ширина в основі до 15 метрів, глибина до 3 метрів, рахуючи від основи до валу. В цілому стародавнє прикарпатське городище займає площу приблизно 2 гектара.

Із виявлених археологічних знахідок, О.О.Ратич зробив висновок, що дане городище розпочало своє функціонування із пізньозалізного часу і проіснувало до епохи Київської Русі[130, с.158 - 164].

На основі шурфування було встановлено, що територія городища була заселена уже в ранньозалізну добу. Інформацію про стародавнє місто у лісі "Спас", яке оглянув, знав уже на початку XX століття польський археолог Януш[193, с.96].

Археологічно виявлене стародавнє галицьке місто в с.Коропець Коропецького району, яке ми пов'язуємо із столицею літописних карпів II - III ст. н.е, було ідентифіковано, на основі раніших досліджень австрійських та польських вчених[192, с.3 - 5].

Таким чином було встановлено, що стародавнє городище знаходиться в лісі "Замчищина" за 4 кілометри на північ від центру села Коропець. Городище займає мис горба покритого лісом і стрімкими схилами з сходу, півдня і заходу. З півночі городище віділено від іншої частини горба чотирма валами. Біля одного з них висотою до 2 метрів і шириною до в основі до до 3 - 4 х метрів виявлені виразні сліди 3 - х метрових валів. Площа городища дуже зруйнована добуванням каменю, археологами воно не досліджено[130, с.158 - 164].

Друге городище розташоване на території самого села Коропець. Східна його частина і тепер називається городищем. Стародавнє городище тут зруйноване забудовою на ньому житлових та господарських споруд. Сліди ровів та валів збереглися зараз тільки в окремих ділянках. В загальному досліджене городище в стародавній час мало форму еліпса. Із виявленого археологічного матеріалу можна припустити, що його мешканці автохтонно проживали з пізньотрипільському часі, ранньозалізному та ранньослов'янському тобто у I - IV ст. н.е, що

співпадає з епохою проживання у цьому регіоні літописних карпів, та в епосі Київської Русі IX - XIII століть. Дослідники засвідчують, що городище функціонувало у ранньозалізному часі і також у слов'янські віки[130, с.158 - 164].

Виявлене також городище в селі Стінка, Золотополицького району. Городище добре збереглося, воно захищене валами і ровами, які ще й тепер виразно помітні. В'їзд в городище знаходився у східній частині. З насипах валів видні плоскі кам'яні плити, які призначались для укріплення. Городище велике, займає площу приблизно в 4 - 5 гектарів. Довжина північної частини 480 метрів, східної частини 420 метрів, південно - західної 400 метрів. Висота валів, 2 метри 40 сантиметрів, глибина ровів 3 метра 20 сантиметрів. Археологічний матеріал говорить, що городище функціонувало ще з ранньозалізного часу, розвинулось в період ранньослов'янського часу та епоху Української держави IX - XIII століть[130, с.158 - 164].

Городище в селі Ісаків, Обертинського району остежено археологами ще в XIX столітті. Городище розташоване за яром і тягнеться до Дністра. Оборонні споруди його збереглися погано внаслідок забудови. Городище було еліпсоподібне. Знайдений археологічний матеріал говорить, що існувало воно від трипільських часів до епохи Української держави IX - XIII століть.

Городище і два села біля нього в с. Хотимир Обертинського району відкрив археолог А.Кіркор[186, с.26 - 28].

Інше городище в с.Жабокруки відоме археологічній науці ще з XIX століття. Його відкрив археолог Януш. Городище знаходиться на одному з горбів на схід від села Жабокруки. Городище і тепер називається "Городищем" чи "Городенка". Городище еліпсоподібної форми. З усіх сторін захищене стрімкими схилами. Його довжина 240 метрів, ширина 145 метрів, площа 2,5 гектара. На території городища і в околиці виявлено трипільську і ранньослов'янську культури, культуру полів поховань. У місцевості "Город", "Град" виявлено кераміку часів Української держави IX - XIII століть[193, с.236 - 238].

Наступне городище, в с.Копачинці Чернелицького району, наголошує О.О.Ратич, виявлене на правому березі Дністра. Воно огорожене трьома валами і ровами. Один вал і два рови виходять за межі городища на схил берега ріки Дністер. З боку ріки Дністер городище також укріплене валом. Довжина сторін городища становить 150 і 170 метрів, висота валів 2,5 метра, глибина ровів до 1 метра. Городище займає площу 1 гектара. Виявлений археологічний матеріал дає підстави наголошувати, що городище не припиняло життя від пізнього залізного часу до ранньослов'янського часу і функціонувало ще в VII - IX століття. На ньому зафіксована культура Луки -Райковецької. Дослідники наголошують, що археологічні старожитності, які виявлені поблизу городища, дають підстави наголошувати, що активне життя тут прослідковується від трипільської культури до епохи староукраїнської держави IX - XIII століть. Експедиціями, які проводили вчені Львова і Станіслава на території Верхнього Подністров'я виявили і дослідили 12 городищ і 6 поселень. У городищах і поселених пунктах наявний матеріал: трипільської культури, залізної доби, ранніх слов'ян. Оглянуті розвідковими групами, городища, робить висновок О.О.Ратич, потребують подальших поглиблених досліджень[130, с.158 - 164].

В.Д.Баран, що проводив у цей час археологічні дослідження в Прикарпатті та на середньому Дністрі виявив тут ранньосередньовічні пам'ятники, які дали йому право наголошувати, слов'яни розвивались у цьому регіоні з перших століть н.е. Особливо активним процес розвитку був у так звані "Римські часи" I - III ст. н.е.[9, с.170 - 174].

Стосовно стародавнього галицького міста на ріці Коропець, то ще галицький дослідник XIX століття О. Партицький пов'язував його назву, як і назву ріки так і назву гір Карпат з племенною назвою відомих з римських джерел, карпів. Виявлені археологами град, який за археологічними джерелами веде своє функціонування від залізної до ранньослов'янської доби з наявними валами, ровами, в'їздними брамами, цілком очевидно належали "могутнім карпам" у II - IV ст. н.е., які уже були у першій фазі ранньофеодальної державності, яка передбачала вже передачу влади в правлячому роді. Як відомо ще Юлій Цезар у своїх записах розповідаючи про германців, які передавали владу по династії, яка в його час уже у германців, опиралася на військову дружину[119, с.224 - 226, с.351 - 356].

Польський дослідник Г.Ловмянський наголошував, що у час Юлія Цезаря у слов'ян теж уже були розвинені адміністративні органи, жупи, городища, які очолювалися князівською владою, яка

розвинувши феодальні інститути, торгово - економічну систему, заклала підвалини у II - IV ст. н. е. ранньофеодальної держави[94, с.4 - 16].

Таким чином автохтонність розвитку слов'ян Прикарпаття та Подністров'я пов'язується з часом римо - периферійного впливу, що поєднується з зарубинецько - пшеворськими старожитностями. Дослідник В.І.Бідзіля відно наголошує, що слов'яни у I ст. н.е. під впливом римлян формують нову передову добу, яка в процесі римо - провінційного взаємопроникнення формує нову, досі непритаманну для слов'ян, феодальну державність, яка синтезує населення, кристалізує спільні феодальні цінності, розвиває феодальну сільсько - господарську та пастушу культуру по обидвох сторонах Карпат[24, с.19 - 29].

Т.А.Сміленко розглянувши Прикарпатські старожитності межі I тисячоліття прийшов до висновку, що прикарпатські слов'яни мають ранні городища та міста в яких своя особлива забудова, побут, забудова будинків та фортець, яка відмінна від інших слов'янських міст та районів. Особливо це видно по культурі Карпатських курганів, яка розвивалася за риськими стандартами у II - III ст. н.е.[148, с.31 - 32].

Великим змінам в Бастарнії (Прикарпатті та Подністров'ї) у перших століттях н.е. сприяло, як наголошував В.І.Довженко, проникнення в регіон досягнень римської цивілізації, активізація економічних та політичних взаємовідносин в регіоні, про що наголошують свідчення римських істориків. Перша згадка про слов'ян під назвою венедів, ставанів, соувенів, говорить про велику політичну силу, яку мали слов'яни серед сусіді фракійців, кельтів та герман та в сусідстві з римськими провінціями в останніх століттях тисячоліття. На межі тисячоліть слов'яни відомі великими королівствами бастарнів та в подальшому карпів. Їх політична могутність, про що засвідчують і римські джерела, дає їм можливість вести в перших століттях н.е. великій війни з Римом, підтримуючи даків. В цей час королівство Бастарнів одне й з наймогутніших і цементуючих слов'янський етнос державне утворення, в якого, як засвідчує дослідник В.І.Довженко, уже склалась державність, а військово - політичну знать очолював король Дельдьо, який на чолі своїх військ кидає виклик римлянам. Власне в цей час у бастарнів проглядається військово - політична система князь - дружина, яка була джерелом консолідації в кінці та на межі тисячоліття королівства бастарнів. Бастарни, а у слід за ними і карпи, як наголошують римські джерела, воюють з регулярним римським військом, а це може означати, що військова та політико - адміністративна справа була у них організована за феодальною системою. Таким чином ясно, що уже у бастарнів на межі тисячоліть формується феодальний клас, феодальне суспільство, яке уже в цей час набрало рис Бастарнської держави, яку так яскраво відтворено на карті Клавдія Птолемея[52, с.41 - 54; 191].

Тому ми спробуємо у слід за старогрецькими та римськими джерела прослідкувати етногенез держави у бастарнів.

Як засвідчують грецькі та римські джерела у сиву давнину, ті що на межі тисячоліть називалися бастарнами, певкінами та карпами називалися єдиною назвою Гети. Ми зробимо такі висновки опираючись не тільки на письмові, але й на археологічні джерела, який дає право ототожнювати гетів з слов'янами - бастарнами[191]. Свідчення Фукидіда, Плінія Старшого, К.Тацита та К.Птолемея, який власне своєю картою та описом наголошує на могутньому розвитку Бастарнії, якій надає на своїй карті ключове положення в Центральній - Східній Європі, поєднуючи етногенез бастарнів з гетами, називаючи їх наймогутнішим народом Сарматії[191].

Уже в III ст. до н.е., гети за свідченнями Страбона, займали територію по обидвох берегах Дунаю до гірського схилу Карпатських гір та Дністра, які посідали даліше і по Дністру. Від власне ріки, яку греки називали, як і засноване ними місто в честь ріки Тіра, називали гети, що проживали на Дністрі в до римський час, назва яких була: Тіра - Гети. На нашу думку ріка називалася племінною назвою народу Гетів, який проживав на ній з давніх часів у транскрипції назви греків, якими вони означували назви. Таким чином, наголошував А.Л.Погодін, гети, чи пізніші слов'яни - бастарни проживали між Дунаєм і Тірою - Дністром. Якщо прийняти правильність цих висновків, то справджується легенда записана В.М.Татищевим, що: "Славен виходячи з Дунаю залишив в Прикарпатті та Подністров'ї сина Бастарна з своїм народом Бастарнів"[125, с.130 - 154].

Дослідник В.І.Бідзіля вивчивши гетську проблему прийшов до висновку, що під гетами слід бачити слов'янський етнос Прикарпаття і Подністров'я, майбутніх бастарнів що засвідчується археологічно на приладах гетської культури[25, с.165 - 166].

Таким чином, гети не були фракійцями, вони були їх сусідами. Вони з'явилися в Подунав'ї у IV ст. до н.е. Ряд дослідників ототожнюють їх з етнокультурною гетів, які були етнокультурною слов'ян в індо - європейській добі. Таким чином гети були давнім населенням Дунайсько - Дністровського регіонів. Щож до гетів - венедів - слов'ян, яких очолив "легендарний Славен у цьому регіоні та його син Бастарн", то це на нашу думку, одна етнічна та культурна спорідненість, яка кристалізувала державу гетів, а в подальшому бастарнів. Як бачимо, територію гетів визначив уже Страбон, який наголошував, що: "Гети це ті, що проживають від Понт на Схід. Даки проживають bliще до Германії". Таким чином, як засвідчує Страбон, гети це не даки і не германи, їх території знаходяться в різних місцях. Частина даків Страбон, тільки тому вважає гетами, що вони проживають на гетській землі, тобто ті даки, які входили у склад слов'янської держави Бурвісти. У склад, очевидно на союзних початках до цього державного об'єднання, як вважають дослідники також входили і слов'яни - бастарни та слов'яни - карпи та певкіни. Страбон чітко визначив етнічну приналежність Бастарнів:" Але що знаходиться за Германією? Чи слід прийняти, що там проживають Бастарни, які межують з тірагетами і германцями. Бастарни, теж можливо германці? Вони поділяються на декілька племен. Одні називаються Атони, інші Сідони. Ті, що володіють Певкою, островом по Істрі, отримали назву Певкіни"[153, с.3 - 17].

Приблизно так характеризує Бастарнів і римський історик К.Тацит, який відносить венедів і певкінів до однієї племінної групи бастарнів. Він вагається зараховувати бастарнів чи то до германців чи то до сарматів. Декілька авторів цього ж часу зараховують венедів, певкінів до бастарнів. Ототожнюючи венедів, певкінів і покриваючи їх єдиною назвою їх країни Бастарнії, що очевидно є найвірніше беручи до уваги карту К.Птолемея[191]. К.Тацит вірно, як і К.Птолемей називає "цей великий народ, як бачимо і на карті, називаючи їх всіх одним народом бастарнами. Дальше К.Тацит розглядаючи весь цей конгломерат як бастарнів, аналізує їх спосіб життя, ведення господарства, соціальний та політичний лад і порівнює їх з соціально - економічним та політичним укладом сарматів та германців. У своїм вивченні цієї складеної для нього проблеми, він приходить до висновку:" що Бастарнів скоріше слід віднести до германців, так як за мовою, одягом (платтям) за поселеннями і житлами вони більше схожі з германцями, та не є германцями, ніж сарматів".

З цього приводу Плiній наголошував, що певкіни і бастарни - один народ з яким у сусідстві проживають германські племена.

З іншого боку Тiт Лiвій говорить, що у бастарнів схожа мова і звичаї з кельтськими племенами, але вони не кельти.

Однак всі ці автори припускають, що венеди бастарни і певкіни схожі до герман та не германи, не сармати, не фракійці, не кельти, а тільки живуть поряд, схожі по ряду ознак з кельтами та не кельти.

Цілком очевидно, що бастарни, це великий народ, який складався з ряду регіональних народів - князівств, які входили в королівство Бастарнів, а власне: карпів та певкінів. Оскільки джерела розміщують венедів та певкінів bliще до Подунав'я, то їх слід ототожнити з майбутніми тиверцями та уличами. Дальше джерела розміщують бастарнів у Прикарпатті та на схід. У Карпатах звiсно ж проживали карпи - хорвати. Археологічні матеріали засвідчують, що ці племінні об'єднання можна ототожнювати з пшеворо - зерубинецькою культурами слов'ян Прикарпаття і Подністров'я I ст. н.е.[14, с.250 - 253; 191].

Вивчення гончарного і ліпного посуду римопровінційної культури слов'ян вказує на типологічну близькість бастарнів та карпів. Археолог В.Д.Баран наголошував, що власне в цей час у Прикарпатті проходив синтез екультур на базі автохтонної слов'янської культури. Спочатку синтез на межі тисячоліть проходив на базі культури бастарнів, а потім карпів[10, с.97 - 99].

Наявність археологічних джерел бастарнів та карпів у басейні Дністра, Прикарпатті та Карпатах говорить про те в I ст. н.е. тут була надмірна густота населення, що пояснюється великою кількістю військових загонів у контактній зоні з Римом. В основному у слід за свідченнями джерел та археологічними дослідженнями можна відмітити тут концентрацію бастарнів, карпів, певкінів. Дослідники відмічають консолідацію бастарнів, карпів, певкінів у I - II ст. н.е в один військово - політичний союз, Бастарнію, що узгоджується з картою К.Птолемея[191].

Внаслідок розвитку цього державного утворення основну роль у середині III ст. н.е. почали відігравати карпи, хоча бастарни, як засвідчують римські джерела, теж відігравали значну політичну роль в Прикарпатському регіоні. Археологічні матеріали, які засвідчуються вченими, як бастарнські,

дають підстави наголошувати, що бастарнська знать, військова дружина очолювалася “рехом” чи “рексом - королем”, який передавав уже свою владу спадково. Римські джерела називають королівство бастарнів, а визначного воєначальника та короля, який загинув у боротьбі Римом, Дельдьо. Слід наголосити, що на межі тисячоліття та у перших ст. н.е. римські джерела головну ключову роль у Прикарпатських регіонах відають пануванню бастарнів. У яких є військово - політична знать, військова організація, яка очолюється королем Дельдьо. Бастарни могутні, вони вступають у небезпечні війну з Римом, а це говорить, що у них повинна була бути міцна королівська влада та державна і військова організація, відома з карти К.Птолемея як Бастарнія. Римляни розміщують Бастарнію у Прикарпатті, вони означають відносно бастарнів, гори, які називаю “Альпи Бастарнські”, Клавдій Птолемей віддає Бастарнській державі великі території, які означає на карті називаючи її “Basternae”[191].

Із сукупності проаналізованих джерел складається враження, що “Бастарнія - Basternae” це одна із наймогутніших держав Сарматії. Римські джерела говорять про довготривалий час функціонування бастарнської держави, її вплив на політичне та економічне життя як в східних регіонах, зокрема Побужжя та Волині, так і на півдні у Нижньому Подністров’ї та Подунав’ї. Військові кампанії бастарнів проти римлян, за свідченнями римських джерел, говорять про їх військову могутність. Все це характеризує Бастарнську державу, як надзвичайно потужну та впливову у Центральній - Східній та Південній Європі етноструктуру на межі тисячоліть та в перших ст.н.е. Археологічні джерела засвідчують, що суспільна верхівка, королі, князі очолюють великі військові загони, суспільна роль яка в Бастарнській державі дуже велика, оскільки власне вся ця військова знать володіє великими земельними територіями та угіддями, очолює владу територіальних громад та ремісничих центрів. Знайдені мечі, кольчуги, списи, дротики говорять про значну роль військової знаті в суспільному житті бастарнів. Складається враження, що у цей час у Бастарнії йде формування професійного війська, військова справа стає головним заняттям в житті. Наявність захищених городищ у бастарнів та карпів, наявність оборонних центрів, феодалізація самої бастарнської знаті говорить уже про могутність ранньофеодального суспільства. Цілком ймовірно наголошував М.Ю.Брайчевський, що розвиток державності, передусім економіки у черняхівський час слід виділити в окремий старослов’янський, наш курсив Бастарнський варіант, слов’янської культури[29, с.304 - 312, с.312 - 320].

Інший російський вчений М.А.Дьяконов наголошував, що бастарни, які домунували в Прикарпатті і на схід від Карпат і Прикарпаття, що зафіксовано картографією К.Птолемея, на протязі п’яти століть створили свою особливу культуру та військово - політичну організацію, яка слабо вивчена з огляду розвитку феодалізму на території Прикарпаття. Старожитності бастарнів та письмові згадки про них закінчуються III ст.н. е. і далі бастарни немов би зникають з сторінок римських та в подальшому візантійських джерел. Натомість їх заміняє етнос могутніх карпів чи хорватів. Складається враження, що самі бастарни внаслідок погрому гуннами вливаються в кінці III століття етно - політичну структуру карпів - хорватів, антів чи склавінів[56, с.45 - 56].

Б.О.Рибаків з цього приводу вважав, що військово - політичний розвиток, який привів до ранньофеодальних відносин відбувався у передовому Бастарнському королівстві, яке перше вступило в прогресивний контакт з Римською рабовласницькою державою. Джерела наголошують нам на конфліктах вже могутніх бастарнів з Римом, який в подальшому переріс у сталі торгово - економічні відносини. Королі бастарнів, за свідченнями римських джерел, на межі тисячоліть були наймогутнішими і найвпливовішими володарями в сусідстві з Римською імперією. В цей час політична структура бастарнського суспільства в кінці II ст. до н.е. - поч. I ст. н.е. характеризується уже королівською владою, яка доповнюється наявністю військової сили. Знать яка підчиняється королю володіла великими територіями і землями наякому створювало матеріальні та культурні цінності бастарнське населення. Бастарнські королі накопичують великі багатства внаслідок торгівлі та воєн з римськими провінціями. У I ст. .н.е. бастарни, ще вільні, у них тільки військова повинність, та вже в цей час вони здають данину своєму королю за охорону земель. Король бастарнів в цей час об’єднує всіх вільних общинників і збирає дарунки з вільних общинників вважаючи їх своїми підданими. До нього ще звертаються, як до “голови - голів”, “старішого і наймудрішого”. Однак вони бачуть вже навколо короля військову добре озброєну знать, яка складає його систему адміністративного примусу, що дає право бастарнському королю нав’язувати свою волю усьому бастарнському суспільству. Таким чином королівська влада у слов’янів - бастарнів

Прикарпаття у I - II ст. н.е. цілком могла знаходитися на стадії формування ранньофеодального ладу, який у поєднанні з свідченням карти К.Птолемея, уже класифікується греками і римлянами, як Бастарнська держава, яка розвинулася внаслідок взаємовідносин з Римською рабовласницькою державою у регіоні “Альпів Бастарнських”. Слід наголосити, що такі самі процеси у I - II ст. н.е. спостерігаються у фракійців і германців, в яких теж появляються ранньофеодальні держави[129, с.85 - 92].

Із аналізу свідчень випливає, що римські письменники дуже цікавилися Бастарнською державою, яка була політичним суперником Риму в областях “Альп Бастарнських”. Римляни відзначали військо - політичну потугу Бастарнії та часті війни бастарнів з Римом. Римські джерела відзначають уже в I ст. н.е. досить сильно централізована влада в Бастарнії, яка очолювалася риксами, один із них, наймогутніший король бастарнів, Дельдьо, вів довготривалу війну з Римом[71, с.5 - 12].

Уже Б.Д.Греков наголошував, що в той час, коли Римська республіка перетворилася у світову імперію і просунулася своїми володіннями до володінь слов'ян - бастарнів “Альп Бастарнських”, це застало слов'ян внаслідок агресії римлян зміцнити свій політичний лад. Ю.Цезар яскраво описує зміну ладу у герман. Римський письменник його часу К.Тацит зараховує венедів - слов'ян до землеробських народів, типу герман і відмічає “могутність варварів”, які пішли в наступ на Рим. Так настала феодальна формація у слов'ян - бастарнів, яка кристалізувала у бастарнів в державу, по К.Птолемею Бастарнію, Б.Д. Греков зараховує до найстародавніших слов'янських ранньофеодальних держав[45, с.12 - 43].

У I - II ст. н.е. Бастарнія уже могутня держава на чолі якої стоїть “гех - король Дельдьо”, в подальшому король Гораль, яка захищає території Прикарпаття та Подністров'я та “Альпи Бастарнські” від римлян. Дослідник А.Д.Удальцов вважав, що держава бастарнів розміщувалася згідно свідчень карти К.Птолемея на схід від Вісли займаючи все Прикарпаття і Побужжя, обіймаючи “Альпи Бастарнські” з обох сторін. Усі римські письменники I ст. н. е. Пліній, Тацит, особливо К.Птолемей вказують на велику територію Бастарнської держави. Внаслідок стосунків з Римом у Бастранії проходить підйом, модернізується феодальна та військова організація та королівська влада бастарнів, яку на межі тисячоліть модернізував бастарнський король Дельдьо. Власне в цей час великі племінні союзи певкінів, карпів підчиняються над племінному об'єднанню бастарнів. Король бастарнів Дельдьо вже є носієм феодальних відносин у слов'ян. Великі війни, які ведуть королі бастарнів з готами, римлянами є ознакою феодального суспільства, в якому військова знать Бастарнії займає панівне становище і вже не бажає від нього відмовитися. Як наголошує А.Д.Удальцов, що уже в I ст. н. е. на ранніх етапах формування в Бастарнії (Прикарпаття, Карпати, Подністров'я) між князями певкінів, карпів та бастарнів велась боротьба за першість в регіоні. На межі тисячоліть та в перших століттях в I - II ст. н.е. вся повнота влади, за свідченнями римських джерел концентрується в королів бастарнів, які об'єднують і очолюють королівство Бастранів(за К.Птолемеєм Бастарнії)[191].

Внаслідок поразок від Риму та зміцнення карпів - хорватів, всю повноту королівської влади в подальшому, про що засвідчують римські джерела, в III ст. н. е. перебирає королівство карпів[167, с.7 - 9, с.20 - 21].

Без сумніву, як зазначають грецькі і римські джерела, розвиток бастарнського королівства проходив у довгий час. Так дослідники наголошують, що на межі III ст. до н.е. до I ст. н.е. більшість бастарнських племінних союзів, що знаходилися в областях Карпат і Прикарпаття були осілим землеробським народом, яке в освоєнні нових земель рухалося у Побужжя. Взаємовідносини з Римом прискорили розвиток землеробства, яке вже велося з застосуванням плуга та римського наральника та тяглової сили волів. В цей час землеробство та скотарство було досить розвиненим, що відмічає і К.Тацит, який наголошує на великій майновій диференціації та багатстві знаті. Бастарни завойовують великі території, як на сході так і на заході. Їм підчиняються великі етноси, такі як певніни та карпи. В цей час, як наголошував А.І.Неусихін, зміцнюється інститут військово - політичної знаті та ролі в суспільстві та війську бастарнського короля. Як показує аналіз сукупності джерел бастарнське суспільство Прикарпаття та Карпат у I ст. до н.е. - I ст. н.е. поділялося на три суспільні стани: король, великі землевласники, володарі великих стад овець та корів в горах, військово - політична, та торгово - реміснична знать. Основою бастарнського суспільства були вільні дрібні землероби, скотарі, ремісники та торговці. Ймовірно в цей час у слов'ян - бастарнів були і

раби. Цілком очевидно, що уже на межі тисячоліть в бастарнів король і військова дружина уже жила за рахунок праці вільних общинників та данини, а також військових доходів, зокрема експлуатації захоплених у війнах рабів. Основний дохід очевидно був від торгівлі хлібом та іншими товарів з Римом, а також грабунку багатих римських провінцій. Середня суспільна ланка бастарнського суспільства в основному займалася землеробством та в горах дрібним скотарством. Не слід виключати, що також утримувала господарство за рахунок виручених грошей від торгівлі сільськогосподарськими товарами з Римом. В цей час кожний бастарнський общинник ще міг складати військово оточення короля і чим ближче він знаходився до нього і чим більше у нього було заслуг тим більшими були його багатства. В основному в I ст. н.е. бастарнське населення залишалося вільним, основне завдання якого була землеробська та реміснича праця. Аналіз діяльності військово - політичних союзів та королівств, зокрема бастарнів, наголошував А.І.Неусіхін, як засвідчували Ю.Цезар та К.Тацит у германців та слов'ян у I ст. н.е. створюються умови для королівського єдиновладдя, яке підтримувала військово - дружинна система[111, с.391 - 393, с.411- 412].

Дослідник А.Д.Удальцов наголошував, що у I ст. н. е. у бастарнів склалася велика Бастарнська держава, яка впродовж п'яти століть з III століття до н.е. по III століття н.е. домінувала на землях Прикарпаття та на схід від нього, про що засвідчує карта К.Птолемея. В подальшому у III ст. н.е. вивисуюються сусідні сородичі бастарнів карпи, які, як засвідчують римські джерела, починають відігравати помітнішу роль в Прикарпатті і тим самим продовжують державну традицію бастарнів [169, с.4, с.9, с.10 - 11, с.12, с.14, с.15].

Угорський дослідник П.Кіраль досліджуючи проблему етногенезу бастарнів наголошував:” бастарнське населення Трансільванії та “Альпів Бастарнських” залишило в карпатському регіоні скільки слідів свого стародавнього перебування у римський час, що дає право наголошувати, що у I ст. н.е. в цьому регіоні бастарни в “Альпах Бастарнських” вже були сильним народом задовго до приходу в регіон римлян. Останні тільки зафіксували в своїх джерелах їх могутність, означивши відносно них всі гори самоназвою “Альпами Бастарнськими”. Власне з цього регіону бастарни нападали на Римську імперію, брали активну участь у погромі римських провінцій Мезія та Дакія”[185, s.622 - 624].

Румунський історик К.Дайковічу теж наголошував, що:” слов'яни - бастарни в Дакії проживали уже в час приходу римської військово - політичної машини. Вони одні із перших вступили з ними спочатку в протистояння, а потім добре знаючи їх з стародавніх часів і в торгово - економічні взаємовідносини, які зміцнили їхню державність, оскільки уже в III ст. н.е. вони активно нападали на римську провінцію Дакія”[184, s.180 - 185].

Слід наголосити, що український дослідник М.Ю.Смішко пов'язав бастарнську культуру Дакії, Трансільванії з римо - провінційною культурою середнього Дунаю та Українського Прикарпаття. Розглянувши археологічні старожитності, він прийшов до висновку, що римо - провінційна культура Карпатських курганів тотожна з культурою поховань полів по погребалих комплексах. Дослідник наголосив, що археологічний матеріал Середнього Дунаю, Трансільванії, Мезії, Дакії, Українського Закарпаття, Карпат і Прикарпаття належать в III ст. до н.е.- I ст. н. е. слов'янам бастарнам та карпам -хорватам[150, с.150 - 152].

Український дослідник С.І.Пеняк вважав, що слов'яни - бастарни здавна проживати в Закарпатті звідкіля нападали на римські провінції Паннонія та Мезія. Їхне коріння слід шукати в I ст. н.е. межиріччі Дністра та Прута, де римські дослідники локалізували основні гнізда бастарнів та карпів. Тут засвідчений єдиний для них ритуал поховання та багатовіковий етнічний зв'язок. Носії цієї культури бастарни і карпи поширили свою культуру і владу по всіх “Альпах Бастарнських”, які носили цю назву від імені могутнішого бастарнського племені[121, с.160 -166].

З кінця III початку IV століття гори називаються вже римськими джерелами Карпатами, внаслідок домінування тут Карпського чи хорватського етносу, що пов'язано з активним формування тут феодального ладу та впливу на цей регіон римських провінцій Паннонія та Мезія. В цей час римська традиція переходить і в області Карпат. Наглядним доказом цього є велика кількість скарбів монет та різного римського реманенту та видів римського ремесла та озброєння. Особливо вони насичені у III ст. н.е. коли “могутні карпи” ведуть великі війни з Римською рабовласницькою державою, внаслідок чого у них формуються феодальні відносини. Це вже нова доба і нові економічні та політичні взаємовідносини бастарнів та карпів з Римом [93, с.70 - 71].

Таким чином у бастарнському суспільстві та на територіях безпосередньо прилеглих до римського способу виробництва, стоворились умови, що розвинули у бастарнів феодалізм та королівську владу. Слід наголосити, що феодалізм не був перенесений у бастарнське суспільство у готовому вигляді. Становлення феодалізму у бастарнів супроводжувалося війнами і мирними торгово - економічними взаємовідносинами. Внаслідок цього і зложився феодалізм у бастарнському суспільстві. К.М.Тарновський вважав, що у більшій мірі внаслідок військових сутичок та контактів Римською імперією, де бастарни перейняли ази римського військового мистецтва та військової структури римського суспільства у бастарнів склалась, за римськими зразками, ранньофеодальна військово - політична система, а згодом система господарювання та торгівля. Феодалізм у бастартів на межі тисячоліть був породжений війнами та торгівлею[157, с.78 - 79].

Таким чином генезис феодалізму у Бастранії (Прикарпаття та Подністров'я) проходили внаслідок різного рівня контактів з Римською державою. В цей час суспільство бастарнів в основному складалося з вільних людей, а суспільство Римської рабовласницької держави опиралося на працю рабів, в зв'язку з чим ми бачимо проникнення “ Інституту рабства” і в суспільство бастарнів. Хоча рабська праця так і не стала ефективною в суспільстві бастарнів де праця вільних общинників, які працювали на своїй землі була вищою, оскільки вона залишала за собою великі надлишки продуктів, зерна, які перетворювалися в товар, який вивозився на міжнародні римські ринки римських провінцій Дакія та Мезія, а це говорить, що землеробство у суспільстві бастарнів досягло найвищого рівня і не передбачало рабської праці. Вчені допускають, що у бастарнів могло бути патріархальне рабство, яке виникло внаслідок полону населення в римських провінціях. Однак воно було недовготривалим і бувший раб з часом міг відкупитися і повернутися, або залишитися в бастарнському суспільстві і вести господарство, як вільний. Такі свідчення подає нам римський історик К.Тацит, який проживав у 55 -117 р. н.е., наголошував:” що народи, які проживали поблизу Дунаю цінують золото і срібло, яке використовують у торгівлі. Вони цінують деякі види наших монет і віддають їм перевагу. Ті, що проживають подалі від нас користуються простою формою торгівлі - міною. Римляни приучили сусідніх королів (гex) до подарунків, особливо грошима”[160, с.372 - 373].

Інший римський історик Зосима V ст. н.е. розповідаючи про події III ст. н.е наголошує на тісних взаємовідносинах римських провінцій Дакія та Мезія з сусідніми царями: “римляни з сусідніми царями взнак дружби і доброх торгівлі щорічно посилають їм дари”. Все це, наголошував дослідник В.В.Кропоткін, підтверджують великі скарби римських монет, які знайдено в Бастарнії (Прикарпатті, Подністров'ї), яка в першу чергу через торгівлю була інтегрована в римо - провінцій простір, який підвищив політичний та економічний рівень бастарнського суспільства, зародив феодальну систему господарювання з королівською владою і з'язався, торгово - політичними контактами, в першу чергу, з римськими провінціями Мезія та Дакія[85, с.21 - 23, с.27 - 28].

Цілком очевидно, що коли Дакія після довготривалої боротьби була розгромлена і включена до Римської імперії під іменем римської провінції “Дакія”, римські кордони наблизилися до Карпат і Дністра. Власне в цей час джерела і археологічні дослідження фіксують предмети імпорту: бронзові римські вироби, вино в амфорах, фібули, прикраси з золота , срібла, буси, підвіски, дорогоцінне каміння, озброєння, шоломи, панцирі, списи, мечі та інші господарські речі, які виробляла провінція Дакія за римськими зразками і технологіями[87, с.91 - 92].

Окрім взаємовідносин з провінцією Дакія по Дністру та Пруту слов'яни - бастарни та карпи вели широкомасштабну торгівлю з провінцією Мезія через гори. Власне тут слов'яни у більшій мірі, про свідчать і римські джерела були включені у широкомасштабні торгово - економічні взаємовідносини з Римом, оскільки Мезія була більш облаштована і вела ширшу торгівлю, що дозволяло слов'янам продавати всі свої товари, які користувалися у римлян великим попитом. Власне провінція Мезія була тим торгово - економічним ринком, яка у найбільших масштабах скуповувала у слов'ян хліб[59, с.85 - 86].

Така торгово - економічна традиція з провінцією Мезія була давня. Дослідник А.Д.Удальцов проаналізувавши римські джерела прийшов до висновку, торгівлю бастарни в Карпатсько - Дунайському регіоні вели ще раніше. Уже IV - III ст. до н. е. сюди в Дунайський регіон просунулась держава слов'ян бастарнів. Ще до приходу римлян в регіон королі бастарнів вели з римським військом запеклі війни і внаслідок поразок були витіснені в гори “Альпи Бастарнські “ та в Прикарпаття і в Подністров'я де римські джерела знають їх ще в III ст. н. е.[168, с.70 - 72].

Дослідник А.В.Мішулін відмічає два періоди добре організованої боротьби з Римом, перший бастарнський на межі тисячоліть та у I - III ст. н.е., та з другої половини III - IV ст. н. е. війни з Римом, яку вже проводили карпи[105, с.299 - 301].

Радянський дослідник І.С.Державін вважав, що довготривала боротьба Риму з бастарнами застала імператора Трояна після завоювання Дакії побудувати ряд доріг та мостів, якими римляни пішли в Прикарпаття. Власне ці дороги є проілюстровані на Kartі Римських дорожніх шляхів "Певтінгерові таблиці". Вони досягають до сучасного Прикарпаття, тобто сучасного міста Коломиї на Івано - Франківщині, де перебування римських легіонів зафіксовано археологічно. Все це говорить, що римські імператори збирались продовжувати рух. Однак бастарни і карпи зупинили в Передкарпатті та Карпатах рух римлян. Зафіксовані поразки римлян в Карпатах зокрема на перевалі, який і носив назву "Римських Легіонерів", де римляни були розгромлені бастарнами і карпами. Все це застало римських імператорів, починаючи з Трояна змінити тактику політичних взаємовідносин з бастарнами та капами і вони були перетворені на "Друзів Риму". За дружбу і добру торгівлю, у III ст. н.е., як наголошував римський історик Зосима, римляни платили бастарнам і карпам "грошові дарунки"[49, с.280 - 283].

Такі взаємовідносини засвідчують знайдені в могилах Прикарпатської знаті особливих медальйонів римських імператорів, скарби римських монет, коштовні срібні і золоті вироби. Зміна взаємовідносин Риму з бастарнським королівством полягала в тому, що у I - III ст. н.е. Рим потребував велику кількість хліба. Бастарнія, згідно карти К.Птолемея знаходилась в самих що не є хлібоносних районах, тому дружба з бастарнами і карпами була політично обоснована внаслідок історичного збігу обставин та потреб Риму[152, с.102].

Однак торгово - економічні взаємовідносини були б не повними, якщо б не звернути увагу на те, що вони були дуже активними з I по III століття і стали запорукою тривалого миру, відомого по джерелах, як "віка Троянові". В останній чверті III ст. н.е. римські джерела розповідають про напади бастарнів та карпів на римські провінції: в 237 - 238 роках у час правління імператорів Максима і Гальби. Другий напад у 238 - 240 роках. Римський історик Зосима наголошував, що карпи не залишили не зруйнованим ні одного міста в Мезії. За свідченнями Зосима карпи розміщувалися в Карпатських горах. Поряд з ними проживали борани та бастарни[55, с.55 - 56, с.61 - 63].

Німецький дослідник Цейс вважав, що всередині III ст. н.е. політична влада в Прикарпатті переходить від бастарнів до карпів і власне королі карпів очолюють загале керівництво Карпатським і Прикарпатським регіоном. Власне королі карпів ініціюють напади на римську провінцію Мезія і повністю спустошили її. Цейс також наголошує, що в той час, як карпи через гори воювали з провінцією Мезія, бастарни Прикарпаття та Подністров'я цілком могли утримували добросусідські відносини з провінцією Дакія. Можна припускати, що зорієнтовані на торгівлю хлібом бастарни в III столітті підтримували сталі взаємовідносини з Римом, отримуючи щорічну данину, яку не отримували із-за нападів на Римську імперію, карпи. Все це говорить про добросусідство бастарнів з Римом у середині III ст. н. е. і взаємовигідні торгово - економічні відносини[190, с.257 - 258, с.695 - 696].

Інший римський історик Колумелла називає народ, що напав на Мезію гетами, які сьогодні називаються карпами. Апіан теж вважає, що у час Цезаря карпи називалися гетами. Вони проживали в Подунав'ї і тільки внаслідок приходу римлян змушені були переселитися в гори. Овідій який добре знав гетів наголошував, що гети уміли в сільському господарстві. У гетів у II ст. до н.е. - I ст. н.е. були добре улаштовані міста, військо, ремесла, господарство. Гети на думку Т.Д.Златковської II століття до н.е., це ті самі карпи II - III ст. н.е., які в 240 році спустошили римську провінцію Мезію[59, с.13 - 18].

Цей військово - політичний союз гетів - венедів, що розселився в Прикарпатті і Подністров'ї складали слов'янські племена: бастарнів, карпів, певкінів, склавинів і антів. Сусідами слов'ян були германці: готи і гепіди[168, с.11 - 12, с.12 - 13].

Приблизно так розміщує народи карпи та певкінів, виділяючи бастарнів, як найбільш у I ст. н.е. К.Птолемей. Одже К.Птолемей наголошує, що у давні часи венеди - гети проживали в древній Гетії, яку предки іменували Дакією, до Карпат гети межували з бастарнами[107, с.231 - 232].

Що стосується бастарнів О.М.Трубачів вважав, що спочатку вони проживали на притоці Дунаю ріці, яка носить їх етнічну назву, Бистриці. В подальшому під натиском римлян вони переселилися

в Галицьке Прикарпаття де є теж дві ріки Бистриці, які ототожнюють з місцем проживання бастарнів[166, с.10 - 13].

З цим згідний і римський історик К.Тацит, який наголошував, що венеди займали окрім Нижнього Подунав'я усі сусідні ліси і гори [160, с.372 - 373].

Згідно з даними Певтінгерових карт венеди проживали північно - східніше Карпат, тобто на території яка пов'язується із місце проживанням бастарнів. Сама назва, бастарнів - бистрян, на думку дослідника може пояснюватися як гірський вільний ант, баст- арн, баст-ант, що ототожнюється з назвою гірський чи пригірський народ. Проживання тут бастарнів співпадає як зі свідченнями джерел так і з археологічними даними[183, s.22 - 31, s.223 - 224].

Таким чином у висновок даного дослідження наголосимо, що через призму зібраної та проаналізованої сукупності джерел, та висновків вчених істориків, археологів, філологів та лінгвістів, які співставлено з свідченнями про "Сарматію" карти Клавдія Птолемея і дорожньою картою римських шляхів "Певтінгерові таблиці", на яких зафіксована велика країна та держава "Basternae – Бастарнія", можемо зробити висновок, що на території стародавньої України, у III - ст. до н.е. - III ст. н.е. активно розвивалась перша ранньо - феодальна староукраїнська державність, яка у I - III ст. н.е. досягла своєї найбільшої та економічної могутності у політичних, торгово - економічних та культурних взаємовідносинах з Римською рабовласницькою державою.

Цю велич і могутність староукраїнської держави так яскраво відтворено під назвою "Basternae" і розміщено на карті тодішньої "Сарматії", поставивши бастарнський, а одже український народ, до одного із наймогутніших народів Центрально - Східної Європи. визначний географ та вчений I - II ст. н.е. Клавдій Птолемей[191].

Аналіз свідчень К.Птолемея, показало, що вони залишаються актуальними, через призму тисячоліття, навіть першій чверті I століття II тисячоліття, було продемонстровано науковою працею "Basternae – Бастарнія - згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е. - III ст. н.е.)"[20, с.61 - 65].

Вперше на основі досягнень сучасної української науки зробила глибокий, фактологічний аналіз письмових, археологічних, лінгвістичних, топографічних та картографічних джерел, більшість яких під таким кутом зору аналізувалося та апробувалося вперше.

У висновок наголосимо, що праця "Basternae – Бастарнія - згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е. - III ст. н.е.)" це спроба реконструкції розвитку великої, можна сказати першої ранньофеодальної української державності, яка була раптово знищена гунським нашествям.

Внаслідок клопіткого дослідження та відтворенням ходу історичних подій, які були притаманними для розвитку Бастарнської (староукраїнської) державності, яка привела до консолідації українського народу на межі тисячоліть, та в перших ст. н. е. у взаємовідносинах з Римською державою, вдалося відтворити "Basternae - Бастарнію - згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е. - III ст. н.е.)".

Відтворенням та реконструкцією ходу історичних подій зроблено вклад в з'ясування призабутих сторінок стародавньої історії України, всі аспекти якої ще потребують подальшого, як джерельного так і археологічного дослідження[191].

Список використаних джерел та літератури:

1. Андрияшев А.М. Очерк истории Волынской земли до конца XIV столетия. - Киев, 1887.
2. Артамонов М.И. Вопросы расселения восточных славян и советская археология. - Л., 1967.
3. Археологія Української РСР. - К., 1975. - Т.ІІІ.
4. Археологія Української РСР. - К., 1986.
5. Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (раннеславянский и древнерусский периоды). - К., 1990.
6. Ауліх В.В. Зимнівське городище, слов'янська пам'ятка V - VI ст. н.е. в Західній Волині. - К., 1972.
7. Балагурі Е.А., Бідзіля В.І., Пеняк С.І. Давні металурги Українських Карпат. - Ужгород, 1978.
8. Бандровский А.Г. Взаимоотношения Римской империи с племенами Карпатского региона в I - III веках н.э. - М., 1988.
9. Баран В.Д. Раннослов'янські пам'ятники правобережжя середнього Дністра. В кн.: Археологічні пам'ятки УРСР. - К., 1955. - Т.V.
10. Баран В.Д. Результати вивчення матеріалів з розкопок на поселенні першої половини I тис. н.е. в с.Черепин Львівської обл. В кн.: Дисертаційний збірник (Література, археологія). - К., 1958.
11. Баран В.Д. Общин черті культур римського и раннесредневекового времени на территории Прикарпатья и Юго - Западной Волыни. Тезисы докладов советской делегации на Международном конгрессе славянской археологии. - М., 1965.
12. Баран В.Д. Черняховская культура в междуречье Верхнего Днестра и Западного Буга в свете новейших исследований. - КСИА. - М., 1970. - Вып.121.
13. Баран В.Д. Ранні слов'яни між Дністром і Прип'яттю. - К., 1972.
14. Баран В.Д. Нові дані до питання про співвідношення пам'яток черняхівського типу і слов'янських пам'яток VI -VII століть у Верхньому Подністров'ї. В кн.: Матеріали XIII конференції інституту Археології АН УРСР присвяченої 50 - ти літтю Академії Наук Української РСР. - К., 1972.
15. Баран В.Д. Черняхівська культура. За матеріалами Верхнього Дністра і Західного Бугу. - К., 1981.
16. Баран В.Д. Формування слов'янських старожитностей раннього середньовіччя за новими археологічними даними. IX Міжнародний з'їзд славістів. Історія, культура, фольклор, етнографія мова народів. - Київ, 1983.
17. Баран В.Д. Сложение раннефеодальной культуры и проблема расселения соавян в кн.: Славяне на Днестре и Дунае. - К., 1983.
18. Баран В.Д. Черняхівська культура і слов'яни. В кн.: Проблеми історії та археології давнього населення Української РСР. - К., 1989.
19. Баран В.Д. Проблемы этнокультурного развития контактной зоны Восточной Европы в первой половине I тыс. н.э. В кн.: Древние славяне и Киевская Русь. - К., 1989.
20. Баран В.Д. Від венедів до українців. Науковий Вісник Українського Університету м. Москви. - М., 2001. - Т.І.
21. Берштейн С.Б. Очерки сравнительной грамматики славянских языков. - М., 1961.
22. Берштейн С.Б. Карпатский диалектологический атлас. - Вопросы Языкознания. - М., 1963.
23. Берштейн С.Б. Взаимодействие языков Карпато - Дунайского ареала. В кн.: Карпатский сборник. - М., 1979. - №2.
24. Бидзіля В.И. Этнокультурная карта Восточной Европы первой половины I тысячелетия. В кн.: Становление раннефеодальных государств. - К., 1972.
25. Бідзіля В.І. Історія культури Закарпаття на рубежі нашої ери. - К., 1976.
26. Брайчевський М.Ю. До питання про так званий римський вплив в культурі древніх слов'ян. В кн. Археологія. - К., 1951.
27. Брайчевський М.Ю. О распространении римских монет у древних восточных славян. Вестник Древней Истории (Дальше ВДИ).- М., 1954. - №1.
28. Брайчевський М.Ю. Римская монета на территории УССР. - М., 1954.
29. Брайчевський М.Ю. Біля джерел слов'янської державності. - К., 1964.
30. Брайчевський М.Ю. Походження Русі. - К., 1969.

- 31.Брайчевський М.Ю. Місце рабовласницької формації в історичному проці.В.Кн.: Проблеми історії та археології давнього населення Української РСР. - К., 1989.
- 32.Бромлей Ю.В., Грацианская И.Н. Проблемы этнографического изучения культурной общности населения Карпат. В. кн.: Карпатский сборник. - М.,1976. - №2.
- 33.Вакуленко Л.В. Пам'ятки підгір'я Українських Карпат першої половини I тис. н.е. - К., 1977.
- 34.Вакуленко Л.В. Этнокультурная интеграция в Верхнем Поднестровье в I - II вв. н.э. В кн.: Древние славяне и Киевская Русь. - К., 1988.
- 35.Вакуленко Л.В. Комплекс зернохранилищ IV столетия на Прикарпатии. В кн. Проблеми історії та археології давнього населення Української РСР. - К., 1989.
- 36.Винокур И.С. Матеріальна і духовна культура населення Середнього Подністров'я в I пол. I тис. н.е. - Кам'янець -Подільський, 1966.
- 37.Винокур И.С. Опыт реконструкции мельничного сооружения III - IV вв. н.э. у с. Иванковцы Житомирской обл. Советская Археология (Дальше СА). - М., 1970. - №2.
- 38.Винокур И.С. Волыно - подольское пограничье - один из районов формирования черняховской культуры. В сб. : Краткие сообщения 121. Проблемы изучения Черняховской культуры. - М., 1970.
39. Винокур И.С. Історія та культура черняхівських племен Дністро - Дніпровського міжріччя II - V ст. н.е. - К., 1972.
- 40.Винокур И.С., Мегер В.Ф. Об историко - культурной интерпретации Среднего Поднестров'я рубежа и первых веков нашей эры. В кн.: Древние славяне и Киевская Русь. - К., 1989.
- 41.Гиляровский П.С. Материалы для биографии Ломоносова. - СПб., 1865.
- 42.Голубовский П.В. Лекции по древнейшей русской истории. - К., 1904.
- 43.Городцов В.А. Дако - сарматские религиозные элементы в народном творчестве. Труды. ГИМ. - Вып. I. - М., 1926.
- 44.Готье Ю.В. Очерки по истории материальной культуры восточной Европы. - Л., 1925. - Т.I.
- 45.Греков Б.Д. Борьба Руси за создание своего государства. - Ташкент, 1943.
- 46.Греков Б.Д. Генезис феодализма в России. Вопросы истории. - М., 1952. - №5.
- 47.Греков Б.Д. Киевская Русь. - М., 1953.
- 48.Дашкевич И.П. Грамота князя Ивана Ростиславича Берладника 1134 г. - К., 1904.
- 49.Державин И.С. Об этногенезе древнейших народов Днестровско - Дунайского бассейна. ВДИ. - М., 1939.- №1(6).
- 50.Довженко В.І. Землеробство Древньої Русі. - К., 1961.
- 51.Довженко В.И. Черняховская культура в истории населения среднего Поднестров'я. КСИА. - М., 1970. - Вып. 121.
- 52.Довженко В.И. Этнополитические предпосылки сложения древнерусского государства. Становление раннефеодального государства. - К., 1972.
- 53.Довженко В.И. Об этнической принадлежности населения черняховской культуры. В кн.: Древние славяне и Киевская Русь. - К., 1989.
- 54.Дофеодальный период. АДСР. 1972.- Вып.8.
- 55.Дринов И. Заселение Балканского полуострова славянами. - М., 1873.
- 56.Дьяконов М.А. Почерки общественного и государственного строя древней Руси. - М.,1926.
- 57.Забелин И. История русской жизни с древнейших времен. - М., 1908. - Т.I.
- 58.Зеленська І.Б. До вивчення господарства черняхівських племен Верхнього Подністров'я в кн.: Проблеми історії та археології давнього населення Української РСР. - К., 1989.
59. Златковская Г.Д. Мезия в I - II вв. н.э. - М., 1951.
- 60.Иванов П.А. Историческая земля Волынской земли с древнейших времён до конца XIV века. - Одесса, 1895.
- 61.Иванов В. О значении хеттского языка для сравнительно - исторического исследования. В кн.: Вопросы славянского языкознания. - М.,1957. - Вып. 2.
- 62.Ідзьо Віктор. Українська держава в XIII столітті. Івано -Франківськ, 1999.
- 63.Ідзьо В. Кельтська цивілізація на території України. Львів "Сполом", 2002.
64. Ідзьо Віктор. Українська держава в IX - XIII століттях. Львів "Сполом", 2004.
- 65-128. Ідзьо Віктор. Ранньослов'янське суспільство і ранньослов'янська державність. Зародження і становлення християнства на території України. Видання II доповне і перероблене. Львів "Сполом", 2004, с.122-162, с.162 - 180.

66. Ідзьо В.С. Олег Ярославович Галицький (Настасич) - автор "Слова о полку Ігоревім". Науковий Вісник Українського Історичного Клубу. - М., 2004. - Т.IX.
67. Ідзьо Віктор. Формування українського народу та української мови за свідчення філологічної та історичної науки. Мова та історія. Періодичний збірник наукових праць. - Київ, 2005. - Випуск 78/79.
68. Ідзьо Віктор. Галицька держава III - XII століття. - Львів "Камула", 2005.
69. Ідзьо Віктор. Український мовний ореол від Геродота до Нестора. Науковий Вісник Українського Університету м.Москви. - М., 2006. - Т.IX.
70. Исаевич Я.Д. Грады Червенсеик и Перемышльская земля в политических взаимоотношениях между восточными и западными славянами конец IX - начало XI веков. В кн.: Исследования по истории славянских и балканских народов. - М., 1972.
71. История южных и западных славян. Эпоха первобытно -общинного и феодального строя. - М., 1979.
72. Йордан. О происхождении деянии гетов. - М., 1960.
73. Клапчук М.М. Границя між землеробським та скотарським типом господарювання на Делятинщині в XVII - XIX ст. В кн.: Культура та побут населення Українських Карпат. - Ужгород, 1972.
- 74-126. Ксенинова Г.П. Лингвистическое пространство и организация симантических структур на материале языков капианов балканской зоны. В кн. Балканы. - М., 1956. , с.178 - 180.
75. Ключевский В.О. Курс русской истории. М., "Мысль", 1997. - Т.I.
76. Кобичев В.П. В поисках прародины славян. - М., 1973.
77. Козак Д.Н. Пам'ятники рубежа и первых веков нашей эры в Поднестровье и в Западном Побужье. В кн.: Славяне Днестра и Дуная. - К., 1983.
78. Козак Д.Н. Пшеворська культура у Верхньому Подністров'ї і Західному Побужжі. - К., 1984.
79. Колосовская Ю.К. Проблемы "Рим - варвары" в советской историографии последних десятилетий. ВДИ. - М., 1980.- №3.
80. Королюк В.Д. Авары (обры) и дулебы русской летописи. АЕ за 1962. - М., 1963.
81. Королюк В.Д. Основные проблемы формирования раннефеодального государства и народностей Восточной и Центральной Европы. В кн.: Исследования по истории славянских и балканских народов. - М., 1972.
82. Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко - Волынской Руси IX - XIII вв. - К., 1985.
83. Кропоткин В.В. Топография римских и ранневизантийских монет на территории СССР. - ВДИ.- М., 1954. - №3.
84. Кропоткин В.В. Клады римских монет на территории СССР. САИ. - М., 1961. - Вып. Г- 4 - 4.
85. Кропоткин В.В. Экономические святы Восточной Европы в I тысячелетии н.э. - М., 1967.
86. Кропоткин В.В. Римские импортные изделия в Восточной Европе (II в. до н.э. - V в. н.э.). - М., 1970.
87. Кругликова И.Т. Дакия в эпоху римской оккупации. - М., 1985.
88. Кудрявцева О.В. Исследование по истории Балкано-Дунайских областей. В период Римской империи. В сб. Статьи по общинным проблемам древней истории. - М., 1957.
89. Кухаренко Ю.В. Экономический строй восточных славян в первой половине I тыс. н.э. Очерки истории СССР. Кризис рабовладельческой системы и зарождение феодализма на территории СССР III - IX вв. - М., 1958.
90. Кухаренко Ю.В. Зарубинецкая культура. - М., 1964.
91. Латышев В.В. Известия древних писателей о Скифии и Кавказе. ВДИ. - М., 1947. - №3.
92. Леонтович Ф.И. Задружно - общинный характер политического быта древней России. ЖМНП., 1874.- Июль.
93. Лейман М.Н. С.Д.Сказкин. Об основном экономическом законе феодальной формации. Вопросы Истории. - М., 1954. - №2.
94. Ловмянский Г. Основные черты позднеплеменного и раннегосударственного строя славян. В кн.: Становление раннефеодальных славянских государств. - К., 1972.
95. Лонгинов А.В. Червенские города. - Варшава, 1885.
96. Ломоносов М.В. Сочинения. - Спб., 1902. - Т.V.

- 97.Лякушкин Н.И. К вопросу о культурном единстве славянства. В кн.: Исследования по археологии СССР. Ленинград, 1961.
- 98.Лянскоронский В.Г. Находки римских монет в области северного Поднестров'я. - К., 1899.
- 99.Лянскоронський В.Г. Римські монети. - К., 1927.
- 100.Мавродин В.В. Происхождение русского народа. - Ленинград, 1978.
- 101.Маевский К. Западнославянские земли в древности и Римская империя. ВДИ. - М., 1958. - №1.
- 102.Макря М. Славянский могильник в Сомешени. - Бухарест "Дакия", 1958. - Т.П.
- 103.Максимович М. А.О значении слова Троян упоминаемого в "Слове о полку Игореве". - М., 1877.
- 104.Махно Е.В. Об основных задачах картографии развития черняховской культуры в связи с выделением локальных вариантов. В сб.: Краткие сообщения 121. Проблемы изучения Черняховской культуры. - М., 1970.
- 105.Мишулин А.В. Древние славяне и судьба Восточно римской империи. ВДИ. - М.,1939.- № 1(6).
- 106.Мишулин А.В. Древние славяне в отрывках греко-римских и византийских писателей по VII век н.э. ВДИ. - М., 1941. - №1.
- 107.Мишулин А.В. Древние славяне в отрывках греко -римских и византийских писателей по VII век. н.э. ВДИ. - М., 1941.- №2.
- 108.Моммзен Т. История Рима. Провинции от Цезаря до Деоклетиана. - М.,1949.
- 109.Мотаева И.Е. Библиографический указатель работ по украинским говорам Карпатского ареала опубликованных в СССР с 1946 по 1969 года. В кн.: Карпатская диалектология и ономастика. - М., 1972.
- 110.Наумов Е.П. Рецепция поздней античности в древней Сербии и Хорватии. В кн.: Балканы в реконструкции Средиземноморья. Тезисы и предварительные материалы к симпозиуму. - М., 1986.
- 111.Неусыхин А.И. Проблемы европейского феодализма. - М., 1974.
- 112.Никитский А.И.Почерк внутренней истории Пскова. - Спб., 1873.
- 113.Нидерле Л. Славянские древности. - М., 1956.
- 114.Нові археологічні набутки Музею НТШ у Львові за час від 1933 - 1936. Записки НТШ. -Львів, 1937. - Т.CLIV.
- 115.Нові археологічні набутки Музею НТШ у Львові за час від 1933 - 1936. Записки НТШ. - Львів, 1937. - Т.CLIV.
- 116.Нові археологічні набутки Музею НТШ у Львові за час від 1929 -1933. Записки НТШ. - Львів 1933. - Т.CLII.
- 117.Овидий. Печальные песни. В кн.: В.В.Латышев. Известия древних писателей. ВДИ. - М., 1949. - №2.
- 118.Очерки истории СССР, Кризис рабовладельческой системы и зарождение феодализма на территории СССР в III - XIII вв. - М., 1958. - Т.П.
- 119.Партицький Омелян. Старинна історія Галичини. - Львів, 1896.
- 120.Пашуто В.Т. О некоторых путях изучения древнерусского города. - М., 1949.
- 121.Пеняк С.І. Ранньослов'янське і давньоруське населення Закарпаття VI - XIII століть. - К., 1980.
- 122.Петров В.П. Про зміну археологічних культур на території УРСР у V столітті нашої ери. Археологія. - К., 1965. - Т. XVIII.
- 123.Петров В.П. Про зміну археологічних культур на території України в V - VII століттях н.е. Археологія. - К., 1965. - Т.XVIII.
- 124.Петров В.П. Письменные источники о гуннах, антах, готах в Причерноморье. В сб. : Краткие сообщения 121. Проблемы изучения Черняховской культуры. - М., 1970.
- 125.Погодин А.Л. К вопросу о фракийцах. Сборник статей по археологии и этнографии. - Спб., 1902.
- 126.Погорелов В.П. Болгаризмы в карпаторусских говорах. - Братислава, 1939.
- 127.Пресняков А.Е.Лекции по русской истории.- М., 1938. - Т.I.
- 128.Прокопий из Кессарии. Война с готами. - М., 1950.
- 129.Проблемы возникновения феодализма у народов СССР. - М., 1969.
- 130.Ратич О.О. Археологічна розвідка на Верхньому Дністрі в 1949 р. В кн.: Археологічні пам'ятники УРСР. - К., 1955. - Т.V.

131. Ременников А.М. Борьба племён Подунавья с Римом в первой половине IV века н.э. - Казань, 1990.
132. Рыбаков Б.А. Ранняя культура древних славян. Исторический Журнал. - М., 1943. - №11 - 12.
133. Рыбаков Б.А. Ремесло древней Руси. - М., 1948.
134. Рыбаков Б.А. Обзор общих явлений русской истории IX - середины XIII вв. Вопросы Истории. - М., 1962. - №4.
135. Рыбаков Б.А. Русские летописцы и автор Слова о полку Игореве. - М., 1972.
136. Рыбаков Б.А. Геродотова Скифия. - М., 1979.
137. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. - М., 1981.
138. Б.А. Рыбаков. Киевская Русь и русские княжества XII - XIII вв. - М., 1982.
139. Рыбаков Б.А. Мир истории. Начальные века русской истории. - М., 1987.
140. Рыбаков Б.А. Язычество Древней Руси. - М., 1987.
141. Рикман Э.А. Этническая история населения Поднестровья и прилегающего Подунавья в первых веках н.э. - М., 1975.
142. Русанова И.П. Компоненты пшеворской культуры. Труды V Международного Конгресса археологов. - Киев, 1988. - Т. IV.
143. Русанова И.П., Сымонович Э.А. Славянские древности. - М., 1993.
144. В.В. Седов. Происхождение и ранняя история славян. - М., 1979.
145. Седов В.В. Проблема этногенеза славян в археологической литературе 1979 - 1985 г. В сборнике: Краткие сообщения 195. Славяно - русская. - М., "Наука", 1989.
146. Седов В.В. Становление и этногенез славян по данным археологии и гидронимии. В кн.: История, культура и фольклор славянских народов. XI Международный съезд славистов. Братислава сентябрь 1993. - М., "Наука", 1993.
147. Сергиевич В.И. Вече и князь. Русские юридические древности. - СПб., 1900. - Т. II.
148. Смиленко Т.А. Этнокультурная карта восточной Европы I тыс. н.э. В кн.: Становление раннефеодального государства. - К., 1972.
149. Смишко М.Ю. Селища доби полів поховань у Вікницях Великих. Археологія. - К., 1947. - Т. I.
150. Смишко М.Ю. Раннеславянские памятники на территории Западных областей Украинской ССР. В кн.: Доклад VI научной конференции Института Археологии АН УССР. - К., 1953.
151. Смишко М.Ю. Карпатські кургани першої половини I тисячоліття н.е. - Київ, 1960.
152. Созин И.В. К вопросу о причинах перехода восточных славян от первобытного строя к феодальному. Вопросы Истории. - М., 1957. - №6.
153. Страбон. География. - Л., 1964. - Кн. 7.
154. Стратегикон. Вестник Древней Истории. - М., 1941. - №24.
155. Сюзюмов М.Я. К вопросу о процессах феодализации в Римской империи. ВДИ. - М., 1955. - №1.
156. Сюзюмов М.Я. Закономерный переход к феодализму и синтез. АДСВ. 1975. - Вып. 12.
157. Тарновский К.Н. Предпосылки возникновения феодализма у восточных славян. Вопросы Истории. - М., 1950.
158. Татищев В.Н. История Российская. - М., 1964. - Т. I.
159. Тацит К. Германия. В сб. "Древние германцы". - М., 1937.
160. Тацит Корнелий. Сочинения в двух томах. - Л., 1969. - Т. I.
161. Тихомиров М.Н. Русское летописание. - М., 1979.
162. Третьяков П.Н. Раннеславянские племена. - М., 1953.
163. Третьяков П.Н. Раннесредневековые славянские древности. - Л., 1974.
164. Третьяков П.Н. По следам древних славянских племен. - М., 1982.
165. Трубаев О.М. Ремесленная терминология в славянских языках. - М., 1966.
166. Трубаев О.Н. Языкознание и этногенез славян. Вопросы языкознания. - М., 1985. - №4.
167. Удальцов А.Д. Древние кельты, германцы и славяне. - М., 1940.
168. Удальцов А. Начальный период восточнославянского этногенеза. Исторический Журнал. М., 1943. - №11-12.
169. Удальцов А.Д. Происхождение славян в свете новейших исследований. - М., 1950.
170. Удальцова З.В. Генезис развития феодализма. - М., 1971. - Вып. 34.
171. Фенін О.В. Знахідки римських монет на Прикарпатті. Археологія. - К., 1951.
172. Фёдоров Г.Б. Население Прутско - Днестровського междуречья в I тыс. н. э. - М., 1960.

- 173.Филевич И. История древній Руси. - Варшава, 1896. - Т.І.
- 174.Филин Ф.П. Формирование языка восточных славян. -М.-Л., 1962.
- 175.Хавлюк П.І. Зарубинецькі пам'ятки Південного Побужжя і Львівського пониззя до Дністра. Археологія - К.,1975. - Т.18.
- 176.Чертков В.О переселении фракийских племён за Дунай. - Спб., 1863.
- 177.Черепнин Л.В. Исторические условия формирования русской народности до конца XV века. В кн.: Вопросы формирования русской народности и науки. - М.- Л., 1958.
- 178.Штаерман Е.М. Кризис рабовладельческого строя в западных провинциях Римской империи. - М.,1957.
- 179.Щукин М.Б.О трёх датировках черняховской культуры. КСИА. - М.,1967.- Вып.112.
- 180.Щукин М.Б. Европейская Сарматия и Черняховская культура (Хронология Птолемея). - Л., 1971.
- 181.Щукин М.Б. К предистории германской культуры: Тринадцать сиквений. ЛСГЭ. - Л., 1979. - Вып.20.
182. Hensel W. Archeologia o początkach miast słowiańskich. - Wrocław, 1963.
183. Gdastein I.Octnogenezi Hrvata uranom srednjm vijku. - Migracij Sketeme.1889.
- 184.Daikoviciu K.Bemerkung zur Frage der slavischen Bodenfunde aus Dakia. Annarul Institutului de studii clasice. - Bucuresti, 1941 - 1943.
- 185.Kiraly P. Dakia provincia Augusti-Nagybeus. - Kereg, 1894.
- 186.Kirkor A.H. Pokucie pod wzgledem archeologicznym. - Krakow, 1876.
- 187.Kuczynski J.M. Stosunki Polsko - ruski do wieku XII. CO. - 1958. - №2.
- 188.Myslinski K.Zwiazki polityczne na ziemiach granicznych miedzy Polska i Rusia w VI - XI w. - Lublin, 1952.
- 189.Poppe A.Mista: Rus. - In: Słownik Starożytności słowiańskich. - Wrocław , 1967. - T.II. - Cz. I.
- 190.Zeuss.Die Deutschen und die Nach Barstarnime. - München, 1837.
- 191.Sarmatia et Dacia cum Ponto Euxirco et Caucasso secundum Ptolemaeum.Weimar Verlag des Geographischen Institus.1848.(Karta).
- 192.Sprawozdanie grona konserwatorów i korespondentów Galicyi Wschodniej. - Teka, 1908. - T.III. - №64 -75.
- 193.Janusz B. Zabytki przedhistoryczne Galicyi wschodniej. - Lwow, 1918.

Висновок

Монографія “Basternae – Бастарнія - згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е. - III ст. н.е.)” поставила перед вченими нову, досі слабо вивчену проблему і на науковому фактичному матеріалі, сукупності всіх наявних джерел вирішила її.

“Basternae-Бастарнія”, як ранньо – феодальна українська держава II - III ст. н.е. на території України постає перед вченими в аргументованій формі за участю всіх існуючих на сьогоднішній час наявних джерел.

На базі джерельного і археологічного матеріалу автор монографії “Basternae - Бастарнія- згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е. - III ст. н.е.)” зумів реконструювати історичний процес який проходив на території України з III ст. до н.е. по III ст. н.е., і таким чином відтворив період історії України, який пролив світло на зародження та становлення ранньофеодальної української державності, яка активними та римськими джерелами визначена як “Basternae - Бастарнія”.

Монографія “Basternae - Бастарнія- згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е. - III ст. н.е.)” поставила перед наступним поколінням українських вчених і зокрема, археологами III тисячоліття, проблему поглиблення вивчення процесів, пов'язаних з розвитком староукраїнської ранньофеодальної державності, яка розвинулась на території України в II - III ст. н.е.

Таким чином наголосимо, що через призму зібраної та проаналізованої сукупності джерел, та висновків вчених істориків та археологів які співставлено з свідченнями про Бастарнію даними карти Клавдія Птолемея і даними дорожньої карти римських шляхів Певтінгеровими таблицями, на яких зафіксована велика країна та держава “Basternae – Бастарнія”, можемо наголосити, що на території стародавньої України, у III - ст. до н.е. - III ст. н.е. активно розвивалась перша ранньо - феодальна староукраїнська державність, яка у II - III ст. н.е. досягла своєї найбільшої політичної та економічної могутності у політичних, торгово-економічних та культурних взаємовідносинах з Римською рабовласницькою державою.

Цю велич і могутність староукраїнської держави так яскраво під назвою “Basternae” розмістив і відтворив на карті давньогрецький географ та вчений I - II ст. н.е. К.Птолемей, віднісши бастарнський, а одже український народ, до одного із наймогутніших народів Східної Європи, свідчення якого через призму тисячоліття у першій чверті I століття II тисячоліття проаналізувала праця “Basternae - Бастарнія - згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е.- III ст. н. е.)”.

Вперше на основі досягнень сучасної української науки зроблено глибокий, фактологічний аналіз письмових, археологічних, лінгвістичних, топографічних та картографічних джерел, більшість яких під таким кутом зору аналізується та апробується вперше.

У висновок наголосимо, що праця “Basternae - Бастарнія- згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е. - III ст.н.е.)” зробивши реконструкцію призабутої староукраїнської державності “Basternae - Бастарнії”, показала консолідацію українського народу та державності на території України на межі тисячоліть, та в перших століттях нашої ери, яка була жорстко знищена кочовиками гуннами.

Праця “Basternae - Бастарнія- згідно свідчень античних, римських джерел та карти Клавдія Птолемея (III ст. до н.е. - III ст. н.е.)” своєю появою зробила вклад в з'ясування призабутих сторінок розвитку феодальної державності в історії України на межі тисячоліть та в перших століттях нашої ери, всі аспекти якої ще потребують подальшого, як джерельного так і археологічного дослідження.

Наукове видання

Ідзьо Віктор Святославович

Basternae - Бастарнія

**згідно зі свідченнями античних, римських джерел та карти
Клавдія Птолемея (III ст. до н. е. - III ст. н. е.)**

Видання II, 2015р.

*Подано до друку 01.04.15 р. Підписано до друку 21.04.15 р.
Формат видання 60/ 84 1/16. Папір офсетний. Умовн.друк.арк.10,25
Зам.55. Тираж 300 шт.*

Видавництво «СІМІК»

76000, м.Івано-Франківськ, вул. Т. Цьоклера, 9а

тел. (0342) 78-91-26, 78-91-29

**Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої
справи серія ІФ №11 від 27.03.2001 року.**

Віддруковано в друкарні видавництва ПП «СІМІК»

